insicam
insan • düşünce • kültür
38

Sanatın Gücü: SİNEMA

Gökhan Özcan: **Sinema Modern Zihnin Sınırlarını Zorluyor!**

Nazif Tunç: **Sinema Hakikati Bulma Kapısı Olabilir mi?**

Bünyamin Yılmaz: **Dizi ve Film Sektörümüz Küresel Karar Vericilerin Onay Sistemini Parçalayabilecek mi?**

Mustafa Özel: **Salahaddin Eyyûbî'den Mektup Var**

Sinema Üzerine Söyleşiler:
Salih Diriklik, Mesut Uçakan ve İhsan Kabil

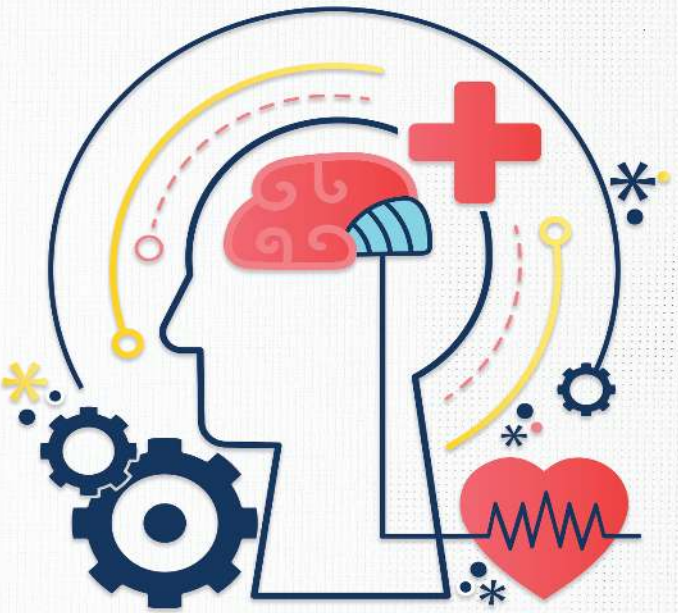
SAYI 38 • Nisan • 2024

Mustafa Özsaray / Filistin'e Yahudi Göçü Projesinin Arka Planı-2 ● Ahmet Poçanoğlu / Hz. Hatica (R.A.) ● Mustafa Eser / Yaşam Yükünden Adil Tasarrufa ● İsa Özçelik / Kış Işığı: Tereddütte İnanmak ● Mehmet Zahid Başak / Film Yapmak ya da Film Sanatı Üzerine Bir Şeyler Yapmak ● Hatice Balin / Kızılcık Şerbeti ve Kızıl Goncalar Örnekliğinde Muhafazakâr Kesimin Televizyon Dizilerindeki Temsili ● Fatih Mutlu / Sinema Sektörümüz İkinci Kez Ölüm Döşeğindeyken ● Uzm. Psk. Gökhan Özcan / Kış Işığı: Tereddütte İnanmak ● Furkan Emiroğlu / Ayşe Şasa'nın "Yeşilçam Günlüğü" Üzerine ● Cemal Balıbey / Zorluğun Ardından Gelen Ferahlık

Mutlu Aile

Psikolojik Danışmanlık ve Araştırma Merkezi

Uzman Kadromuzla Psikolojik Danışmanlık Hizmeti Veriyoruz.

*"İstanbul'da belirlenen noktalarda **yüz yüze** ayrıca yurt içi ve yurt dışı **online** seçeneğiyle"*

0552 159 86 52

mapam
Mutlu Aile Psikolojik Danışmanlık ve Araştırma Merkezi

insan ve medeniyet hareketi
imh.org.tr

mutlu aile
mutluaile.org.tr

Bizi takip edin

/mutluailemutluçocuk

mapam@mutluaile.org.tr

Eyüp Merkez Mahallesi, Silahtarağa Caddesi, 12/1, Eyüpsultan/İstanbul

insicam
insan • düşünce • kültür

İMTİYAZ SAHİBİ
İnsan ve Medeniyet Hareketi Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Bulayır

EDİTÖR
Şehnaz Fındık

SON OKUMA
Betül Yavuz

KAPAK GÖRSELİ
Şifa Yaratılmış

YAYIN KURULU
Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

GRAFİK UYGULAMA
Hanne Nur Özden

YAYIN TÜRÜ
Ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın.
Ücretsizdir.

Yazı ve reklamların içerik sorumluluğu sahiplerine aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net adresinden erişebilirsiniz.

Şekûr olanın adıyla.

Hamdolsun bir rahmet mevsimine daha kavuştuk.

Hamdolsun Rabbimize. Bizi Müslüman olarak yarattığı, Müslüman olarak yaşattığı için hamdolsun. Niyazımız, son nefesimizi Müslümanca vermek; O'na imanla, İslam'la kavuşmak.

İslam dünyası ve Müslümanlar olarak Ramazan-ı Şerif'i hüzün, acı ve kederle idrak ediyoruz. 7 Ekim 2023'te başlayan Aksâ Tufanı ve ardından siyonist devletin, bütün zalim devletleri ve kurumları arkasına alarak sürdürdüğü vahşet, bütün insanlığı acziyetin en dibine itmiş durumda. Dünya, tarihte bu kadar aciz, bu kadar çaresiz kalmış mıdır, bilinmez. Zulmün berdevam olmadığına, zalimlerin sonunun bir gün mutlaka geleceğine olan iman ve itikadımız, tamdır. Duamız, o günleri en kısa zamanda hep birlikte görmektir.

İnsan, kendisini şimdiye kadar birçok şekilde tanımladı; bundan sonra da değişen şartlara ve gelişen olaylara göre yeni tanımlar da yapacaktır. Üretmek ve güzelleştirmek, insanın kadim vasıflarından ikisi. Her insan ve toplum, kendi imkân ve şartlarına göre ekonomik, kültürel ve bilimsel eserler ortaya koyar. Yaşadığı ortamı ve çevreyi güzelleştirir. Tabiatı gereği yapar bunu. Güzel şeyler üretir yani. Sanat, bunlardan biridir. Nisan 2024 sayımızın dosya konusunda yedinci sanat olarak nitelenen sinemaya eğilmeye çalıştık. Sinemayı tercih etmemizin temel sebebi, onun gücüdür. Bir sinema filmi, birden fazla sanatı içerir, hatta bütün sanatları ihtiva ettiğini bile söyleyebiliriz. Onun gücünü besleyen de budur aslında.

Birçok insanın gözünde sinema, bir eğlencedir. Oysa o, eğlenceyi de kapsayan, çoğu zaman onu aşan bir konum, etki ve işleve sahiptir. İnsanları yönlendiren, biçimlendiren, konumlandıran bir güçtür sinema. Hollywood'un olmadığı bir Amerika düşünülebilir mi? Sinema sektörü, bütün dünyanın insana, hayata, evrene bakışının şekillenmesinde tartışılmaz bir yere sahiptir. İslam dünyasının, Müslümanların bu alana uzak durması, müntesiplerinin batı sinemasına maruz kalmasına yol açmıştır. Önce algılara hâkim olan sektörün sahipleri ve ardındaki güçler, sonra olgulara hükmetmeye imkân bulmuşlardır.

Siz dergimizi okurken ülkemiz bir seçimi daha atlatmış olacak. Ardından Ramazan Bayramı'nı da yaşayacağız. 31 Mart 2024 mahalli seçimlerinin ülkemiz için hayırlı olmasını diler, Ramazan Bayramı'nızı kutlarız.

Sizleri *Şekûr* olana emanet ederiz.

Mayıs sayımızda görüşmek dileğiyle.

Mustafa ÖZEL
Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05 *Çizgi* Hilal ÖZDER

06 *Salahaddin Eyyûbî'den Mektup Var*
Mustafa ÖZEL

10 *Filistin'e Yahudi Göçü Projesinin Arka Planı-2*
Mustafa ÖZSARAY

16 *Ebu Ubeyde'nin İşaret Parmağı*
Gözde ÇİMEN

20 *Taş Soslu Pirinç Pilavı*
Derviş ÇELEBİ

22 *İnci Mercan Gerdanlığı -33- Hz. Hatice (R.A.)*
Ahmet POÇANOĞLU

26 *Yaşam Yükünden Adil Tasarrufa*
Mustafa ESER

28 *Hüzne Boğulmuşken Bayram Neşesi Olur mu?*
İsa ÖZÇELİK

30 *Sinema Modern Zihnin Sınırlarını Zorluyor!*
Gökhan ÖZCAN

34 *Film Yapmak ya da Film Sanatı Üzerine Bir Şeyler Yapmak*
Mehmet Zahid BAŞAK

38 *Sinema Hakikati Bulma Kapısı Olabilir mi?*
Nazif TUNÇ

42 *Mesut Uçakan ile Sinemayı Konuştuk*
İNSİCAM

46 *Dizi ve Film Sektörümüz Küresel Karar Vericilerin Onay Sistemini Parçalayabilecek mi?*
Bünyamin YILMAZ

50 *İhsan Kabil ile Sinema Okuryazarlığı Üzerine*
İNSİCAM

54 *Kızılcık Şerbeti ve Kızıl Goncalar Örnekliğinde Muhafazakâr Kesimin Televizyon Dizilerindeki Temsili*
Hatice BALİN

58 *Sinema Sektörümüz İkinci Kez Ölüm Döşeğindeyken*
Fatih MUTLU

64 *Salih Diriklik ile Sinema Üzerine*
İNSİCAM

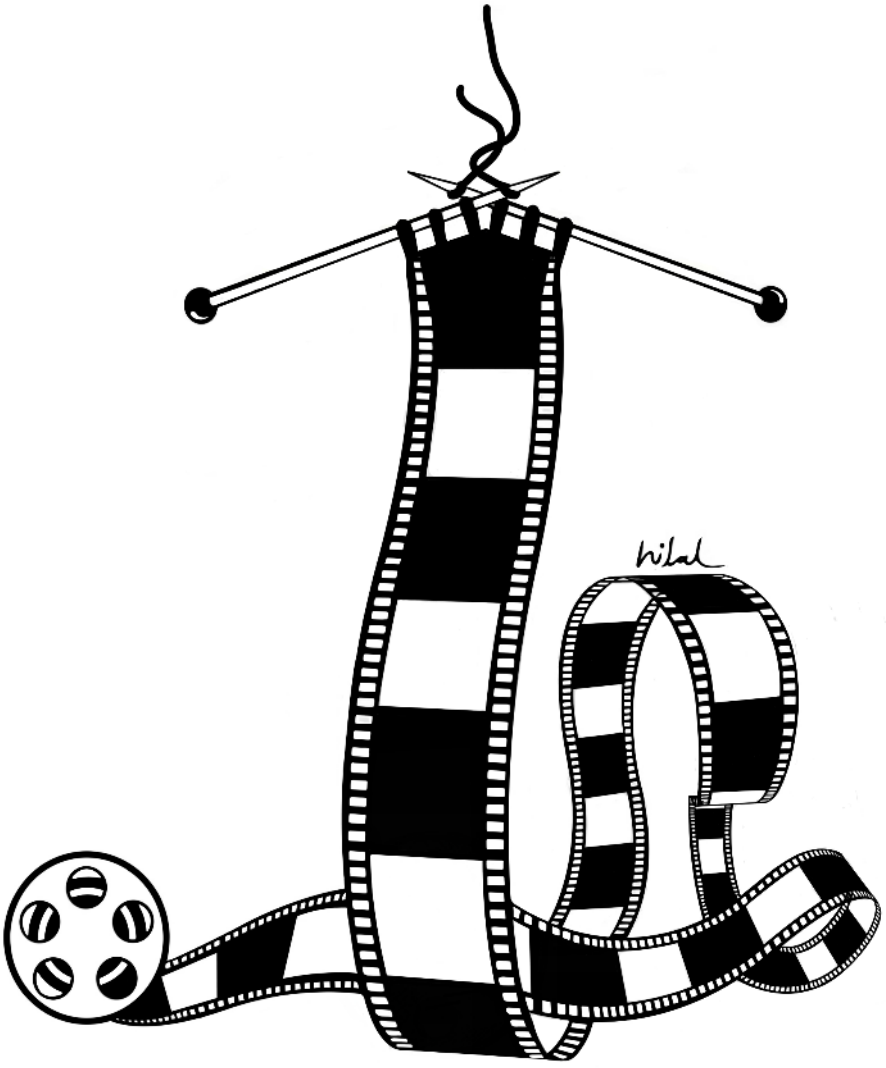
68 *Kış Işığı: Tereddütte İnanmak*
Uzm. Psk. Gökhan Özcan

72 *Ayşe Şasa'nın "Yeşilçam Günlüğü" Üzerine*
Furkan Emiroğlu

76 *Zorluğun Ardından Gelen Ferahlık*
Cemal BALIBEY

78 *Şairi Evkaftaki Memuriyetinden İstifa Ettiren O Bahar*
Öznur GÖRÜR KISAR

80 *Köln'ün İkircikli Hali*
Zübeyir ŞEKERCİ

Çizgi: Hilal Özder

Salahaddin Eyyûbî'den Mektup Var

Mustafa ÖZEL
Prof. Dr. FSMVÜ, İslami İlimler Fak.

Evlatlarım, kardeşlerim, dostlarım, davadaşlarım!

Sizleri Rabbimizin selamıyla selamlarım, israsıyla ve miracıyla Kudüs'ümüzü şereflendiren Allah'ın Elçisi Muhammed Mustafa'ya en derin saygılarımı sunarım, onun ashabını, mücahidlerini hürmet ve rahmetle anarım.

Ben bir Selçuklu evladıyım. Tikrit'te doğduğumda yıl, 1138 idi. Babam o günlerde Selçukluların Tikrit valisiydi, Musul Atabegi İmadüddin Zengi'nin dostuydu. Bu dostluk, doğduğum yılda ailemin Tikrit'ten Musul'a gitmesine vesile oldu. Artık Zengi'nin hizmetindeydi. Ben bir yaşındayken Zengi Ba'lebek'i zaptedince babamı bu şehrin valisi yaptı. Amcam Esedüddin Şîrkûh Mansûr da onun komutanlarından biri oldu. Babam ve amcam, İmadüddin Zengi'nin yerine geçen oğlu Nureddin Mahmud'un Haçlılar'la mücadelesinde, Dımaşk'ı/Şam'ı fethetmesinde büyük rolleri oldu. Nureddin, amcamı ordu komutanlığına, babamı da Dımaşk/Şam valiliğine atadı. Ben böyle bir ortamda büyüdüm işte. Mücahid bir baba ile mücahid bir amcanın gölgesinde, terbiyesinde geçirdim çocukluk yıllarımı, her daim cihadı teneffüs ettim, her gün Haçlılar'la nasıl harp edileceğinin konuşulduğu, planların yapıldığı, taktiklerin müzakere edildiği muhitlerde bulundum. Kalbim cihad aşkıyla, yüreğim Kudüs sevdasıyla, gönlüm şehadet arzusuyla dolup taşıyor, yanıp kül oluyordu.

Amcam Şirkuh'un 1164, 1167 ve 1169 yıllarında, Mısır'a yaptığı üç sefere de katıldım. Bu seferler bana komutanlık ve devlet adamlığı konusunda büyük katkılar sağladı. Sonuncu seferde amcam, Fâtımî halifesi Âdıd-Lidînillâh tarafından vezir olarak atandı. Amcamın

ordusu büyük ölçüde Oğuzlardan meydana geliyordu. Amcam Şirkuh iki ay sonra vefat edince, halife 26 Mart 1169'da beni el-Melikü'n-Nâsır unvanıyla vezirliğe getirdi. Bu sırada otuz bir yaşında idim. Bu görevin yanı sıra Nureddin Mahmud Zengi'nin Mısır'daki ordusunun komutanıydım. Nureddin'e danışarak, onun naibi sıfatıyla Mısır'ı ve ona bağlı yerleri yönetmeye başladım.

Benim bu durumum Fâtımîler'i, Haçlılar'ı ve Bizanslılar'ı rahatsız etti. Rahatsızlık o dereceye vardı ki, Fâtımîler Haçlılar'la işbirliğine gittiler. Fâtımî muhalefetin başı olan Saray ağası Cevher'i bertaraf ettim. İsyancı başını ortadan kaldırmam üzerine taraftarları isyan etti. Kısa zamanda onları dize getirdim.

Kardeşlerim!

Ben bir yandan bu Şii Fâtımîler'le uğraşırken diğer yandan bunu fırsat bilen Haçlılar ve Bizanslılar'la savaşıyordum. Bana yardım eden, nusretini benden esirgemeyen Allah'ıma hamdolsun, onların çabaları sonuçsuz kaldı, Rabbim bana Mısır'ın hâkimiyetini lütfetti. 1171 senesinde Nureddin Zengi'nin emriyle Fâtımî hilafetine son verdim. Çünkü onlar içerde Ehli Sünnet mensuplarına göz açtırmıyor, dış siyasetlerinde de Ehli Sünnet mensubu devletlere ve beyliklere zarar veriyorlardı. Varlık sebepleri buydu onların. Mısır'da adaletten asla ayrılmadım, Mısırlılara cömertçe davrandım. Bu davranışım, onların beni sevmelerini sağladı. Fâtımîler'in idaresine son vermiştim ama bu yetmezdi, onların toplumsal hayattaki varlıklarına da son vermem lazımdı. Şiiliğin inanç sistemine yönelik işler yapmalıydım. Şii mahkemeleri kaldırdım, onların yerine Sünni mahkemeler tesis ettim. Şiilerin yürütme organı olan *Meclisü'd-Da've*'yi ilga ettim. Nureddin Zengi'nin gönderdiği idarecileri, üst düzeydeki görevlere atadım. Bölgeye Şafii âlimleri davet ettim, Şafii medreseleri kurdurdum. Sünni tarikat şeyhleri de Mısır'a gelmiş, halkı irşad etmeye başlamışlardı. Şiiliğe karşı Sünni medreseler açtım. 1192 senesinde Kudüs'te Salâhiye Medresesi'ni kurdum. Hutbelerde Abbasi halifesinin adı okunmaya başlandı. Fâtımî halifesi Âdıd'ın adı da duada geçiyordu. Bu gelişmeler, Âdıd'ın üzüntüden hastalanmasına yol açtı. Şii ezanı kaldırıp camilerde Sünni ezanının okunmasını sağladım. Şiilerin Ezher Câmii'ndeki propaganda merkezini kapattım. 1170 yılının ortalarında Fâtımî halifesi Âdıd'ın merasimle cuma ve bayram namazlarına gidişini yasakladım. Bir müddet sonra Nureddin Zengi'nin Fâtımî hilafetinin kaldırılmasını emreden mektubu geldi. Tarih, Haziran 1171'di. Arkadaşlarımla birlikte Fâtımî hilafetini kaldırmaya karar verdik. 10 Eylül 1171 Cuma günü Mısır'da artık sadece Abbasiler adına hutbe okunmaya başladı. Üç gün sonra, 13 Eylül 1171 Pazartesi günü, Âdıd'ın ölümüyle Fâtımî hilâfeti ve devleti resmen tarihe karıştı. Bu işin güzel tarafı şuydu: İslam dünyasında yaklaşık iki buçuk asırdır devam etmekte olan iki başlılık (Abbasi hilafeti, Fâtımî hilafeti) nihayete erdi. Böylece Zengi'nin üç hedefinin ilki olan Müslümanların birliği sağlanmış oldu. Buna beni vesile kılan Rabbime, binlerce kez hamdü sena ederim. Dımaşk ve Halep atabegi Nured-

Ben bir Selçuklu evladıyım. Tikrit'te doğduğumda yıl, 1138 idi. Babam o günlerde Selçukluların Tikrit valisiydi, Musul Atabegi İmadüddin Zengi'nin dostuydu. Bu dostluk, doğduğum yılda ailemin Tikrit'ten Musul'a gitmesine vesile oldu.

Mısır'da işleri düzene koyunca sıra, Haçlılar'ın elinde yıllardır inim inim inleyen Kudüs'ümüzü kurtarmaya gelmişti. Ben Mısır'da ortamı Nureddin için hazırlıyordum. O, Dımaşk'tan gelecek, Kudüs'ün özgürleştirilmesi için çalışmalar hızlanacaktı. Ama takdir-i ilahi başka türlü tecelli etti, Zengi yolculuk için hazırlanırken vefat etti. O gün takvimler, 15 Mayıs 1174'ü gösteriyordu.

din Zengi'nin diğer iki hedefi ise, Kudüs'ü Haçlılar'ın esaretinden kurtarmak ve İstanbul'u fethetmekti. Nureddin, Kudüs'ün fethedileceğinden o kadar emindi ki Mescid-i Aksâ'ya konulmak üzere sanat değeri yüksek bir ahşap minber yaptırmış ve Halep'te yanında muhafaza etmişti.

Canlarım!

Mısır'da işleri düzene koyunca sıra, Haçlılar'ın elinde yıllardır inim inim inleyen Kudüs'ümüzü kurtarmaya gelmişti. Ben Mısır'da ortamı Nureddin için hazırlıyordum. O, Dımaşk'tan gelecek, Kudüs'ün özgürleştirilmesi için çalışmalar hızlanacaktı. Ama takdir-i ilahi başka türlü tecelli etti, Zengi yolculuk için hazırlanırken vefat etti. O gün takvimler, 15 Mayıs 1174'ü gösteriyordu.

Sultanım Nureddin Zengi, Fâtımîler'i ortadan kaldırarak İslam dünyasındaki vahdeti sağlama yolunda önemli bir iş yapmıştı. Ama bu, Kudüs'ü esaretten kurtarmak için yeterli değildi. Müslümanların yaşadığı topraklarda tek bir idarenin hükümferma olması gerekiyordu. Yaptığım çalışmalarla bölgedeki irili ufaklı birçok devlet ve beyliğe, hâkimiyetimi kabul ettirdim. Böylece Müslümanların yaşadığı bu geniş coğrafyada Haçlılar'a karşı tek bir İslami cephe tesis etmeye muvaffak oldum. Bana bunu ihsan eden Rabbime, sonsuz hamd ederim. Haçlılar'a karşı ilk önemli seferim, 14 Kasım-9 Aralık 1177 tarihleri arasında gerçekleştirdiğim Gazze-Askalân seferiydi. Ancak bu sefer, Remle'ye sarkınca beklenmedik bir sonuçla karşılaştım. Remle'de Haçlılar'a ilk ve son kez yenildim. Fakat bu mağlubiyetten çok iyi dersler çıkardım. Remle yenilgisi, zafere giden yolda benim için oldukça öğretici oldu. Daha sonra Allah bana hiçbir mağlubiyet yüzü göstermedi. 24 Ağustos 1179'da, Haçlılar'ın Remle zaferlerinden sonra Dımaşk yoluna hâkim bir noktada bulunan Beytülahzân'da inşa ettikleri, bölgenin adıyla anılan Beytülahzân Kalesi'ni kuşattım ve bir süre sonra burayı ele geçirdim. Haçlılar, barış istemek zorunda kaldılar. Askerlerimin dirayeti ve gayreti, Rabbimin lütfuyla biz her geçen gün güçlenirken Haçlılar ise tam tersine her gün zayıflıyordu. 1182 yılına vardığımızda biz taarruz eden, Haçlılar ise müdafaa eden güçlerdi artık.

Ufukta Kudüs'ün fethi ufaktan gözükmeye başlamıştı. 1185 yılında Musul ile olan sorunları halletmiş, İslam topraklarında birliği sağlama yolunda mühim mesafeler kat etmiştim. Karşıdaki Haçlı cephesinde işler, gittikçe karışıyordu. Kudüs kralı IV. Baudouin 1185'te ölmüş, yerine küçük yaştaki yeğeni V. Baodouin geçmişti. Bir sene sonra o da öldü. Hanedandan kral olacak erkek biri olmayınca annesi idareyi eline aldı, Kudüs'e gelen Guy de Lusignan ile evlendi ve krallığı ona devretti. Bu durum, Haçlılar arasında çekişmelere, sorunların çıkmasına yol açtı. Hakkının yendiğini düşünen III. Raymond, canının tehlikeye düştüğünü gördü. Geldi ve bana bağlılığını bildirdi. Bu beklenmedik gelişme, Haçlılar'ın surlarında mühim bir gediğin açılması demekti.

Kerek-Şevbek bölgesi hâkimi Renauld de Châtillon, topraklarından geçen zengin bir Müs-

lüman kervanını, aramızdaki anlaşmaya rağmen yağmalayıp mallarına el koydu, yolcuları esir aldı. Oysa bu antlaşma, "iki tarafın tüccarlarına iki ülke topraklarını kullanım garantisi" getirmişti. Ben malların ve esirlerin iadesini istedim, ancak hem kral hem Renaud bunu reddetti. Onların bu ihanetinin cezalandırılması gerekiyordu. Kesin sonuç getirici bir harekete girişmenin vakti gelmişti. Haçlılar'ın bu hainliklerine güçlü bir cevap vermek için İslam dünyasına çağrıda bulundum. Dımaşk'ın güneyinde Re'sülmâ denilen yerde askerlerin başında bıraktığım oğlum el-Melikü'l-Efdal, başarılı işler çıkardı. Muzafferüddin Kökböri kumandasında çevreden gelen askerlerden oluşturduğu seçkin bir birlik, Franklar'ın öncü birliğini ağır yenilgiye uğrattı. Ben bunu öğrenince Taberiye gölünün doğusundaki Aşterâ'ya yöneldim. Mısır'dan gelen askerlerle el-Melikü'l-Efdal'in yanında toplanan askerleri birleştirdim. 12.000 süvariden oluşan bir ordu meydana getirdim. Ardından Hittîn'de 3-4 Temmuz 1187 tarihinde Haçlılar'la yaptığım meydan savaşında, Rabbim bana büyük bir zafer ihsan etti. O'nun lütfuyla Haçlı ordusu imha edildi, bir kısmı esir alındı. Esirler arasında Kral Guy de Lusignan ve Antakya Prensi Renauld de Châtillon da vardı.

Artık sıra Kudüs'e gelmişti. Büyük bir heyecan içindeydim. Ordumda herkes umutla fetih gününü bekliyordu. Filistin'de Akkâ, Taberiye, Askalân, Nablus, Remle, Gazze dâhil birçok kaleyi ele geçirdik. Birkaç hafta içinde irili ufaklı elli iki şehir fethedilmişti. Allah'ın lütfu ve keremi üstümüzden eksik olmuyordu. 20 Eylül 1187'de Kudüs'ü kuşattım. Mirac mucizesinin yıl dönümü olan 2 Ekim 1187 Cuma günü Kudüs'ün fethi müyesser oldu. Rabbime sonsuz hamdü sena olsun. Askerlerimin, komutanlarımın hakları, gayretleri, cehdleri unutulmaz. Hep birlikte isranın ve miracın şehrini, Hz. Ömer'in emanetini aslına döndürmüştük. İslam âlemi büyük bir sevince gark olmuştu.

Haçlılar Kudüs'ün ellerinden alınmasından sonra onu tekrar işgal etmek için çok gayret gösterdiler. Ancak Rabbim onlara fırsat vermedi. Hamd olsun O'na.

Velinimetim, sultanım Nureddin Zengi'nin Mescid-i Aksâ için yaptırdığı ahşap minberi, Hama'dan getirtip yerine koydum. Zengi, artık mezarında rahat rahat uyuyabilirdi. İkinci hedefi geçekleşmişti çünkü.

Dostlarım!

Bundan sonra Kudüs ve Mescid-i Aksâ, sizlere emanettir. Rabbimin hıfz u inayeti, güç ve kuvveti, nusreti ve bereketi daim sizinle olsun.

Artık sıra Kudüs'e gelmişti. Büyük bir heyecan içindeydim. Ordumda herkes umutla fetih gününü bekliyordu. Filistin'de Akkâ, Taberiye, Askalân, Nablus, Remle, Gazze dâhil birçok kaleyi ele geçirdik. Birkaç hafta içinde irili ufaklı elli iki şehir fethedilmişti. Allah'ın lütfu ve keremi üstümüzden eksik olmuyordu. 20 Eylül 1187'de Kudüs'ü kuşattım. Mirac mucizesinin yıl dönümü olan 2 Ekim 1187 Cuma günü Kudüs'ün fethi müyesser oldu.

*Bu yazının ilk bölümü, 35. sayımızda (Şubat 2024) yayınlanmıştır.

Filistin'e Yahudi Göçü Projesinin Arka Planı-2

Mustafa ÖZSARAY

Dr. Öğr. Üyesi FSMVÜ İslami İlimler Fakültesi

Arşiv belgeleri ışığında Yahudilerin Filistin'e göçü ve orada bir devlet kurma projesini ele aldığımız yazımızın birinci bölümünde1890 yılına kadar gelişen olaylar ve alınan tedbirleri açıklamıştık. Yazının ikinci bölümünde ise 1891'den İngilizlerin Filistin'e hakim oldukları zamana kadar gelişen olaylardan bahsedeceğiz.

Yazının birinci bölümünde de vurgulandığı gibi Yahudilerin Filistin'deki emellerine engel olmak, devletin öncelikleri arasında ilk sıradaki yerini korumuştur. Bunun için bir rapor hazırlamak üzere Mülazim Kaymakam Mihran Boyacıyan Kudüs Mutasarrıflığı maiyyetinde görevlendirilmiştir. Boyacıyan hazırladığı raporda, Filistin meselesinin esasını Yahudiler, kutsal yerler ve aşiret şeyhleri başlıkları altında ortaya koyup alınması gerekli tedbirleri sıralamıştır. Sultan Abdülhamid'e gönderilen 25.5.1309 (27.12.1891) tarihli bu raporda, Filistin'e Yahudi göçü projesinin arka planında yatan gizli niyetin Beni İsrail Devleti'ni kurmak olduğu belirtilmektedir.[1] Osmanlı Arşivi'ndeki bu raporun çeviriyazısı aşağıdadır:

"Atebe-i Felek-mertebe-i Cenâb-ı Cihândârîye

Ma'rûz-ı abd-i memlûkleridir ki

Hak sübhânehû ve teâlâ hazretleri pâdişâhımız veliyyi'n-ni'metimiz efendimiz hazretlerini kemâl-i şân ve şevket ve âfiyetle taht-ı âlî-i baht-ı Osmânî'de dâim ve kâmrân buyursun. Âmîn.

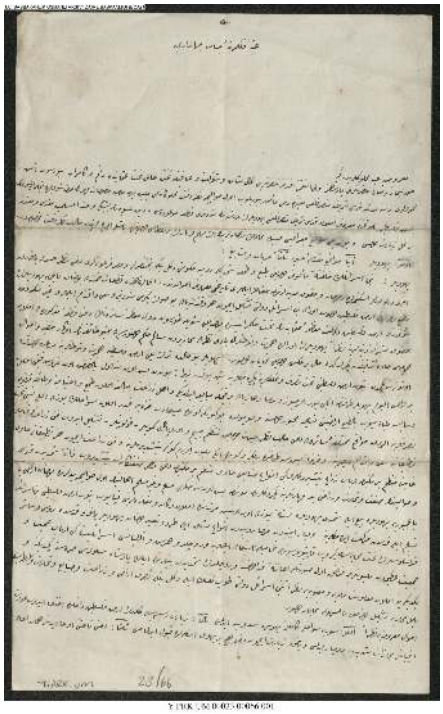
Köleleri bir sene müddetle Kudüs-i şerîf Mutasarrıflığı ma'iyyetinde dahî me'mûr buyurulub ol havâlîce nazar-ı dikkat-i memlûkânemi celb eden ba'zı husûsât-ı mühimmenin arzına şu veçhile mütecâsir oluyorum ki:

Arz-ı Filistin nâmı tahtında ma'rûf olan Kudüs-i şerîf Mutasarrıflığı Yahûdîlerin dört bin seneden beri kıt'a-i mev'ûdesi, dîn-i Îseviyyenin beşiği

ve 'ında'l-Müslimîn mukaddes ve mu'azzez mahall-i ziyâret olmuş ve bulunduğu mevki'-i coğrâfîsi hasebiyle memâlik-i şâhânelerinin en mühim ve nâzik bir noktası olduğundan başlı üç cihetten câlib-i nazar-ı dikkat-i mahsûsadır.

Evvelen Yahûdîler, sâniyen mevâki'-i mukaddese-i Îseviyye, sülüsen urbân ve meşâyih:

Yâhûdîler: Benî İsrâil'in hılkaten me'lûf olduğu tab' vü tama'ına şimdiki Rusya Hükümeti değil belki Bahtunnasırlar ve Mısır firavunları dahî nazar-ı hasedle bakarak onları türlü türlü işkencelere dûçâr ve hukûk-ı medeniyyelerinden iskāt eylemeleri târîhçe ma'rûf ahvâldendir. El-hâletü hâzihî kıta'ât-ı hamsede bulunan bi'l-cümle Yahûdîlerin matma'-ı nazarları arz-ı Filistin olup orada Benî İsrâil devletini teşkîl için her vakitten ziyâde bu son yirmi seneden beri sa'y ü ikdâm eylemeleri gayr-i münkerdir. Şu kadar ki arz-ı Filistin Devlet-i Mu'azzama-i Osmâniyye'nin taht-ı hükümrânîsinde bulunduğu şöyle dursun düvel-i mu'azzama-i sâirenin dahî kıt'a-i mezkûrede olan hukûk-ı müştereke-i deniyyelerine nazaran Yahûdîlerin oralara hicret ve tavattunları bâdi-i nazarda mehâzîrden sâlim hükm olunursa da işbu tâifenin efkâr-ı hafiyye ve ahvâl-i umûmiyyesi hâdde-i tetkîkten geçirildikte hâl-i ber-aks olduğu nümâyân olur. Yahûdîler bu hâlde terk, yani arz-ı Filistin'e hicret ve tavattunlarına müsâade olundukda otuz sene geçmeden bütün arz-ı Filistin'i taht-ı tasarruf ve temellüklerine geçireceklerine şüphe yoktur. Zîrâ: Bundan beş on sene evvel bi'l-füruht on kuruş kıymeti olan bir arâzî el-yevm Yahûdîler tarafından iki yüz üç yüz ve ba'zan daha ziyâde bir kıymetle mübâya'a edildiği ve ehl-i zirâ'at mebâliğa olan tama' ve ihtiyâcına ve tâife-i merkûme desâyisine dayanamayıp bi't-tab' arâzîsini teslime mecbûr olmasına ve bu yolda bugünkü günde Hayfa'dan Gazze'ye kadar olan sevâhilin yüzde elli beşi taht-ı tasarruflarına alarak mevâki-i muhtelife-i sâirede dahî câlib-i nazar-ı hayret olacak muntazam cesîm ve Avrupakârî köyler-koloniler- teşkîl edip fenn-i zirâ'atın tamamıyla tatbikatına sa'y ü ikdâm eylemelerine ve faraza beş sene zarfında yalnız bir köyde iki milyon üzüm kökü yetiştirmelerine ve fenn-i zirâ'at için her tatbîkatı hâvî gayet muntazam bir mektebde erbâb-ı zirâat yetiştirdikleri gibi envâ'-ı sanâyi'i hâvî muntazam bir mektebde dahî mâhir san'atkârân yetiştirip zâten şimdiden Kudüs ve havâlîsinin san'at ve ticâret ve zirâ'atı yed-i mahâretlerine geçirdiklerinde bundan beş on sene sonra müslim ve gayr-i müslim ahâlinin ol havâlice yedlerinde bulunan arâzîyi bi'l-mecbûriye Yahûdîlere bey' ile şimdi Yahûdîlere nisbeten yüzde on onbeş mertebesinde olan dükkan ve mağazalarını kapayıp bütün arz-ı Filistin'i Benî İsrâil'e teslim ile Kudüs'ten hareket edeceklerine ve diyâr-ı ecnebiyyeden, faraza Rusya'dan envâ'-ı meşâkk ile tard u teb'îd olunan Yahûdîler Yafa ve Kudüs'te Rus ve sâir konsolosların taht-ı himâyesine girip kapitülasyondan tamamıyla istifade eylemelerine ve Roçild ve Hirş ve Alliance İsrailite gibi erbâb-ı hamiyyet ve cem'iyet-i azîmeden milyonlarca frank ol suretle iâneten fedâ olunmasına ve Roçild'in şimdiden beynlerinde ilk pâdişâh sülâlesi sırasına geçtiğine ve yekdiğerine olan mu'âvenet-i maddiyye ve ma'neviyyeye nazaran Benî İsrâil devleti top tüfenk ile değil belki tasarruf-ı arâzî ve

zirâ'at ve sanâyi' ve ticâret vâsıtasıyla bilâ muhârebe teşkîl olunacağı bi's-suhûle nümâyân olur.

Ahvâl-i ma'rûzaya nazaran evvelâ Suriye sevâhili kâmilen Yahûdîlere sedd ü bend edilmesi, sâniyen ziyâret desisesiyle gelerek arz-ı Filistin dahilinde ihtifâ edip avdet etmeyenler mücâzât-ı şedîdeye dûçâr edilmesi ve yahut ziyâret için dahî hiçbir Yahûdî iskelede kabul edilmemesi sâlisen ecnebî tâbi'iyyetini iddiâ edenler hemen i'âde yahut tâbi'iyyet-i Osmâniyyeyi kabul ettirip ol veçhile münâsib mahallerde iskânlarına müsâ'ade olunması râbian Yahûdîlere arâzî satılmaması hâmisen bütün mekâtibin Maârif Nezâreti'nin taht-ı teftîşinde bulundurup zirâ'at ve sanâyi' mekteblerinde mütesâviyen müslim ve gayr-i müslim talebenin dahî kabul ettirmesi gibi tedâbir-i müessirenin icrâsı la büd görünmüştür.

Mevâki-i mukaddeseye atf-ı nigâh olunca: Kudüs'ün bu cihetten ehemmiyet-i siyâsiyyesi muhtâc-ı îzâh değildir. Hazret-i İsa'nın tevellüd, salb ve urûc eylediği mahaller ile Hazret-i Meryem ananın defn olunduğu mevkilerde inşâ edilen kiliseler tavâif-i muhtelife beyninde müşterek mevâki'-i mukaddese ve ziyâretgâh olup tavâif-i merkûmenin kimisi yedinde bulunan mevâki'i muhafaza etmek arzusunda ve diğeri ise gelen giden züvvâr ve tarih nazarında bir mevki'-i mümtâz ihrâz gibi efkâr-ı ta'azzumkârâneye düşmesinden nâşî bi't-tab' yekdiğerinin hukûkuna tasallut ve tecâvüz gibi etvâr u harekât-ı nâ-lâyıkada bulunup bundan şi'âr-ı dîn ve ruhâniyyet ve insâniyyete muhâlif bir takım ahvâl-i gayr-i merdıyye ve münâza'ât-ı bî-nihâyeye meydan verilmiştir. Tavâif-i merkûme beyninde dâimü'l-vukû münâza'ât bulunan büyük meşgaleler kapısı küşâd eylemesinden nâşî işbu münâza'âta bir netîce vermek için beyne'd-düvel statüko kāide-i hakîmânesi vaz ve kabul edilmiş ise de bunların dahî mahallince bazen teenni ve bazen dahî suret-i müessirede hal ve icrâ olunmamasından dolayı ara sıra ecânib müdâhalâtına meydan verilmiştir. Statüko kāidesinin mevki'-i icrâya vaz'ı ve hiçbir münâza'âta meydan verilmemesi için ancak bir suret tasavvur olunabilir ki o da mevâki'-i mukaddesce hukûk-ı müşterekeleri olan tavâifden birer fahrî a'zâ ile mecmû'-ı mikdârına müsâvî ahâli-yi müslimeden her iki üç senede tebdîl olunmak üzere bir komisyon-ı mahsûsun teşkîliyle ahvâl ve ilcâ'ât-ı zamâniyyeye vâfikan erbâb-ı istikāmetten bir zat ve rü'yet-simâtın taht-ı riyâsetinde içtima ederek bi'l-cümle mevaki-i mukaddesenin yekân yekân haritaları aldırması ve evvel ve âhir beyne'd-düvel statüko kāidesince ittihâz edilen usûl ve tasarruf edilen mahaller güzelce tahkîk ve tahdîd edilmesi ve münâza'a vukû'unda komisyon heyeti hemen bi'z-zat mahallü münâza'un fîhe azîmet ederek münâza'un fîh olan maddeyi statüko kāidesine tatbîken verecek kararı makām-ı mutasarrifine tevdî' ile bilâ ifâte-i zamân icrâsına teşebbüs olunması ve ol sûretle Bâb-ı Âlî'ye arz-ı keyfiyet edilmesidir.

Urbân ve aşâyire gelince: Bunların arâzî meselesinden dolayı beynlerinde vukûbulan bazı münâza'a ve mukātelelerin önü münâza'un fîh olan arâzîleri Hazîne-i Hâssa'ya ilhâk ve Gazze jandarma efrâdını ilâve gibi tedâbir-i sâibe ele alınmıştır. Ancak Mısır hudûdu bulunmasından ve Süveyş Kanalı'nın beri tarafını nüfûzu tahtına geçirmek isteyen İngilizler her sene mevâsim-i muhtelifede bir hey'et-i mahsûsa gönderip ol havâlîde bulunan bazı meşâyihe atâyâ ve hedâyâ-yı kesîre tevzî' ile muhabbet ve teveccüh-i mahsûsalarını celb eylemeleri ayrıca câlib-i nazar-ı dikkat olduğundan işbu havâli meşâyih ve ahâlî-yi urbân sûret-i kat'iyede zâbıta ve râbıta tahtına alınması Kudüs-i Şerif Mutasarrıflığı'nın vilâyete tahvîliyle tevsî'-i dâire-i nüfûz eylemesine vâbeste olup çünkü vilâyete tahvîl olunur ve mevâki'-i mühimmede mutasarrıf ve kāimmakāmlık ve müdürlük ve hâkezâ teşkîl olunursa evvelâ gayet münbit arâzîsinden sâniyen yüzbinlerce ahâlînin kuvâ-yı maddiyye ve ma'neviyyesinden ve bunun netîce-i tab'iyyesinden olarak asâkir-i şâhânenin a'dâdını tezyîd gibi fevâid-i azîmeden hâlî kalmayacağı be-dîdâr olduğunun hâk-pâ-yı dekâyik-âgâh-ı hazret-i veliyy-i ni'met bî-minnet-i a'zamîlerine arzına hasbe'l-ubûdiyye cür'et kılındı. Kātıbe-i ahvâlde emr u fermân şehr-yâr-ı kerâmet-âsâr efendimiz hazretlerinindir. Fî 15 Eylül sene 1307

Abd-i memlûkleri Kudüs-i Şerîf Mutasarrıflığı ma'iyyetinde müstahdem Kāimmakām-ı Mülâzimleri Mihran Boyacıyan

Bu raporda ortaya konan tespitleri şöyle sıralamak mümkündür:

1. Beş kıtada bulunan Yahudilerin arzusu Filistin topraklarına yerleşip Beni İsrail devleti kurmaktır.

2. Bu gaye için son yirmi senedir (raporun yazılış tarih 1891 olduğuna göre 1871'den itibaren) faaliyetlerini hızlandırmışlardır.

3. Yahudilerin Filistin'e göç ve

yerleşmelerine izin verildiği takdirde otuz sene geçmeden Filistin Yahudi egemenliğine girecektir.

4. Roçild ve Hirş gibi Yahudi zenginleri ve İsrail İttihadı Cemiyeti'nin para desteği ile Yahudiler on sene önce on kuruş kıymetindeki bir yere iki yüz üç yüz kuruş fiyat vererek emlak ve arazi satın almaya ve ziraat ve sanayi mektepleri kurmaya çalışmaktadırlar. Buna engel olunamazsa Benî İsrail devletinin top ve tüfek ile değil belki arazi tasarrufu, ziraat, sanayi ve ticaret vasıtasıyla savaşmaksızın kurulacağı kolaylıkla görülür.

5. Kudüs'teki kutsal yerlerde bulunan kiliselerin ziyareti noktasında anlaşmazlıklar ve hoşa gitmeyecek olaylar çıkmaktadır.

6. İngilizler aşiret şeyhlerini para ve hediyeler vermek suretiyle yanlarına çekmeye çalışmaktadırlar.

Filistin meselesine dair yukarıda özetle zikrettiğimiz tespitleri yapan Mihran Boyacıyan alınması gerekli tedbirleri ise şöyle sıralamıştır:

1. Suriye sahilleri tamamen Yahudilere kapatılmalıdır.

2. Ziyaret hilesiyle Filistin'e gelip orada gizlenen ve geri dönmeyenler şiddetli şekilde cezalandırılmalı veya ziyaret için olsa da hiçbir Yahudi iskeleye kabul edilmemelidir.

3. Ecnebi tabiiyetini iddia edenler hemen iade edilmeli veya onlara Osmanlı tabiiyetini kabul ettirip o veçhile münasip mahallerde iskanlarına müsaade edilmelidir.

4. Yahudilere arazi satılmamalıdır.

5. Bütün mektepler Maarif Nezareti'nin teftişi altında bulundurulmalıdır. Ziraat ve sanayi mekteplerinde müslim ve gayr-i müslim talebenin eşit şekilde olması sağlanmalıdır.

6. Kudüs'teki kutsal yerler tespit edilip haritaları yapılmalı ve çıkacak ihtilafı özel komisyon tarafından statüko kuralları çerçevesinde yabancı müdahalesine meydan verilmeden halledilmelidir.

7. İngilizlerin yanlarına çekmeye çalıştığı aşiret şeyhleri zaptu-rapt altına alınmalıdır.

8. Kudüs mutasarrıflığı, nüfuzunun artması için vilayete dönüştürülmelidir.

9. Bölgedeki asker sayısı artırılmalıdır.

Aslında bu raporda da belirtildiği üzere mesele gayet açıktır. Yahudilerin Beni İsrail devleti kurma emellerine engel olma açısından Filistin arazisine sahip çıkılması birinci derecede önem arzetmektedir. Bu sebeple bir tedbir olarak aşiretler arasında ihtilaflı bulunan araziler daha önceden Hazine-i Hassa tasarrufuna alınmıştır. Diğer taraftan Yahudilere arazi satışı padişah iradesiyle yasaklanmıştır. Buna rağmen maalesef bazı memurların şahsi hırslarına yenik düştüklerine dair raporlar da İstanbul'a gelmiştir. 1893'te Yahudi göçmenlerin Filistin'de yerleşmeleri menedildiği halde kıyafet değiştirip veya müstear isimle emlak ve araziyi tasarruflarına geçirmekte oldukları haberinin alınması üzerine tapu yoklama memurlarının Mabeyn senetleri üzerine tapu varakası vermeleri Suriye, Beyrut ve Kudüs'e mahsus olmak üzere ikinci bir emre kadar muvakkaten durdurulmuştur.[2] 1893 tarihli başka bir belgede memurların gaflet ya da müsamahası ve arazi sahiplerinin tamahı sebebiyle Yahudilerin toprak edindikleri istihbaratı üzerine bunun önlenmesi için tapu yoklama memurlarının Mabeyn senetleri üzerine tapu varakası düzenlemelerinin yasaklandığından bahsedilmektedir.[3] Bu istihbarat üzerine Musevilerin Filistin'de emlak almalarının yasak olduğu Sultan Abdülhamid'in irade-i seniyyesiyle yetkililere teyiden tekrar bildirilmekte ve gerekli önlemlerin alınması emredilmektedir.[4]

Bahsi geçen müstear isimle Filistin'de arazi satın alınması işinin arkasından yine Baron Roçild çıkmaktadır. 1893-1897 tarihleri arasındaki bazı belgelere bu yansımış ve ihmali olanlar hakkında tahkikat başlatılmıştır.[5]

Yahudiler Filistin'de bir koloni kurulmasını görüşmek üzere İsviçre'nin Bal şehrinde 1897 yılında toplanmışlardır. Bununla ilgili belgelerde bu kongrenin takip ettirilip rapor düzenlenmesi[6] ve Amerika'da bir icra komitesi kurulduğu haberinin tahkikine dair sefaretlere talimat verilmiştir.[7]

Filistin konulu belgelere bakıldığında 1898'den itibaren Theodor Herzl, Bal Kongresi ve Siyonist Cemiyeti karşımıza çıkmaktadır. Filistin'de Yahudi devleti kurulması amacıyla İngilte-

re'de bir Yahudi müstemlekesi bankası kurulması bu kongrede gündeme alınmıştır. Herzl'in Der Baseler Congress adlı eseri hakkında Sultan Abdülhamid'e bilgi verilmiştir.[8] Bal Kongresi 2. Konferansında Filistin topraklarına dönüş için hazırlanan program kabul edilmiştir.[9] Bu kararlar neticesinde Filistin'de Yahudi kolonisi kurulması amacıyla 1898'de Londra'da bir Yahudi bankası kurulmasına teşebbüs edilmiştir.[10] Bu projeyi James Fullex hazırlamıştır.[11] 1898'de ayrıca Filistin'de Yahudi kolonisi kurulması için çeşitli komiteler teşkil edilmiştir.[12] Yahudilerin bu hareketliliği karşısında Yahudilerin göçlerine mani olunması[13] ve Filistin ve Suriye iskelelerine gelenlerden bilinmeyen ve güvenilir olmayan kimselerin pasaportları vize edilmemesi kararı ilgililere tebliğ edilmiştir.[14] Ziyaret amacıyla gelenlerin bir aydan fazla kalmalarının yasaklandığı ve arazi satışı yasağının uygulanmasına da itina gösterilmesine dair yetkililere talimat verilmiştir.[15] Filistin'de görevli polis, komiser ve efrada fazladan ikişer maaş verilerek titiz ve gayretli çalışma yapmaları teşvik edilmiştir.[16] 1900'de Londra'da Yahudi devleti kurma amacıyla Siyonist Kongresi yapılmıştır.[17] Aynı yıl Osmanlı ordusu da Filistin civarında manevralar yapmıştır.[18]

Herzl, 1901'de Anadolu, Suriye ve Filistin'in iktisadi bakımdan kalkınması amacıyla kuracağı şirket için Sultan Abdülhamid'den imtiyaz talep etmiştir.[19] Herzl'in, Basel Kongresi'nde, Sultan Abdülhamid'in kendisine Yahudilerin Filistin'e yerleşmelerine izin verdiği şeklinde konuşma yaptığına dair gazetelerde haber çıkması üzerine bunun asılsız olduğu Londra Sefareti'ne tebliğ edilip mezkûr haberin tekzibi konusunda talimat verilmiştir.[20] Görüldüğü gibi Abdülhamid'in Herzl'e toprak verme vaadi yoktur. Aksine bu konuda çıkarılan yalan haber tekzip edilmiştir. 1903 tarihli bir belgede ise Filistin'e Yahudi yerleşiminin yasak olduğuna dair daha önceden çıkan fermanın yeniden çıkarılmasının Siyonist Kongresi'nde alınan kararlara set çekeceği görüşü saraya arzedilmiştir.[21]

Siyonist Yahudiler amaçları için Meşrutiyet'in ilanını fırsat olarak görmüşlerdir. Ancak 1327 (1909-1910) tarihli Meclis-i Vükela kararnamesinde Meşrutiyet'in ilanından istifade ederek Filistin'de yerleşmek isteyen Yahudilerin menedileceği belirtilmiştir.[22] Meşrutiyetten sonra da Siyonist Yahudiler göç hususunda taviz koparamamıştır. Osmanlı Devleti'nin Yahudilerin Filistin'e yerleşmesine izin vermemesi Siyonist Yahudilere geri adım attırmamıştır. Bu sefer 1912 yılında, Amerika'da ikamet eden Frederic Lewis bir mektup gönderip Musevilere vatan olmak üzere Filistin'e özerklik verilmesi halinde Osmanlı Devleti'ni dünyanın en mükemmel donanmalarından birine sahip ve en zengin hazinelerinden birine malik bir devlet yapacaklarını vadetmiştir.[23] Osmanlı Hükümeti bu vaatleri reddetmiştir. Hatta işi daha da sıkı tutarak 1912'de Filistin topraklarında Yahudilere iskanı yasaklayan kanuna uyulmasını emrederek Kudüs Meclis-i Umumisi'ni toplantıya davet etmiştir.[24]

Birinci Dünya Harbi sırasında, 1915 yılında Suriye ve Filistin'deki Yahudilerin ihtilale kalkışacakları haberi alınmış ve bunun araştırılması istenmiştir.[25] Aynı yıl Yahudilerin Filistin'e göçleri ve orada mülk edinmelerinin önlenmesine dair Beyrut Vilayeti ve Kudüs Mutasarrıflığına gönderilen şifre yazı hakkında Şam'da bulunan 4. Ordu Kumandanı ve Bahriye Nazırı Cemal Paşa'ya telgraf çekilmiştir.[26] Harp durumu sebebiyle tedbirlerin sıkılaştırılması çerçevesinde 1915'te Filistin'de ister yerli ister yabancı olsun bütün Yahudilerin ellerinde bulunan gayrimenkullerin yeni kanun çıkana kadar alım, satım ve kiralama işlemlerinin yapılmaması hususunda devlet dairelerine talimat verilmiştir. Daha önceden satın alınmış olan arazilerin ise Yahudilere devredilmeyeceği hakkında tasarruf sahiplerinden taahhütname alınması gerektiği yetkililere tebliğ edilmiştir.[27] 1917'de Siyonist Yahudiler yıllık vergi toplamak suretiyle Filistin'de büyük bir koloni kurma projesini devreye sokmuştur.[28] Siyonistlerin devlet kurma faaliyetlerinin İngiltere ve Amerika'da destek bulması Almanya ve Avusturya-Macaristan'daki Siyonistleri de faaliyete geçirmiştir.[29]

1918'deki İngiliz işgali Filistin'de Yahudilerin asırlardır kurdukları hayallerinin gerçekleşmesi için uygun bir siyasi ve askeri zemin oluşturmuştur. Bunun üzerine 1918 yılında İngiltere Hükümeti bir Yahudi devleti kurulması için Filistin'e Yahudilerden oluşan bir heyet göndermeyi tasarlamıştır.[30] Siyonistler aynı yıl Yahudi göçünün kolaylaştırılması ve Filistin'de yerleşim birimlerinin

oluşturulması için para toplamak ve yayın yapmak maksadıyla Stockholm'da büro açmıştır.[31] 17 Mayıs 1918'de Bal'de toplanan İsviçre Siyonist Murahhasları Meclisi Filistin'de bir Yahudi yurdu tesis edilmesi gerektiği hakkında karar almıştır.[32] 1918 Temmuzunda ise Dr. Weismann Kudüs Hükümet Konağı'nda İngilizler tarafından verilen resmi yemekte Filistin'e dair bir konuşma yapmıştır.[33] İngilizlerin himayesi altında 1918 Eylülünde Filistin'de Yahudi askeri teşkilatı kurulmuştur.[34] 1918'den sonra artık Filistin'in statükosu, İngilizlerin politikaları sonucu Yahudilerin devlet kurma projelerine göre şekillenmeye başlamıştır. İngiltere ve diğer müttefikleri Filistin'in işgali sonrasında Yahudilerin emellerine uygun bir siyaset izlemiş ve nihayet İsrail 1948'de kurulmuştur. O günden beri sürekli işgal ve mezalimle genişleyen İsrail, Filistinlilere karşı insanlık suçları işlemektedir. Başta ABD ve İngiltere olmak üzere diğer batılı müttefikleri de İsrail'i soykırım suçu işlemesine eskiden beri desteklemektedir. İsrail şimdi de bundan aldığı cesaretle Gazze halkını soykırıma tabi tutmaktadır. Kuşkusuz bu soykırım suçuna İsrail'i himaye eden devletler de kamu vicdanında mahkûm olmuştur. Dünyanın dört bir tarafında Gazze'ye destek vermek için yapılan gösteriler bunun ispatıdır. Kamuoyu Gazze'yi desteklemesine rağmen İsrail hükümeti işlenen soykırımı canlı yayınlarda göstererek adeta tüm dünyaya meydan okumaktadır. Masum bebekler, çocuklar, gençler, anneler, babalar, yaşlılar atılan bombalarla topluca katledilmektedir. Şehirler yaşanmaz hale getirilmektedir. Bunlar uluslararası sözleşmelere göre insanlığa karşı işlenen suçlardandır. Günümüzde batılıların çıkarlarına aykırı bu tür suçlar işlendiğinde derhal mahkemeler devreye girmektedir. Onun dışında süper güçlerin işlediği suçlar yargılanamamaktadır. Bu durum uluslararası anlaşmaların ve kurumların işlevsiz kaldığının açık göstergesidir. Beş daimî üyenin çıkarlarına hizmet edecek şekilde örgütlenmiş Birleşmiş Milletler çökmüştür.

Filistin ve Kudüs, sadece Filistinlilerin değil bütün Müslümanların ortak meselesidir. O halde Müslümanlar artık uyanmalıdır. Ortak meseleler karşısında ortak tavır alınmalıdır. Elbette Filistin halkına maddi ve manevi destek her zaman şart ve yapılmalıdır. Yalnız bu durum zulmü engellemek için yeterli olmamaktadır. Etkili çözüm için şu hususlara ağırlık verilmelidir.

1. Siyonist Yahudi sermayesinin dünya halklarını sömürdükleri fikri sürekli işlenmelidir. İşgalcilere ve zalimlere destek veren iktisadi işletmelerin ticari menfaatlerini askıya alacak ve sekteye uğratacak hukuki zeminlerin oluşturulması ve boykot eylemlerinin sürdürülmesi sağlanmalıdır.

2. Filistin'in bu meselede haklı olduğu tezi sürekli siyasi ve diplomatik çevrelerde ve kamuoyunda canlı tutulmalıdır.

3. İslam ülkeleri Filistin'in bağımsızlığı için hep birlikte siyasi, askeri, iktisadi ve kültürel işbirliği konusunda etkin çalışmalar yürütmelidir.

1 BOA. Y. PRK. UM. 23/66.
2 BOA. BEO. 107/7958.
3 BOA. DH. MKT. 2025/36.
4 BOA. HR.İD.2022/35; HR. İD. 836/28; HR, İD. 2022/37.
5 BOA. HR. TH. 130/11; BOA. Y. PRK. DH. 6/60; BOA. Y. PRK. AZJ. 30/37; BOA. HR. İD. 836/35-36.
6 BOA. HR. SYS. 1776/12.
7 BOA. HR. SYS. 1776/14.
8 BOA. Y. MTV. 181/22.
9 BOA. Y. PRK. TKM. 41/5.
10 BOA. HR. SYS. 1776/21.
11 BOA. HR. SFR.3. 473/35.
12 BOA. HR. SYS. 1776/23.
13 BOA. HR. SYS. 1776/34.
14 BOA. HR. İD. 46/126.
15 BOA. DH. MKT. 2157/10.
16 BOA. DH. MKT. 2151/51.
17 BOA. HR. SYS. 40/28.
18 BOA. HR. TH. 246/98.
19 BOA. Y. PRK. TŞF. 6/50.
20 BOA. HR. TH. 263/7.
21 BOA. Y. PRK. HR. 33/62.
22 BOA. MV. 129/6.
23 BOA. HR. TO. 594/13.
24 BOA. DH. UMVM. 64/3.
25 BOA. HR. SYS. 2976/52.
26 BOA. DH. ŞFR. 51/236.
27 BOA. EUM. VRK. 27/67.
28 BOA. HR. SYS. 410/4.
29 BOA. HR. SYS. 2334/25.
30 BOA. HR. SYS. 2334/26.
31 BOA. HR. SYS. 2334/28.
32 BOA. HR. SYS. 2334/39.
33 BOA. HR. SYS. 2334/40.
34 BOA. HR. SYS. 2458/54.

Ebu Ubeyde'nin İşaret Parmağı

Gözde Çimen

7 Ekim'de başlayan Aksa Tufanı'nın üzerinden yüz günü geçti. Dünya Müslümanları ve geri kalan vicdan sahipleri için insanlık adına fazlasıyla zor bir yüz günden fazlası olsa da sahada mücahitler savaşmaya devam ediyor. İsrail tarafı bu savaşın daha uzun süreceğini söyleye dursun bu süreçte hepimizin hayatına *"Ebu Ubeyde"* adında biri girdi. Hamas'ın hem saha görevlisi hem de sözcülüğünü üstlenen, bu yüzünü bile görmediğimiz savaşçı, İsrail'e karşı gösterilen direnişte psikolojik üstünlüğün baş aktörü bir fenomen. Kırmızı kefiyesi, yeşil parkasıyla İsrail'e tehditler savurduğu işaret parmağı ise bu sürecin sembol görüntülerinden biri haline geldi. Dünya'da bir mit gibi dolaşan Yahudi parmağı fenomeni dışında artık Ebu Ubeyde'nin meydan okuduğu işaret parmağı diye bir gerçeğimiz var. Hakkında doğal olarak çok az şey bildiğimiz bu özgüven abidesi genç mücahid yüksek lisansını Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam Dininde Kutsal Topraklar üzerine yapmış. 2005 yılından beri de Hamas'ın sözcülüğünü üstleniyor. Bu kahraman ne Amerika'nın sinema sektörü ile yarattığı *"Rambo'ya"* ne de diğer filmlerde gördüğümüz *"propagandist kahramanlara"* benziyor. Her seslenişinde farklı ayetler okuyarak başladığı konuşmasına, önce Arapları sonra Müslümanları ve dünyanın diğer özgür insanları diye nitelendirdiği halkları selamlayarak başladığı konuşmasına, işaret parmağını kaldırarak İsrail'e tehditler üstüne tehditler yağdırarak bu savaşın psikolojik galibi olmaya devam ediyor. İşaret parmağı havadayken konuşmanın içerikleri çok fazla yörüngelere sahip

olsa da olayın sıcaklığı ile şu an bu konuşmaları derinlemesine analiz yapamıyoruz. Ancak dinlerken dikkatimi çeken bir husus oluştu. Ebu Ubeyde İsrail tarafını bazen korkak ve suçlu domuz bazen kibirli ve ezik düşman olarak anıp dalga geçse de çoğunlukla konuşmalarında çok stratejik bir şekilde dünyaya daima İsrail'i *"Nazi-Siyonist" "Barbar Nazi saldırganlığı" "Nazi düşman"* olarak tanımlaması düşünülmesi gereken bir konu. Burada kalmak istiyorum çünkü bir savaşı veya saldırıyı soykırım yapan durumlar vardır. Hatta komutan *Ebu Ubeyde* bir konuşmasında bu konuya da değinerek bilgilendirme yapmaktan geri durmuyor.

"Kendi başarısızlığına tepki olarak rastgele uygulayarak, çocuk kanı üzerinden utancın yenilgisini gidermeye çalışan ordu binlerce masum kadın çocuk, hastane okullar camiler kiliseler evleri bombalayan Nazi işgalcilerin korkunç suçları silinmeyecek. "Nazi düşman İsrail" başarısızlık, hayal kırıklığı, kafa karışıklığı yaşamaya devam edecek. (Direnişçilere yönelik) Dünyanın en büyük zorba ve azgın Nazi kuvvetine kafa tuttunuz. Bölgedeki en güçlü gücü korkutarak ve dehşete düşürerek eşsiz bir direniş, ağır bedeller ödettiniz."

Soykırım söylemi (ki bu söylem oluşturmak için oluşturulmuş bir olgu değil) rastgele gelişigüzel bir durum değildir. Bu bir soykırımdır çünkü; İsrail'in bizatihi bu savaşı *uzatmada duyduyu* güven *soykırımdır, toplu cezalandırma ve katliamlardır.* Başından beri saldırıları bugünü ve geleceği hedef almak için kadınlara ve çocuklara yönelik gerçekleştirmesinin sebebi budur. İsrail'in gerçek somut bir askeri hedefi yok. En az iki yüz kez dokuz yüz kiloluk bombaların atıldığı bir vasatta, savaşı sadece soykırım yaparsa kazanabileceğini düşünüyor.

Soykırım çünkü; İsrail Gazze'deki kara sularında, kara geçişlerinde, su -elektromanyetik alanlarda ve sivil alt yapının

Her seslenişinde farklı ayetler okuyarak başladığı konuşmasına, önce Arapları sonra Müslümanları ve dünyanın diğer özgür insanları diye nitelendirdiği halkları selamlayarak başladığı konuşmasına, işaret parmağını kaldırarak İsrail'e tehditler üstüne tehditler yağdırarak bu savaşın psikolojik galibi olmaya devam ediyor. İşaret parmağı havadayken konuşmanın içerikleri çok fazla yörüngelere sahip olsa da olayın sıcaklığı ile şu an bu konuşmaları derinlemesine analiz yapamıyoruz.

Soykırım çünkü; İsrail Gazze'deki kara sularında, kara geçişlerinde, su -elektromanyetik alanlarda ve sivil alt yapının yanı sıra kilit hükümet işlevleri üzerinde kontrol sahibi olmaya devam ediyor. Tüm bu kontroller Gazze'ye kara ve hava yolundan girişleri engelleyerek geçiş noktalarının da İsrail tarafından daha rahat kontrol altına alınmasını sağlayan faktörler.

yanı sıra kilit hükümet işlevleri üzerinde kontrol sahibi olmaya devam ediyor. Tüm bu kontroller Gazze'ye kara ve hava yolundan girişleri engelleyerek geçiş noktalarının da İsrail tarafından daha rahat kontrol altına alınmasını sağlayan faktörler. Kuşatma, kasabaları yıkma, yeterli yardımı ulaştırmanın imkansızlığı, giden yardımların da bombalanması hatta çoğu zaman bombardıman altında yardımların dağıtılması, açlık, susuzluk, salgın hastalığın artması, acil ölüm risklerinin artması, bugüne kadar öldürdüğü %70'i kadın ve çocuğu öldürmeye devam etmek için birer imkân olarak, yöntem olarak kullanılıyor. Evlerinde öldürüldüler, sığındıkları sözde güvenli alanlarda öldürüldüler, hastanelerde, camilerde, okullarda ailesi için birazcık yemek ve su bulmak için yollarda öldürüldüler, İsrail'in ilan ettiği güvenli yollardan geçmeye çalışırken bir kez daha orada öldürüldüler. Yedi binden fazla kayıp, Gazze'de gözleri bağlanarak zorla soyulmuş bilinmeyen yerlere zorla götürülenler, %85'i göçe zorlanıp gidecek yeri olmayanlar... Evlerden zorla tahliye de bu büyük yıkımın bir parçası. Yarım milyon insanın geri dönecek bir evi de kalmadı. Son rakamlar 355 bin evin tamamen yok olduğunu raporluyor. Dile kolay 355 bin ev, aile... Yaşamın temelleri yok olurken İsrail askerleri sokakları neşeyle patlatıp dans ediyor, enkazları üzerine ancak enkaz olmaya layık bayraklarını asıyor hayatlar yok olurken filme almakla meşgul oluyorlar.

Soykırım çünkü; İsrail yaygın açlık ve susuzluğu açlıktan ölmeye neden olacak şekilde kasıtlı olarak hesaplıyor. Son zamanlarda okuduğum bir BM raporunda Gazze'de açlık ve susuzluktan ölen insanların sayısının "*bombardımandan ölenlerden daha fazla*" olabileceğine dair yürüttükleri tahmin üzerine incelemeyi içeriyordu. Böylelikle İsrail, *soykırım stratejisi* olarak *bomba atmadan, mühimmatını harcamadan* daha *az maliyetli* bir yöntem bulmuş oldu. Yeterli barınak, giysi, sağlık hizmetinin verilmemesi koşulları kasten

yaratılıyor. Dünya Sağlık Örgütü bölgede salgın hastalığın arttığını belirtirken *ölüm döngüsü* kendisine yeni alanlar açmaya devam ediyor. En nihayetinde BM Sağlık Hakkı Özel Raportörü 7 Aralık'ta Gazze'de sağlık alt yapısının *tamamen* çöktüğünü ilan etti. Günde 180 doğumun gerçekleşerek direnişin devam ettiği koşullar altında yeterli hizmeti vermemek için dünyanın gözü önünde direnen İsrail soykırımı niyeti olan *hesaplanmış davranış kalıplarıdır.*

Soykırım çünkü; bu büyük insanlık suçunu işleyen örgüt devletin temsilcileri niyetlerini sarih bir şekilde ortaya koymaktan çekinmiyorlar. İsrail'in siyasi liderleri askeri komutanları resmî görevlileri sistematik bir şekilde yaptıkları açıklamalar ile soykırım niyetlerini dünyaya ilan etmekten geri durmuyorlar. Bu süreçte *örgüt devlet* görevlileri tarafından sıklıkla duyduğumuz "Amalekliler" göndermeleri şunu ifade ediyor. "Öldürün erkekler ve kadınlar çocuklar ve bebekler, sığırlar, koyunlar, develer ve eşekleri" *Knesset'in Başkan Yardımcısı'nın* Gazze'nin yeryüzünden silinmesi çağrısı yaptıktan sonra "Her şey kapatılacak. İsrail insan hayvanlarla savaşıyor" bu süreçte kulaklarımıza epey bir çalındı. *Enerji ve Altyapı bakanının* su verilmemesi ve var olan kısıtlı suyun da kesilmesi çağrısı yukarıda belirtilen soykırım stratejisinin ilanı. Amalikenin tohumlarını temizlemek için bir emre itaat ettiğini belirten Miras Bakanı Amihoi Eliyahu, İsrail Gazze'den ölümden daha acı verici yollar bulmalı çağrısı bu meseleyi henüz gündemine bile almayanlara bir ses verir mi bilemem.

Bildiğim bir şey var ki Ebu Ubeyde'nin işaret parmağını kaldırarak aleme nizam verdiği konuşmalarda, bitirirken hep söylediği *"bu bir zafer ve şehadet cihadıdır"* inanışı dünyayı bir daha 7 Ekim öncesi haline getirmeyeceğidir. Hem bir hatırlatma olarak dikkat çekmek isterim ki;

İsrail yüzünü bile görmediği birinden korkuyor!

Soykırım çünkü; bu büyük insanlık suçunu işleyen örgüt devletin temsilcileri niyetlerini sarih bir şekilde ortaya koymaktan çekinmiyorlar. İsrail'in siyasi liderleri askeri komutanları resmî görevlileri sistematik bir şekilde yaptıkları açıklamalar ile soykırım niyetlerini dünyaya ilan etmekten geri durmuyorlar.

Taş Soslu Pirinç Pilavı

Derviş ÇELEBİ

Efendim, hoca Nasreddin'in saz peşrevinde işaret buyurduğu perde, işte burasıdır. Dikkat ediniz, ortada ayıklanacak bir miktar taş ve pirinç mevcut ise ne mutlu! İş o ki, pirincin ve taşın muhtevası, nicelikleri ve nitelikleri konusunda elimizde sağlıklı bir tarif bulunsun. Zira niyetiniz üzüm yemek değil, bağcı ile münakaşa etmek ise o vakit pirinci karaborsaya atıp taştan da biber dolması konservesi imal ederek, vatandaşa organik gıda diye servis etmeniz şaşırtıcı olmayacaktır.

Nitekim bu kabil insanlar, misal hepimizin içinde yaşama gayretinde olduğu sap ile samanı karıştıranlar cumhuriyetinde muteber olup, cümle subaşlarını ve dahi subaşılık makamlarını işgal etmişlerdir. Bu taifenin işi gücü, taş ile pirinci harmanlayarak cumhurun taşralı kahir ekseriyetine, "Hadi bakalım ayıklayın şu pirincin taşını!" demekten ibarettir. Kendileri pirincin ayıklanmış kısmını tereyağlı kavurma ile harman edip taam ederken, taş ile pirinci ayırma cehdi gösteren vatan evlatlarına, toplanan taşlar için teşekkür edeceklerine, cümlesini taşa tutup, evlerinde gizli gizli kepekli bulgur tükettikleri iddiası ile pirinç düşmanı ilan etmekten de geri durmazlar.

Bu tür durumda "Bizim taşla toprakla işimiz olmaz birader, biz milenyum kuşağıyız marketten ayıklanmış pirinç alır tüketiriz. Dağ başını duman almış, gümüş dere durmaz akar, bizim de o derenin suyundan içmişliğimiz, yamacında piknik yapmışlığımız vardır. Üstelik Avrupa Birliği'ne saygılı Kemalizm'e de bağlıyız, aşılarımızı bile bi tamam yaptırdık; köyümüzden göçeli ise yarım asır oldu" da deseniz, kâr etmez. Zira dedenizin yediği bulgur hanenize yazılmış, pilavdan döne-

nin kaşığı kırılmıştır. Bir ihtimal dedenizin adını, köy mezarlığının yolunu unutan sizin evladınız, Risotto yanında beyaz şarap sipariş ederse o başka, o da bir ihtimal!

E tabi esmer vatandaşlarımız için teni beyazlatmanın başka birtakım yolları da mevcuttur. Malum, konjonktüre göre taş ile pirincin tarifleri değişebilir. Nitekim, taş üstüne taş koymak KOSGEB tarafından teşvik edilen bir eylem olduğundan, "Biz mikro işletmeler olarak işimize bakalım, subaşı olamasak da subaşına yakın duralım" diyenler gürühundan da olabilirsiniz.

Bir üçüncü taife olarak, "Pirincin alıcısı başka taşın başka, taşkalaya ne lüzum var, iş alıcısını bulmakta birader" diyenler; olmadı, "Sevenleri ayırmaya ne gerek var kardeşim, ne güzel işte ağır çeker esnaf kazanır, diş kırılır dentist kazanır" diyenler de çıkabilir.

Yaptığınız tarif, hayatta kendinize biçtiğiniz rol ile yakından alakalıdır. Bendeniz size yeni bir rol biçecek ya da mevcut yollara yeni bir patika ekleyecek değilim. Nitekim böyle bir şey, işim de haddim de değil. Yazar olarak üzerime düşen (başta kendi nefsim olmak üzere) olana işaret etmek, yüze ayna tutmaktan ibaret.

Pirinç ve taş üzerinden tarifiniz, her vidaya uyan bir İngiliz anahtarı kıvamında ise her devrin muteber adamı olmanız da ihtimaldir. Muhtemelen pilavı en yağlısı, taşın da en yontulmuş, betonla harmanlanmış, AVM hali sizin emrinize amade olacaktır. Yani bu dünyada işiniz iş, ötesini sormayın (hoş zaten sormazsınız ya). Ancak "Bizim tarif ne haddimize, eden etmiş bize uymak düşer" deyiciler taifesinden iseniz, pilavdan nasibinize düşenin, dişinize kasteden taş olması muhtemeldir.

O halde, gelin kadim tarife uyalım. Pirincin bol yağlısı değil, bulgurla kardeş olanı ve bilhassa komşuya ikram edileni makbul olsa gerek. Zira denilmiştir ki "İnsanoğlu midesinden daha şerli bir kap doldurmamıştır."

Pirinç ve taş üzerinden tarifiniz, her vidaya uyan bir İngiliz anahtarı kıvamında ise her devrin muteber adamı olmanız da ihtimaldir. Muhtemelen pilavı en yağlısı, taşın da en yontulmuş, betonla harmanlanmış, AVM hali sizin emrinize amade olacaktır. Yani bu dünyada işiniz iş, ötesini sormayın

İnci Mercan Gerdanlığı -33-

Hz. Hatice (R.A.)

Ahmet POÇANOĞLU
Emekli Konya İl Müftüsü

33. HADİS

عن أبي هريرة قال: أَتَى جِبْرِيلُ النبيَّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ، فَقالَ: يا رَسولَ اللَّهِ: هذِه خَدِيجَةُ قدْ أتَتْ معهَا إنَاءٌ فيه إدَامٌ، أوْ طَعَامٌ أوْ شَرَابٌ، فَإذَا هي أتَتْكَ فَاقْرَأْ عَلَيْهَا السَّلَامَ مِن رَبِّهَا ومِنِّي وبَشِّرْهَا ببَيْتٍ في الجَنَّةِ مِن قَصَبٍ لا صَخَبَ فِيهِ، ولَا نَصَبَ

Müminlerin annesi kadınların en hayırlısı Hatice Bint-i Huveylid ile ilgili Hadis.

Ebu Hureyre (r.a) "Cibril, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü, işte bu Hatice'dir. Beraberinde içinde yemek yahut yiyecek ya da içecek bulunan bir kap ile geliyor. Yanına geldiği vakit sen ona Rabbinden ve benden selam söyle ve ona içinde gürültünün, patırtının, yorgunluğun, argınlığın bulunmadığı, içi oyulmuş inciden bir köşkü de müjdele." dedi.

(Buhari:3820,Müslim: 2432)

BU HADİSTEN ÖĞRENDİKLERİMİZ

Müslümanların Hz. Peygamber'e ve ailesine gösterdikleri sevgi hiç eksilmemiş, aksine giderek artmıştır. Hz. Peygamber'e ve onun sünnetine uymak, ancak onu sevmek ve onu örnek almakla gerçekleşebilir. Onu sevmek ise, onun sevdiklerini de sevmeyi, ehli beyti sevmeyi beraberinde getirir. Hz. Peygamber'in eşleri, müminlerin anneleridir. Sevmek, hatırlamak, yâd etmek, en önemlisi; örnek almak demektir. Hz. Peygamber (s.a.v), her konuda olduğu gibi aile hayatında da müminler için üsve-i hassenedir (örnek alınacak rol model).

Biz bu hadisten Hatice'nin Rasulü Ekrem (s.a.v) nezdindeki değerinin büyüklüğüne, faziletinin oldukça fazla olduğunu öğreniyoruz. Çünkü o kendisinden başka bir hanım ile evlenmesine ihtiyaç bırakmamıştır. Nebi (s.a.v) Hatice ile evlendikten sonra 38 yıl yaşamış, Hz. Hatice

bu 38 yılın 25 yılında tek başına Rasulü Ekrem ile birlikte yaşamıştır. İşte bu; başka hiç kimseye nasip olmayan bir faziletidir. Yine bu hadis-i şeriften Hz. Hatice'nin (r.anha) fedakârlığını Rasulü Ekrem'e (s.a.v) hayatı boyunca tam bir sadakat ve samimiyetle refakatini öğreniyoruz.

İmam Buhari'nin Abdullah İbn-i Evfadan aktardığı hadiste: "Rasulullah (s.a.v) umre için ihrama girdi, biz de ihrama girdik. Mekke'ye girince tavaf yaptı, biz de tavaf yaptık. Safa ve Merve'ye geldi, biz de onunla birlikte geldik. Biz Mekkelilerden herhangi birinin ona ok atması ihtimaline binaen onu koruyorduk". Muhtemeldir ki Safa ile Merve'nin Hz. Hatice'nin evine yakın olması Rasulullah (s.a.v) efendimiz Hz. Hatice'yi hatırlayarak O'nu andığını ravi İsmail'in (Arkadaşım, Abdullah'a) Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in Hz. Hatice'ye ne söylediğini bize anlat demesinden ve Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in "Hatice'ye cennette, içinde ne gürültü-patırtı ne de yorgunluk bulunmayan, içi oyulmuş inciden bir köşkü de müjdele." demesi bu hadisin vürud ortamını böyle tasavvur etmemize sebep oluyor.

Hadisteki; es-sahab, gürültü patırtı ve en-Nasab da yorgunluk, argınlık demektir. Bu hadis-i şeriften; ebediyyen yerleşip kalınacak cennette, dünyadaki gürültü-patırtı ve yorgunluk-argınlığın olmadığını da öğreniyoruz.

MÜMİNLERİN ANNESİ HAZRETİ HATİCE (Radıyallahü Anha)

خديجة

Hz. Hatice, hicretten yaklaşık 68 yıl ve Ebrehe ordusunun Kâbe'ye saldırdığı fil olayından on dört-on beş yıl önce miladi 556 yılında Mekke'de dünyaya gelmiştir. Nesebi, Hatice bint-i Huveylid b. Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Kâ'b b. Lüey b. Ğâlib b. Fihr b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne'dir. Kureyş'in Benî Esed kolundan olan Hz. Hatice'nin babasının soyu Kusay b. Kilâb'ta, annesinin soyu ise Lüey b. Gâlib'de Hz. Peygamber'in soyu ile birleşmektedir. Böylece Hz. Hatice hem anne hem de baba tarafından Hz. Peygamber ile akrabadır. Hz. Hatice, Mekke'nin önemli kabilelerinden olan Benî Esed kabilesine mensuptur. Benî Esed, Adnânîlerdendir. Kabileye adını veren Esed'in nesebi, Esed b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizâr şeklinde olup Hz. İbrahim'e kadar uzanmaktadır.

Hz. Hatice'nin, pek çok lakabı bulunmaktadır. Bunların başında üstün iffeti, namuslu bir hayat sürmesi sebebiyle İslamiyet'ten önce "temiz kadın" anlamına gelen "Tâhire" lakabı gelmektedir. Mekkeli hemşerileri tarafından "tüccar kadın" anlamında "Tâcire" ve "Kureyş kadınlarının efendisi" anlamında "Seyyidet-ü Kureyş", ufkunun açıklığı ve güzelliğinden dolayı "Ceyyide" lakabıyla da isimlendirilmiştir. Hz. Hatice için "Kübrâ" sıfatı ise, Hz. Peygamber'in en büyük hanımı olması sebebiyle daha sonraki dönemlerde kullanılmaya başlanmış ve kendisine "Haticetü'l-Kübrâ" denilmiştir, Hz. Peygamber'den olan ilk çocuğu Kâsım'a nispetle de "Ümmü'l- Kâsım" diye künyelenmiştir.

Cahiliye toplumunda adı çirkinliklere karışmayan ve bu sebeple de kendisine "Tâhire" denilen Hz. Hatice, akrabalık bağlarına önem veren, yakınlarıyla ilişkilerini daima sıkı tutan bir kadındır. Nitekim çocuklarına genellikle akrabalarından olan kimselerin isimlerini vermiş, yine benzer şekilde kızlarını da kendisinin ya da eşinin yakın akrabalarıyla evlendirmeye gayret göstermiştir. Özellikle akrabalık hususunda sadece kendisine akraba olanları değil eşine akraba olanları da gözetmeye çalışmıştır. Hz. Hatice, Mekke toplumunda zengin, şeref ve mal sahibi bir hanımefendi idi. Ticaretinde ya ücretle adam tutar ya da güvenli bulduğu kimselerle mudarebe yoluyla ticaret ortaklığı yapardı. Malını çalıştırmak için kişilerle anlaşır, onlarla kâr ortaklığı yapar ve muhtelif yerlere ticaret kervanları gönderirdi. Hz. Peygamber, daha önce de birlikte ticaret kervanlarına gittiği amcası Ebu Tâlib'in tavsiyesiyle dul ve varlıklı bir hanım olan Hz. Hatice'ye ortaklık teklifinde bulundu ve sonuçta iş Hz. Muhammed'den, sermaye Hz. Hatice'den olmak üzere aralarında bir ortaklık kuruldu. Bu ilk tecrübelerinin sonunda Hz. Hatice, Hz. Muhammed'e Suriye'ye bir kervan götürmesi için teklifte bulundu. Hz. Peygamber, Hz. Hatice'nin bu teklifini kabul etti. Meysere, bu yolculuk esnasında şahit olduğu mucizevî olayların yanında Hz. Peygamber'in becerikliliğini, dürüstlüğünü, güvenirliliğini, temizlik, bolluk ve bereketini Hz. Hatice'ye anlattı.

Hz. Hatice, Hz. Peygamber ile evlenmeden önce iki defa evlenmiş ve dul kalmıştı. İkinci kocasının ölümünden sonra Kureyş'in

Hayatı boyunca tam bir sadakat ve samimiyetle Hz. Peygamber'e refakat etti; kederli ve kötü günlerinde O'nun teselli kaynağı oldu. O, Hz. Peygamber'e iman etmeyen, davasına karşı koyan azılı düşmanları karşısında da Hz. Peygamber'in teselli kaynağı oldu.

ileri gelenlerinden bazıları soylu, namuslu, akıllı, zengin ve güzel oluşu sebebiyle kendisiyle evlenmek istedi. Ancak Hz. Hatice bu tekliflerin hiçbirini kabul etmedi. Ona evlenme teklif edenler arasında daha sonra Ebu Cehil olarak bilinecek Amr b. Hişâm da vardı. İkinci kocasının ölmesi üzerine Hz. Hatice kendisini çocuklarının terbiyesine vermiş diğer taraftan da ticaret işlerini idare etmekle uğraşmıştır. Bu nedenle de evlilikten uzak durmuştu.

Hz. Hatice Meysere'den ahlâkı ve davranışları hakkında bilgi aldığı, bütün bu özellikleri sebebiyle kendisine hayran kaldığı Hz. Muhammed'e evlenme teklif etti, o da bunu kabul etti. İbn İshâk'ın naklettiği bir rivayete göre Hz. Hatice, Rasulullah ile aracısız konuşmuş ve ona, "Ey amcaoğlu! Bana yakınlığından, kavmin içindeki şerefinden, soylu ve güzel ahlakından, doğru sözlülüğünden dolayı seni diledim, seninle evlenmek istedim." diyerek bizzat evlenme teklifinde bulunmuştur. Onların evlenmesine, Hatice'nin arkadaşı olup daha sonra sahabe arasında yer alan Nefîse bint-i Ümeyye'nin aracılık ettiği, Hz. Muhammed'e Hatice ile evlenmeyi düşündüğü takdirde bunu sağlamaya çalışacağını belirttiği de kaydedilmektedir. Hz. Muhammed aldığı bu teklifi amcalarına götürdü. Ebu Tâlib, Hatice'nin evinde kardeşlerinin katıldığı toplantıda yeğeni Muhammed için Hatice'ye talip olduğunu söyledi ve yeğeninin 500 (veya 400) dirhem, bazı kaynaklara göre ise yirmi dişi deve mehir vereceğini belirtti. Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evlendiğinde yirmi beş yaşında, Hz. Hatice'nin de 40 yaşında olduğunu belirtmektedir. Hz. Hatice vefat edinceye kadar Hz. Peygamber ile yaklaşık olarak 24 veya 25 yıl evli kaldı. Evliliğin üzerinden birkaç gün geçtikten sonra Hz. Muhammed, eşi Hz. Hatice'nin evinde ikamet etmek üzere Ebu Tâlib'in evinden ayrıldı. İkisi mutlu bir aile hayatı yaşadılar. Sevgi, saygı, bağlılık ve iyi geçim üzerine kurulan bu evlilik İslam tarihi boyunca örnek aile yuvası olarak gösterilmiştir. Hz. Hatice ile Hz. Peygamber'in evliliğinin önemli sonuçlarından biri de hiç şüphesiz Hz. Peygamber'e kendisini bekleyen Risalet görevinde manevi destek olacak, zeki, anlayışlı, sabırlı ve sadık bir hayat arkadaşı kazandırmış olmasıdır. Hz. Hatice vefat edinceye kadar Hz. Peygamber başka bir kadınla evlenmedi. Hz. Hatice'nin evi Safa ile Merve arasındaki Attarlar Çarşısı civarında, Adiyy b. Hamraü's-Sakafî'nin evinin arkasında idi. Eve girilince, kapının sol tarafında bir arşın bir karış çapında bir taş vardı. Hz. Hatice bütün çocuklarını bu evde dünyaya getirmiş, kızlarıyla beraber daima bu evde oturmuşlar, kendisi de bu evde vefat etmişti. Hz. Peygamber Medine'ye hicret edinceye kadar da buradan ayrılmamıştı. Medine'ye hicret ettiği zaman bu evi, amcası Ebu Tâlib'in oğlu Akîl zapt etti. Muaviye b. Ebî Süfyan, halifeliği sırasında bu evi ondan satın alıp mescit hâline getirmiştir.

Hz. Muhammed ile Hatice'nin ilk çocukları Kâsım olup iki yaşına kadar yaşadı. Resûl-i Ekrem Ebü'l-Kâsım künyesini onun adından almıştır. Hz. Peygamber'in, İbrahim hariç tüm çocukları Hz. Hatice'den olmuştur. Hz. Hatice'nin dünyaya 6 çocuk getirdiği kabul edilmekle beraber

farklı rivayetler de vardır. Genel kabul gören görüş, Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber ile evliliğinden 2 erkek 4 kız olmak üzere 6 çocuğu olduğudur. Hz. Hatice'nin, Kâsım, Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm, Fatıma ve Abdullah (Tâhir, Tayyip) adındaki çocuklarının hepsinin bi'setten önce doğdukları rivayet edilmekle beraber Abdullah'ın İslami dönemde doğduğu rivayeti ağırlık kazanmaktadır. İbn Hişâm'a göre kızların en büyüğü Rukiye'dir. Sonra Zeynep, ardından Ümmü Gülsüm, sonra da Fatıma gelir. Fakat kızlar içinde en büyüğünün Zeynep olduğu daha sonra Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma'nın doğduğu şeklindeki sıralama daha doğru kabul edilmektedir. Bazı kaynaklarda Abdullah, Tâhir ve Tayyib'in aynı çocuk olduğu İslamiyet'ten sonra doğduğu için bu çocuğun Tayyib ve Tâhir lakabıyla anıldığı kaydedilmektedir. Erkek çocuklarının kızlardan sonra dünyaya geldiği ve İslam gelmeden önce daha bebekken vefat ettikleri rivayet edilmektedir.

Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'in (s.a.v) hayatındaki en önemli rollerinden biri, peygamberlik geldiği zaman kendisine herkesten önce iman etmesi ve onu bütün varlığı ile desteklemesidir. O, Hz. Peygamber'in (s.a.v) ağır emaneti almaya hazırlanacağı ortamı hazırlamak üzere verilmiş büyük bir yardımcıydı. Peygamberlik gelmeden önce Hz. Muhammed'in (s.a.v) Hira'da inzivaya çekildiği günlerde Hz. Hatice onunla hep meşgul oluyor, Hira Mağarası'na gittiğinde onu uzaktan gözetiyor, eve dönmesi geciktiği zaman hizmetkârları vasıtasıyla ona ulaşıyordu. Hz. Hatice'nin bazen Hira'ya Hz. Peygamber (s.a.v) ile gittiği de oluyordu. Hz. Peygamber (s.a.v) Hira'ya giderken, azığını da yanında götürürdü. Azığı tükenince Hz. Hatice'nin yanına döner, bir o kadar zaman için daha azık alır giderdi.

Hz. Muhammed, Hira Mağarası'nda bulunduğu sırada daha önce hiç karşılaşmadığı Cebrâil aleyhisselam ona peygamber olduğunu tebliğ ettiği ve Alak suresinin ilk beş ayetini indirdiği zaman büyük bir heyecana kapıldı ve korkudan yüreği titreyerek evine döndü. Başına gelenleri anlattıktan sonra, "Bana neler oluyor, Hatice?" diyerek kendinden korktuğunu söyledi. Bunun üzerine Hz. Hatice Rasulullah'ın (s.a.v) korku ve endişelerini gideren şu sözleri söyledi: "Öyle deme! Yemin ederim ki Allah hiçbir zaman seni utandırıp üzmez. Çünkü sen akrabanı gözetirsin, doğru konuşursun, işini görmekten âciz kimselerin elinden tutarsın, yoksulları kayırırsın, misafirleri ağırlarsın, haksızlığa uğrayan kimselere yardım edersin" dedi ve Hz. Peygamber'i alıp amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'e götürdü. İbrânîce bilen, bu sebeple Tevrat ve İncil'i okuyan, daha önceleri Hristiyanlığı kabul etmiş olan bu âlim, Resûl-i Ekrem'i dinledikten sonra ona görünen meleğin bütün peygamberlere vahiy getiren melek olduğunu söyledi. Hatice de Resûl-i Ekrem'e, "Senin Allah'ın rasulü olduğuna şehadet ederim" diyerek Müslümanlığı kabul etti ve ilk Müslüman olan oldu. Hz. Hatice, müşriklerin zulmü ve haksızlığı karşısında Rasulullah'ı hiçbir zaman yalnız bırakmadı. Mekkeli müşrikler, Şi'bü Ebu Tâlib'de Müslümanları kuşattığında Hz. Hatice de Hz. Peygamber ile birlikte muhasaraya göğüs gerdi. Servetini onun davası uğrunda harcamaktan geri durmadı. Hayatı boyunca tam bir sadakat ve samimiyetle Hz. Peygamber'e refakat etti; kederli ve kötü günlerinde O'nun teselli kaynağı oldu. O, Hz. Peygamber'e iman etmeyen, davasına karşı koyan azılı düşmanları karşısında da Hz. Peygamber'in teselli kaynağı oldu.

Hz. Hatice, yirmi beş yıl kadar süren mutlu bir evlilik hayatından sonra hicretten üç yıl kadar önce 10 Ramazan'da (19 Nisan 620) vefat etti ve Hacûn Kabristanı'na defnedildi. Mekke'deki bu mezarlığa daha sonra Cennetü'l Mualla denilmiştir. Hz. Hatice vefat ettiği zaman Fatıma, babasına "Annem nerede? Annem nerede?" diye sordu. Bunun üzerine Cebrail (a.s) geldi ve Hz. Peygamber'e, "Fatıma'ya söyle, annesi cennette zebercet ve incilerle süslü bir köşktedir" dedi. Resul-i Ekrem, Hz.Hatice'nin vefatından üç gün önce amcası Ebu Tâlib'i kaybettiği için düşmanlarına karşı kendisini savunan iki desteğini yitirmiş oldu. Bu sebeple bu yıla, Hüzün Yılı denilmiştir. Hz. Peygamber, Hz. Hatice'nin vefatından sonra çeşitli hanımlarla evlendiği halde onu hiçbir zaman unutmamış, eşinin fedakârlığını ve dostluğunu her fırsatta anmıştır. Hz. Hatice, bütün Müslümanlar tarafından çok sevilmiş ve sayılmış, Arap olan ve olmayan İslam toplumlarında Hatice adı kız çocukları için konulan yaygın bir isim haline gelmiştir. Hz. Muhammed'den (s.a.v) önce vefat ettiği için Hz. Hatice'nin (r.anha) hadis rivayeti bulunmamaktadır.

Allah O'ndan Razı Olsun.

Yaşam Yükünden Adil Tasarrufa

Mustafa ESER

"Ma'lum olsun ki âdem iki şeye maliktir ki o iki şey onu maksûda ve murâda eriştirir: Birincisi akıl, ikincisi ameldir. Aklın vücûdunda mecburdur ve amelin işlenmesinde muhtardır. Böyle olunca cebr ve kader âdemin iki kanadıdır ve âdem bu iki kanat ile maksuda ve murada erişir. Ve eğer iki kanat olmaz veya bu iki kanattan birisi bulunmazsa asla maksuda ve murada erişemez."

Azîzüddin Nesefî

Esas olan, mevcutta bulunanları en etkili ve faydalı hale getirebilmek değil midir? İrkmek ve dosyalamaktan imtina edip elde edilenin hakkaniyetle tasarrufundan bahsediyorum. İnsan hayatı boyunca pek çok dosyayı donanımına dâhil ediyor. Bu girdilerin dağınıklığı ve nerede istihdam edileceğine dair netliğin olmaması, alet çantasındaki edevat misali tek tek elbette kıymetli olan ama bir akıl ve irade tarafından kullanılmadığında, onları, pek de çözüm üretemeyen yığına dönüştürüyor. Hatta belki de yaşam yüküne... O halde muvaffakiyet, mevcut olanı bihakkın; yerli yerinde tutabilmekte ve *olmaya* yeterli derecede müdahil etmekte diyebiliriz.

İnsanın eylediklerinde bir tasarrufu yani tercihi varsa o şey amel olur. Bu amelden kişi mesuldür. Hesabını vermek zorundadır. Hem bu dünyada hem de ukbada. Mesuliyet yani hesap verebilme, hem övünç hem de yerilme hakkını doğurur. Zira elinde olmayanla övünç ya da yerilme hali asabiyedir. Salihat da hasenat da tesadüfen olamaz. Bize değer katacak ameliye, irademiz ile tercih ettiğimiz ve eylemek için bilinçli bir şekilde kastettiklerimizdir. Heybemize aldıklarımızın her biri kıymetlidir elbette. Bu kıymetlerin nerede, nasıl ve ne kadar kullanılacakları da en az kendileri kadar kıymetlidir. Bu kıymetler ancak

nizamiliği ve yerli yerinde oluşu ile marufa destek olabilirler.

Salihat ve hasenat için söylediğimizi seyyiat için söyleyemiyoruz. Tesadüfen ya da niyetsizce gerçekleşen, kötülük olabilir, olur. Kötülüğe dâhil edilir; çünkü gaflet, atalet ve cehalet kötülüğün zemini olmaya münasiptirler. Ben bir şey yapmadım, elimde olmayan nedenlerle bu kötülük oluştu, diyenlere verilecek cevap şudur; "Evet, hiçbir şey yapmadın. Bir şey yapmamak kötülüktür. Yapabileceğin bir şey mutlaka vardı ve sen onu yapman gerekirken yapmamayı tercih ettin." Heybemizdeki varların bir tertip ile tertiplenmesi de kötülüğün bir başka gizli ve tahrif edici gücü yüksek şeklidir. Tahrif ediciliği yüksektir çünkü her bir niteliğin varlığı hem taşıyıcı kişiyi hem de buna şahit olan yoldaşı yanıltıcı bir güvene sürükleyip tedbir alınmasını engeller. Tedbirsizlik hali de gafletin bir vechesidir ve kötülüğün mayalanmasına en müsait zemini oluşturur.

İstihdam, neyi, nereye, ne kadar, ne zaman, nasıl ve kim sorularının cevabına denir. Bu sorulara doğru cevap ve amel üretmek marufun egemenliğine verilebilecek en büyük destektir. Cevap da amel de nasıl zuhur eder? Zannediyorum bunun tek yolu, çaba ve emektir.

Bir başka deyişle, salih amel ve bize değer katacak her türlü seyir ve netice ancak donanımımızdaki kabiliyetleri yerinde ve zamanında kullanmakla mümkündür. Hakikatin; doğru olanın ve doğruluğun hakkıyla tertiplenmesiyle ikame olacağını biliriz. Mesela en yüzeysel haliyle bir *gerçeklik*, doğru kişi tarafından, doğru kişiye, doğru zamanda, doğru zeminde ve en önemlisi doğru bir usulle temas ettiğinde *hakikat* olur. Bu kompozisyon çoğu zaman oluşmayabilir. Hakikatin müstakil ve mutlak varlığının yansıması olan kişideki tecellisi bu kompozisyonla mümkün olur. Burada marifet, bu ahenkli nizamı tertip edebilmededir. Marifet için doğru kişi olma cehdine kulluk hali denilebilir. Bu makamlardan bir makamdır ve en makbul olanıdır belki de.

İstihdamın yerli yerinde olması, *hak*'tır. *Hak*, Allah'ın isimlerindendir. O halde en kâmil istihdam Allah'ınkidir. Kişi Allah'ın kendine çizdiği rotaya, kendine verdiği payeye, kendini istihdam ettiği makama rıza gösterdiği ölçüde kul olur. Varlık katmanındaki yerine razı olmalı; ne hakkını yedirmeli ne de haddini aşmalıdır. İstihdamın ömrün içindeki tezahürü, yani Allah'ın sizi konumlandırdığı yer, sizin ellerinizle yaptıklarınızın neticesidir bir de. Yine kişinin iradesi ile tercihleri ana amildir. Devredilemez, boş verilemez ve beslenmesi ihmal edilemez olan *İrade*. Aynı şekilde eşyanın istihdamı da el-Hak olan Allah'ın tasarrufundadır. Kendi istihdamı için razılık makamı eşyanın istihdamında da korunmalıdır. Yoksa kulluğa halel gelecek ve kulluk kalitesi bozulacak ve lezzeti kaybolacaktır. Lezzet, tatmin için elzemdir. Lezzet alamayanlar razı olma makamında olup olmadıklarına bakmalıdırlar.

Donanımların ahenginin sağlanması ve bu ahengin sürdürülebilir olması için ömürlük, titiz bir uğraşı gerekir. Daimi teyakkuz ve elbette elde olmayanlar karşısında teslimiyet... Buradaki teslimiyet eylemenin en zor olanıdır. Durman gereken yerde durabilmen seni çok zorlayacak ama bir o kadar da derinleştirecek bir bilgeliktir.

Olandaki hayra itimat etmek ve nazar ile basireti keskinleştirmek... Allah'ın mutlak fail olduğuna azami hürmet etmek... Ne mübarek haller! İşte bu hallerle hallenenler; düşünce kalkabilir, kirlenince yıkanabilir, her bir durumu büyümeye ve kulluğa bir sebep görebilirler. Her bir yetisini ve yetisini elde etmesine sebep olan olay ve olguları hayra dâhil edebilen idraki ayna misali berrak olanlara selam olsun!

Hüzne Boğulmuşken Bayram Neşesi Olur mu?

İsa ÖZÇELİK

Her toplumun önem verdiği bazı zaman dilimleri ve mekanlar vardır. Değer verilen bu zaman ve mekanlar kendisine atfedilen önemi, tarihsel bir olay ya da aşkın bir dokunuştan alır. Bayramlar toplumların hayatında bu bağlamda müstesna bir yer tutar.

"Neşe ve sevincin paylaşıldığı, beraberce yeme içmenin ve muhabbetin gerçekleştiği meclis" anlamına gelen bayram kelimesinin Arapça karşılığı olan "iyd" ise "geri dönüp sürekli tekrarlanan" anlamıyla toplumun ortak hafızasına ve birlik günlerine işaret eder. Ramazan ve Kurban bayramları, farklı coğrafyalarda yaşayan, değişik gündemlerin etkisi altında kalan ve kimi zaman kendi aralarında ciddi sorunlar yaşayan tüm Müslümanları aynı noktaya odaklayarak adeta zaman ve mekânı paranteze almaktadır.

Hem bayram kelimesinin etimolojisi hem de Peygamberimizden bu yana gelen Müslümanların uygulamaları, bayram günlerinin neşe ve mutluluk günleri olduğunu bize göstermektedir. Ramazan Bayramı'nın ilk günü ve Kurban Bayramı'nın dört gününde de oruç tutulmasının yasak olması, bu güzide günlerin hep beraber sevinç ve coşku içinde, karşılıklı ziyaretleşme ve ikramlarla geçirilmesi gerekliliğine işaret etmektedir.

Peki derin bir hüzne boğulduğumuz şu günlerde bayramı coşku ve mutluluk içinde geçirmek doğru mudur? Gazze'de her gün yüzlerce kişi ölüp yaralanırken, birbirinden korkunç katliamlara ve öldürülen binlerce çocuğa rağmen kendi eş, dost ve çocuklarımızla bayram coşkusuna girmek normal midir? Evet bu iç yakıcı sorular şu dönemde pek çok Müslümanın kafasında dolaşıp birbirlerine yönelttikleri vicdan muhasebeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Benzer tedirginlikler Ramazan iftarları hakkında da ortaya çıkmıştır. Bazı Müslümanlar, Gazze halkı açken bizim burada iftar sofraları kurup başkalarını buralarda ağırlamamızın uygun olmayacağını söylemişlerdir. Kimisi kişisel olarak kimileri de dernek ve vakıf olarak bu iftarlarda harcanacak bütçenin Gazze halkına gönderilmesi tercihinde bulunarak güzel bir davranış ortaya koymuşlardır. Bazılarıysa Ramazan ikliminin yaşatılmasının İslam dünyası için hayati öneme

sahip olduğuna dikkat çekerek dostlarla birlikte yapılan iftarların devam etmesine ama bu iftarların Gazze halkına yardım sofralarına dönüşmesine karar vermişlerdir.

Aslında ümmet coğrafyasında kan ve gözyaşı akarken bayram kutlaması yapmanın doğru olmayacağı görüşü yeni bir olgu değildir. "Bayramsa bayramınız mübarek olsun" şeklinde de söylemleşen bu anlayış, ümmet kurtuluşa kavuşmadan bayram kutlaması yapılmasına mesafeli yaklaşmaktadır. Ancak şu yakın tarihimize dahi baktığımızda savaş ve katliamdan uzak bir dönemin olduğuna pek rastlayamamaktayız. Sömürgecilik karşıtı kurtuluş mücadelesinden Afganistan işgaline, Cezayir'de İslamcılara yapılan darbe sonrası katliamlardan Bosna soykırımına, Doğu Türkistan'dan Çeçenistan'a, Mısır'dan Suriye'ye, Moro'dan Hindistan ve Afrika'ya kadar pek çok bölgede sayısız katliamlar yaşandı ve bir kısmında hâlâ bu acılar devam etmektedir.

Geçmişe hızlıca bir göz attığımızda Müslümanların kendi içinde ya da diğerleri ile olan ilişkilerinde zuhur eden sıkıntılı dönemlerin Peygamberimizin daha hayatında iken başlayıp daha sonra da kesintisiz bir şekilde devam ettiğini rahatlıkla görebiliriz. Bundan ötürü hayatın akışı içinde kaçınılmaz olan hüzün ve neşeyi birbirinin kardeşi olarak görme becerisini geliştirmek toplumların selameti açısından hayati önem taşımaktadır. Müslümanların dünya ve hayat algısı, sürekli olarak korku ve ümit arasında kalması, vasat ümmet olarak şahitlik görevini üstlenmiş olması, hayatın inişli çıkışlı, acı ve tatlı olaylarına karşı dengeli bir ilişki kurmasını kolaylaştırmıştır.

Müslümanların dengeli bir duruşa sahip oluşu, sevinç ya da hüzün derecesinin sürekli orta ayar bir seviyede kalıp hayatın monoton bir hale dönüşmesini gerektirmemektedir. Elbette kimi dönemler sevincin dışa vurumu asgari seviyeye düşürülüp eğlence ortamları sıfırlanabilir kimi dönemlerde ise coşkunun tüm toplumu sarıp sarmalaması gayet meşru ve arzu edilir bir hâl alabilir. Bu tepkilerin dozajının kişiden kişiye gruptan gruba farklılık göstermesinde de yadırganacak bir durum yoktur. Ancak aynı kıbleye yönelen, tek bir ümmet olduğunu söyleyen Müslümanların ortak acı ve sevincini, hakiki olarak hissetmeyen ve bunu öyle ya da böyle samimi bir şekilde dışsallaştırmayanların ümmete aidiyeti ile ilgili ciddi bir sorunu var demektir.

Bahsedilen sıkıntılı süreçlerden insanlığın tamamen uzak kalması pek mümkün gözükmediğine göre Müslümanlara düşen görev bu süreçlere uygun pratikler üretmek için büyük çaba sarf etmeleridir. Aslında zifaf gecesinden cihad alanına koşup şehit olan sahabe örnekliğini dinleyerek yetişen müminler için bunu gerçekleştirmek çok da zor olmasa gerekir. Filistin'deki yiğit mücahitlerin ve onlara sahip çıkan aziz Gazze halkının şu ana kadar ortaya koyduğu tavırlar da aynı yürüyüşün devamı niteliğindedir. Onlar da ellerindeki çok sınırlı imkanlara rağmen Ramazan ayının rahmet ve neşesini çocuklara yansıtmak adına birtakım faaliyetler yapmaktan geri durmamıştır.

Dünya Müslümanlarına düşen sorumluluk da Ramazan Bayramı'nı vakarlı bir şekilde idrak etmekten geri durmadan Gazze direnişini gündemleştirmek olmalıdır. Zira bayramlar bu konuda bizlere büyük imkanlar sunmaktadır. Öncelikle ailemizden başlayarak bayram ve Aksa Tufanı arasında nasıl bir ilişki kurabiliriz diye şimdiden kafa yormaya başlamalıyız. Aslında bundan sonra tüm Müslümanlar gelecek planı yaparken bunu Aksa Tufanı'yla bir şekilde ilişkilendirmek zorundadır. Aksa Tufanı, çivisi çıkmış, rotasını kaybetmiş günümüz dünyasına Allah'ın bir lütfudur. Bu lütuf bizim şer olarak gördüğümüz pek çok şeyi hayra çevirecek potansiyeli bünyesinde taşımaktadır.

Birlik, kardeşlik, dayanışma, infak, bağışlama, sevgi ve neşe kaynağı olan bayram ve öncesinde yapacağımız alışverişlerde mazlum kardeşlerimizi unutmayalım. Çocuklarımız harçlıklarının en azından bir kısmını Gazze'ye göndersin. Türkiye'de bulunan Filistinli, Doğu Türkistanlı, Suriyeli ve diğer muhacir kardeşlerimizle bayramlaşmayı unutmayalım. Yapacağımız ziyaretleşmelerde Kudüs bilincini yaygınlaştıralım. Nezaketi elden bırakmadan bayram ikliminin ortamına yakışır bir üslupla emperyalizmin, siyonizmin hedeflerini deşifre edelim. Boykot ve diğer sorumluluklarımızı uygun bir lisanla birbirimize hatırlatmaktan geri durmayalım.

Hüzne boğulmuş bayram neşesinin ümmetin birliğine ve dirilişine vesile olması duasıyla...

Sinema Modern Zihnin Sınırlarını Zorluyor!

Gökhan ÖZCAN

İnsanın iç dünyasında yer tutan her şey, doğrudan ya da dolaylı olarak sinema perdesinde de kendine bir karşılık bulmuştur. Çünkü sinema; insanın varlığını ve hayatı kavrama biçimlerini yansıtması bakımından dünyadaki insan teki kadar anlatıma, dile, ifadeye sahiptir. Bu çeşitlilik sinemanın anlatılmaya değer hikâye ihtimallerini tükenmez kılar.

Dünyanın son yüzyılına musallat olan modernist/materyalist dalganın bütün çabalarına rağmen, yeryüzünde yaşayan insanların pek çoğu hayatı kavramak konusunda tek boyutlu bir düşünsel darlığa kendilerini mahkûm etmemişler, alemi gözleriyle gördükleri kadar sanma gafletine düşmemişlerdir.

Daha küçük bir çocukken dünyanın ötesinde ne olduğunu merak etmeye ve düşünmeye başladığımıza göre, alemin gözle görünür olandan ibaret olduğunu sanmak herhalde ancak varlığın hakikatinden tamamen habersiz olmakla mümkündür. İnsanın düşünerek ulaşabildiği görünür sınırlar nasıl hayata dahilse, akledebildiği, sezebildiği, hayal edebildiği, havsalasına sığdırabildiği bütün soyut açılımlar da aynı şekilde hayata ve varlığa dahildir.

Bizler Müslümanlar olarak sınırlarımızın bize lütfedilen bilgi ve hikmet kadar olduğuna; Allah'ın ilmininse sınırsız olduğuna iman ediyoruz. Bu inanç ve teslimiyet, yıldızlara bakarak öteleri merak eden bir çocuk için de, ölümü yakınlarında hissetmeye başlayan bir pîr-i fânî için de serinletici bir ruh tutamağıdır. Bizler çok şükür karanlıkta

değiliz, hiçbir karanlığın boğamayacağı bir aydınlığın şahitleriyiz. Elbette bizim de cevabını tam olarak bilemediğimiz sorularımız, sırrına eremediğimiz meraklarımız var; ama biz metafiziksel konulara yöneldiğimizde kendimizi asla bir körebe gibi hissetmiyoruz. Yolu tam olarak bilmiyor olsak da, menzilin neresi olduğu bilgisiyle nimetlendirilmiş bir durumdayız. Bir kısmının sahihliği çok tartışmalı da olsa, geleneksel yapıdaki toplumlar için alemin görünmeyen kısmına ilişkin bir 'bilme' ferahlığı vardır ve tarih boyunca da ayağını gelenek zeminine basan toplumlar ontolojik cenderelerden daha az yara almıştır.

Geleneğin inşa gücünü belli ölçüde reddederek yola çıkan modern insan için ise durum bundan biraz daha farklı... Hayatı kavrama konusunda son yüzyılı hayata materyalist-pozitivist bir at gözlüğüyle bakarak geçirmeyi tercih eden modern insanın, ruhunu özgürce koşabilmesi için metafizik çayırlara bırakmamaktan kaynaklandığına inandığım bir ruh tıkanması yaşıyor. Psikolojik rahatsızlıkların zirve yaptığı, psikiyatrların ve psikologların el üstünde tutulduğu böyle bir dönemde bu tıkanmanın delillerini bulmak çok zor olmasa gerek...

İnsan iç dayanaklarını kaybetmiş durumdadır bugün. Belli refah seviyelerini yakalamış toplumlarda bu tıkanmaların daha da ileri seviyelere ulaştığını görmemek mümkün değil. Maddi ilerleme ve getirilerinin insanı içinden fethedemediği, onu yine kendi eliyle içine sürüklediği büyük çağcıl yalnızlığından kurtaramadığı aşikardır. Ne var ki, geleneksel yapısındaki çözülmelere son çeyrek yüzyıla kadar iyi kötü direnebilen, geleneksel zeminini yine belli ölçülerde koruyabilen toplumlarda da teknik imkanların yaygınlaşmasının getirdiği arızalar ortaya çıkmaya başlamış, bu toplumlar da ellerindeki içsel çareleri teker teker yitirmeye başlamıştır.

Modern insanın pençesine düştüğü bu ruh tıkanmasında,

Bizler Müslümanlar olarak sınırlarımızın bize lütfedilen bilgi ve hikmet kadar olduğuna; Allah'ın ilmininse sınırsız olduğuna iman ediyoruz. Bu inanç ve teslimiyet, yıldızlara bakarak öteleri merak eden bir çocuk için de, ölümü yakınlarında hissetmeye başlayan bir pîr-i fânî için de serinletici bir ruh tutamağıdır. Bizler çok şükür karanlıkta değiliz, hiçbir karanlığın boğamayacağı bir aydınlığın şahitleriyiz.

Hayatın ötesini, gözüyle gördüğünün fazlasını, varlığının sırrına eremediği muammalarını merak etmeye başlayan insan, kendi ruh kaidesini yeniden keşfetmeye daha yakın olan insandır.

hâkim modern zihniyetin eğitim sistemleri ve medyanın popüler araçları marifetiyle tek tek bütün bireylere modernist fikirler aşılaması ve dayatmasının payı büyük elbette. İçinde daha şimdiden pek çok manevi açık vermeye başlayan kalabalıklar için taşınması çok güç bir yük bu gerçekten. İnsanları kendi varoluş gerçeklerinden uzaklaştıran bu faşizan çember daha uzun zaman bu basınca, bu kısıtlamaya dayanamayacak ve parçalanacaktır. Son on yıl içinde bu patlamanın işaretleri de görülmeye başlandı zaten.

Konumuz sinema olduğuna göre felsefe ve edebiyatta açılan yeni metafiziksel ufukları bir yana bırakarak, bu iki alandan tümüyle bağımsız olmayan sinemanın kazandığı yeni metafizik boyutlara değinelim. Son on yıl içinde dünyadaki bütün sinemaseverler gibi ben de çok sayıda kendi metafizik ufkunu kurmaya çalışan fantastik film seyrettim. Bu alanda eski zamanlara göre çok daha fazla eser ortaya konduğunu zannediyorum; istatistikler de muhtemelen bu fikrimi doğrulayacaktır.

Yakın zaman önce 2023 yılında dünyada ve ülkemizde en çok izlenen ilk on film açıklandı. Dünya sinema seyircisi ile bizim seyircimizin tercihleri arasında çok büyük farklılıklar görünmüyor. Dikkat çekici olan, hem dünyada hem Türkiye'de seyircinin en çok tercih ettiği filmlerin fantastik filmler oluşu... Gerçek hayattan alınan hikayeler neredeyse hiç yok listede. Bu tablo, bir yanıyla endişe verici bir durum tabii, insanların gerçek dünyadan kaçışına işaret ediyor. Ama diğer yandan; bu tercihlerin bilinçaltı derinliklerinde, görünür dünyanın dar kalıplarına, sebep sonuç katılıklarının ötesine uzanan arzular, meraklar, yönelişler var.

Bu yönelişler elbet dikkat çekici; ancak konunun asıl değerli boyutu ve benim asıl önemsediğim şey, sinemanın etki alanının tarihte görülmemiş ölçüde genişlediği böyle bir zamanda, metafiziksel ya da fantastik düşünme biçimlerinin modern insanın gündemine damgasını vurur hale gelmesidir. Bu yeni gelişme, geçen yüzyılın materyalist-pozitivist ruh yükünü, statik ve dar düşünce kalıplarını zihnimizden

atma yolunda bazı imkanlar ve ümitler barındırıyor.

Elbette sinema endüstrisinin sinsi kârlılık hesaplarını, Hollywood şablonizmini ve popüler olanın beraberinde getirdiği sığlık risklerini hesaba katıyorum. Ama yine de benim gördüğüm manzara sinemanın insanların metafiziksel düşünme imkanlarını zenginleştirme zemini kazandığı şeklindedir. Burada ortaya çıkan tehlike; sıradan insanların metafiziksel meraklarının sahih olmayan yönlere sevk edilmesi olabilir. Ancak ben bu tehlikeyi bile, yüz yıllık metafizik düşünceden kaçınma ve maneviyata kapanma refleksinden daha az tehlikeli buluyorum.

Hayatın ötesini, gözüyle gördüğünün fazlasını, varlığının sırrına eremediği muammalarını merak etmeye başlayan insan, kendi ruh kaidesini yeniden keşfetmeye daha yakın olan insandır. Gelinen bu nokta henüz somut bir kazanım getirmiş değil, ancak bu yolda yeni başlangıçlara imkân hazırladığını görmek durumundayız. Bu farkında olmamız gereken bir şey, çünkü yeni insanın zihniyetinde kendi maneviyatını keşfetme yolunda yeni bir dönüşümün önünü açabilir.

Burada dramatik olan, geleneksel mirasından hâlâ belli ölçüde faydalanma imkanına sahip olan bizim gibi toplumların, manevi arayış içine giren kalabalıklara el uzatamıyor, onlara ikram etmek üzere öz toprağımızın bahçelerinden meyveler toplayamıyor, o bahçelerde halen meyve vermekte olan hikmet ağacının yerini bir türlü bulamıyor oluşumuzdur. Bunu yapabilseydik, belki sinemanın diline ve imkanlarına doğru yönelerek çağa aydınlık getirecek hikayeleri bulabilir, karanlığın içine her biri bir hakikati uyandıracak kandiller bırakabilirdik.

Hakikatini daha geç kaybedenlerin yitiğini bulmaya daha yakın olduğu kanaatine daha yakınız biz genellikle. Belki şunu hatırımızda tutmayı ihmal ediyoruz bunu yaparken. Görünen o ki, hakikatini daha önce kaybedenlerin açlığı da bizimkinden çok daha büyük! Galiba bir süre daha yönetmeni olmamız gereken filmlerin seyircisi olmayı sürdüreceğiz.

Geleneksel mirasından hâlâ belli ölçüde faydalanma imkanına sahip olan bizim gibi toplumların, manevi arayış içine giren kalabalıklara el uzatamıyor, onlara ikram etmek üzere öz toprağımızın bahçelerinden meyveler toplayamıyor, o bahçelerde halen meyve vermekte olan hikmet ağacının yerini bir türlü bulamıyor oluşumuzdur. Bunu yapabilseydik, belki sinemanın diline ve imkanlarına doğru yönelerek çağa aydınlık getirecek hikayeleri bulabilir, karanlığın içine her biri bir hakikati uyandıracak kandiller bırakabilirdik.

Film Yapmak ya da Film Sanatı Üzerine Bir Şeyler Yapmak

Mehmet Zahid BAŞAK

Film yapmanın iki şekli mevcut. İlki, halihazırda mevcut bir fikrin filme dönüştürülmesinde yer almak. Kamera önünden kamera arkasına geniş bir yelpazede bir vazife alanıdır burası. İkincisi ise bir fikir ile yola çıkıp filme dönüşmesine öncülük ederek süreci yürütmek. İkinci yol daha meşakkatli lakin daha nitelikli olandır. Bu yolun ilk adımı fikrin zihinden diğer zihinlere geçişini ifade eden senaryo safhasıdır. Film sanatı için masada başlayıp masada biten bir ameliye tabiri kullanılır. Zihinde uçuşan fikirleri zabt etmenin ve başka zihinleri bir mefkûreye ikna etmenin en verimli ve makul yolu onu kağıda dökmekten geçer. Nitelik cihetinden üstünlüğü de burada saklıdır. Boş bir sayfada kelimelerin arka arkaya gelmesiyle anlamlı bir yekûn husule getirmek az sayıda insanın maharetidir. Mensur edebi türlerden farklı olarak burada teknik bir şablona riayetle söz sanatlarından azade, seyircinin ekranda görmesini istediklerimizi tasvir eden, mekân ve zaman bütünlüğünü esas alan ve adına sahne denen anlamlı parçalara ayrılmış bir yazım esastır. Şablon halindeki yapı senaryoyu eline alan herkesin aradığını kolayca bulmasını sağlayacaktır. Ve senaryo filme nispetle nihai ürün olmadığı için bir hayalin taslağıdır. Ve bu taslak üzerinden filmin bütçesi işin ehlince kestirilebilmektedir. Bu teknik metin bize film sanatının kolektif bir sanat olduğunu ve parayla olan sıkı ilişkisini doğrudan aşikâr kılar.

Senaryo filme dönüşene kadar değişime ve dönüşüme uğrar. Bu bazen kevn bazen de fesad şeklinde cereyan eder. Kah kurumsal kah şahsi başka zihinler senaryo üzerinde fikir beyan eder hatta üslubunca dikte de ederler. Film sanatının toplumla kurduğu ekonomik münasebet, fikrin filme olan yolculuğunu tavizlerle döşer. Eskimeyen temalar, seyirciyi zihnindense duygusundan yakalama kolaylığı, sosyal

hadiseler fikrin kuluçka yuvasının temelini teşkil ederler. Fikir, kâğıt üzerinde gelişmeye başlar.

Ama kâğıt bir kap vazifesi görür adeta. Zira fikir, filme dönüşmek üzere zihinden kâğıda kadem basmıştır. Fikir kâğıtta durduğu gibi durmaz. Müstakbel film için örnek görseller devreye sokulur. Benzer filmlerden görüntüler teşbih için imdada yetişir. Mekân çekimleri, tanıtım sahneleri devreye girerek fikir kağıttan taşmaya başlar. İnsanlar ikna edilerek fikrin filme dönüşmesi için uygun koşullar sağlanmaya çalışılır. Ferhat'ın dağları delmesini andıran bu süreç fikrin kâğıttan filme geçerek tekrar masaüstüne dönmesi sürecidir ve çokça insan ve alet emeğinin karşılığının verilmesini gerektirir. Film sanatı, İkinci Sanayi Devrimi'nin ruhuna uygun bir biçimde emek ve sermaye odaklı bir sanat olarak doğmuştur.

Film üzerine bir şeyler yapmaya gelince... Bu temelde bağımlı bir ilişkidir. Evvelce bahsettiğimiz meşakkate gelemeyenler, film sanatına olan bağlılıklarından ötürü film üzerine bir şeyler yapmaya yönelirler. Kahir ekseriyetin burada cem olduğu zahirdir. İlk akla gelen film eleştirisi yazmaktır. Onu toplu olarak yapılan film okumaları takip eder. Kadayıfın kaymak tabakasını ise akademik metinler teşkil eder.

Matbuatın ağırlığını koruduğu yıllarda kâh ticari "sinema" yazarlığı kâh daha nitelikli okura hitap eden dergilerde film eleştirileri varlığını sürdürüyordu. Korona öncesi kâğıt zammının ilk vurduğu alan, sinema dergileri oldu. Küllerinden dirilemeyen matbuat yerini daha evvelinde sürgün vermeye başlamış web sitelerine ve youtube kanallarına bıraktı. Bir yönüyle de film sanatının ontolojik imtihanıyla bir bütünleşme de meydana gelmiş oldu. Dijital edevat ile üretilen bir sanatın yazını da tamamen dijital olmuş oldu. Üretiminden sunumuna varoluşunu elektrik enerjisine borçlu olan bir sanat neticede sinema...

Çok eskiden asker ocakları içinde

Film üzerine bir şeyler yapmaya gelince... Bu temelde bağımlı bir ilişkidir. Evvelce bahsettiğimiz meşakkate gelemeyenler, film sanatına olan bağlılıklarından ötürü film üzerine bir şeyler yapmaya yönelirler. Kahir ekseriyetin burada cem olduğu zahirdir. İlk akla gelen film eleştirisi yazmaktır.

Film sanatı, hem şaşalı bir sanat olması hem de altyazı marifetiyle kıtaları aşması ile tesirini her kademeden insana ulaştıran bir sanat. Matbuat ile ömrünü geçirmiş, edebiyat alanında ürün, eleştiri hatta fikri eser vermiş isimlerin kendi alanlarındaki yetkinliklerini film alanına taşıdıklarını görmek de mümkün.

Ali mektebi barındırırmış. Okuma-yazma seferberliği ile literal manada okuryazarlık yaygınlaşınca bu sefer başka okuryazarlık durumları söz konusu oldu. Hatırladığım kadarıyla medya okuryazarlığının Milli Eğitim müfredatına girmesiyle bu türden bir kapı açılmış oldu. Eskinin kitap tahlili topluluklarının yerini film okuma toplulukları aldı. Sivil toplum kuruluşlarının favori etkinlikleri haline gelen film okumaları kimileri için ekmek kapısı haline de geldi. Şu yazıyı okuduğunuz sırada kim bilir kaç kişi film okuması yapıyordur Allah bilir...

Serbest teşebbüs, ekmek kapısını ilginç şekillerde zorlamadı değil. Sektörde usta-çırak usulüyle senarist ve yönetmen olan kimi sanatçılar, mahdud sürelerde ve makul ücretler karşılığında edindikleri birikimi külfeti karşılayabilecek taliplilerine aktarma yolunu da seçtiler. Bir nevi jübilesini yapmış futbolcuların antrenör olmasını andıran bir süreç de yaşanmış oldu korona günlerinde. Geriye usta-çırak münasebetinin epistemik zenginliğinden atölyelerin sertifikalarına tahvil olunan yeni normal kaldı. "Bir şey varsa bile bilinemez, bilinse bile aktarılamaz" diyen sofist Gorgias'ın meydan okumasına nanik yaparcasına her tarafımız online atölye ile doldu ve de taştı. İban numaram...

Film sanatı, hem şaşalı bir sanat olması hem de altyazı marifetiyle kıtaları aşması ile tesirini her kademeden insana ulaştıran bir sanat. Matbuat ile ömrünü geçirmiş, edebiyat alanında ürün, eleştiri hatta fikri eser vermiş isimlerin kendi alanlarındaki yetkinliklerini film alanına taşıdıklarını görmek de mümkün. Yalnız bu yetkinlik intikali daha ziyade yazarların lehine cereyan etti. Film okuma atölyeleri, festival, jüri üyelikleri, internet sitelerinde filmler üzerine yazılar ve nihayetinde yazıların derlenerek kisveyi tab'a bürünmesi. Senaryo hususunda film sanatına katkısı pekâlâ beklenebilecek isimlerin film eleştirisine meyletmeleri üzerinden kafa yormaya değer.

Gelelim kaymak tabakasına. Bir senarist ve yönetmen her film çalışmasında daha önce tekrarladığı bir süreç olmasına rağmen her şeyi sil baştan tecrübe etmek durumundadır. Hamileliğe teşbih edilebilecek bu vetire her aşamasında düşük riskini barındırmaktadır. Bir yönetmen başarı basamaklarında nefesini tüketirken ulaştığı seviyenin altına düşmemeyi nazarı itibara almak durumundadır. Dalgalı bir denizde yaşamak gibi. Akademik metinler, epistemik cemaatlere intisap ile ortaya çıkan ve bir iddiası olması beklenen metinlerdir. Akademik matbuat sahibine yüksek lisans, doktora, doçentlik ve profesörlük gibi ünvan basamaklarını masa başında elde etmesine vesile olur. Film yapmaktan daha kariyerli ve güvenli bir alandır, akademi. Sinema akademisi, film sanatının yüz binlerce örneği içinde bocalamaktan kurtulmak adına meseleyi tarihsel nazarla ele alarak anlamlı parçalara ayırmaya çalışır. Ülke sineması kavramının ortaya atılması, sanatsal akımlar, ideolojik cereyanlar, sosyal ve siyasi iniş çıkışlar, mihenk noktaları addedilerek temelde tarihçilik yapılır. Film sanatının malzemesinin insan olması hasebiyle sosyoloji ve psikoloji de sahaya inince mihver film sanatından insan ve toplum bilimlerine doğru çoktan kayıp gitmiştir bile.

Başlangıçta Kısa Film Vardı

Film sanatı üzerine bir şeyler yapmanın insanı nihayetinde iyi bir seyirci yapacağı muhakkak. Peki ya eser vermek? Tâlî olandan yüz çevirip esas olana yönelmek. Bu beraberinde film sanatı üzerine bir şeyler yapmanın nimetlerini elinin tersiyle itmeyi ve film yapmanın meşakkatini de göğüslemeyi getiriyor. Masa başından kalkıp tekrar lakin bir eserle masaya geri dönmek demek.

Burada bir izdivaç hasıl olur. Film üretmenin emek kısmını kolektif dayanışma ile imece usulünde cereyan ettirmek. Buna mukabil film sanatı üzerine düşünmeyi de birlikte götürmek. Mitostan logosa atılan teğellerle ilerleyen bir süreç. Aristoteles'in *Poetika*'sından tragedyalara, oradan mitolojiye varan bir irtibat mesaisi. Film sanatının sadece estetik başlığı altında incelenmesinin ne kadar eksik olduğunu fark edecek bir yolculuk bu. Ontolojinin ve epistemolojinin koridorlarından geçerek bir mecra bulma çabası. Sonrasında kendinden evvel gelene eklemlenmeyi içeren bir kendi göbeğini kendi kesme özgüveni. Karagöz ile Nasreddin Hoca'yı, tekke edebiyatıyla divan şiirini, menkıbelerle gündelik hayatı besleyen sufi mayadan nasiplenmek. Nazariyeyi ve fiili birlikte yoğurarak eser vermek. Bu terkib film sanatının parayla olan ontolojik bağını hafifletecek, masa başı çalışmanın epistemik zenginliğini devreye sokacak kısa filmdir.

Film sanatı üzerine bir şeyler yapmanın insanı nihayetinde iyi bir seyirci yapacağı muhakkak. Peki ya eser vermek? Tâlî olandan yüz çevirip esas olana yönelmek. Bu beraberinde film sanatı üzerine bir şeyler yapmanın nimetlerini elinin tersiyle itmeyi ve film yapmanın meşakkatini de göğüslemeyi getiriyor. Masa başından kalkıp tekrar lakin bir eserle masaya geri dönmek demek.

Sinema Hakikati Bulma Kapısı Olabilir mi?

Nazif TUNÇ

"Sinema hakikati bulma kapısı olacaktır. Yani bugün makine dairelerinden perdeye doğru akan o güçlü ışığın gönülleri de temizleyeceğine inanıyorum. Bu yüzden bunu gerçekleştirmenin de ancak kendi insanımızın, kendi toprağımızın, kendi irfanımızın keşfiyle, Müslümanca temsillerle mümkün olacağına inanıyorum."

Bizim sinemamız ne yazık ki çok zayıf olduğumuz bir zamanda başladı. Zayıflıktan kastım kültür değişmelerinin en yoğun olduğu zamanlarda sinemanın ülkemize gelmiş olmasıdır. Yani İslam medeniyetinden Batı medeniyetine zorlanırken, kendi bin yıllık kültürümüzü, kökümüzü, tasavvurlarımızı terk etmek zorunda bırakıldığımız talihsiz bir zamandı. Toplum böyle kahpe bir zamanda sinemayla tanıştı. Sanat üretme damarları dağlanmıştı adeta. Bu yüzden çok uzun zamanlar bir bocalama süresi yaşadı. Yani bütün kurumlarımızın Batı'ya yöneldiği, Batı kültürüyle tekrar inşa edildiği bir zamanda sinema, Türkiye'de yer etmeye çalıştığı için zayıf bir anımızda geldi diye kastediyorum. Yoksa 16. yüzyılda, 17. yüzyılda sinema keşfedilmiş olsaydı, o sanat ummanlarının sanatçıları bugün dünyanın en önemli sinema eserlerini gerçekleştirmiş olurlardı.

Baki, Fuzuli, Nef'î, Şeyh Galip dünyanın en güzel şiirini yazdıysa, o zamanda film üretmiş bir yönetmenimiz kabil olsa film çekse, eşsiz üstünlükte filmler ortaya koyardı. Şiirde olduğu gibi, diğer gelenekli sanatlarda olduğu gibi mecazdan hakikate yönelen güçlü bir dil kuru-

lurdu sinema perdesinde de. İşte bu zayıf anımızda toplumumuza girmiş olan sinema ne yazık ki ruhumuzun, medeniyetimizin, mayamızın, temsillerimizin kötülenmesiyle de işe başladı. Bu haliyle sinema münkir ve inkârcı bir sanat olarak girişini yaptı. Müslüman toplumun değerlerini hiçbir zaman benimseyemedi. Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak sinema perdesi Müslüman temsillerine taarruz yeri oldu.

Muhsin Ertuğrul'un çekmiş olduğu *Aynaroz Kadısı, Bir Kavuk Devrildi* gibi Müslüman yaşayışını inkâr eden, *Vurun Kahpeye* gibi filmlerle süren sinema ne yazık ki düğmeyi yanlış iliklediği için bir türlü toparlayamadı. 70'li yıllara kadar neredeyse Müslüman Anadolu'nun benimsediği, gönül rahatlığıyla seyredeceği, Türk milletinin kendi inanç geleneğine ve medeniyet tasavvuruna, ahlakına, töresine, alışkanlıklarına uygun bir temsili perdede görmesi mümkün olmadı.

Milli sinema "Halk içinde Hâk ile birlikte olmak"tır. Türk milletinin tarihsel gelişimine, ulusal kültürüne, inanç geleneğine, irfanına ve medeniyet tasavvuruna dayanan konularda sinema yapmaktır. Sinema sanatıyla hakkı, hakikati ve "en güzeli" aramaktır. Sinema, filmlerle iyilik hikâyeleri ve güzel hikâye anlatmaktır. Yalın, sade, yormayan, merhametli, en önemlisi de vicdanla helalleşme hikâyeleri anlatmaktır. Müslüman doğu hikâye geleneğinde hak ve hakikate doğru kestirme ve net bir yöneliş var. Bütün sanatlarımız öğüt veren, iyilik özü taşıyan hikâyelerinden beslenir. Fani dünyayı güzelleştiren iyiliktir. Güzellik kapısının anahtarı her yerde, her dönemde iyilik olmuştur. İnsanın karşılıksız, mecbur olmadan, fedakârlığı, iyiliği tutuyor dünyayı ayakta. İnsan ruhundaki derinlik ancak iyilikle, merhametle, şefkatle

Baki, Fuzuli, Nef'î, Şeyh Galip dünyanın en güzel şiirini yazdıysa, o zamanda film üretmiş bir yönetmenimiz kabil olsa film çekse, eşsiz üstünlükte filmler ortaya koyardı. Şiirde olduğu gibi, diğer gelenekli sanatlarda olduğu gibi mecazdan hakikate yönelen güçlü bir dil kurulurdu sinema perdesinde de. İşte bu zayıf anımızda toplumumuza girmiş olan sinema ne yazık ki ruhumuzun, medeniyetimizin, mayamızın, temsillerimizin kötülenmesiyle de işe başladı.

O açıdan bizim dilimiz, sinemamız; milli kelimesinin içerisinde aynı zamanda insanı da barındırıyor. İnsan... Yani insana yönelik olan her şeyi barındırıyor. İnsan gerçeğini anlatan, insan gerçeğine ve fıtratına uygun olanı yakalamakla ilgili bir serüveni de anlatıyor. İnsan fıtratına uygun olan hakikate de uygun olur.

ölçülebilir. İnsanlığı mutlu eden ve yücelten birbirimizin feryadına, iniltisine iyilik ve merhametle koşmaktır. Sinema da bunu hem gözle hem kulakla hem gönüllere dokunuşuyla yapan bir sanat.

Sanatçı yaşadıkları çağın vicdanıdırlar. Perdede insanlığın iniltilerine, feryatlarına duyarsız kalamazlar. Fıtrat iyiliği emrediyor. İnsan fıtratı sürekli iyiliğe muhtaç.

Yeşilçam yönetmenlerinin halk ile kurduğu çok güzel bir bağ vardı. Anadolu coğrafyasında binlerce yılda yoğrulmuş bir cevher olarak "iyilik" duygusunu eşsiz filmlerle sundular. Biz bu filmlerde insanın insana borcunun sadece iyilik olduğunu gördük. Bu filmlerde kötü kaybetti, iyiler kazandı. Bu filmler hep iyilikle ve mutlu sonlar ile bitti...

Sebebi ne olursa olsun sinemamız çok güçlü İslam potansiyelinden yararlanma fırsatlarını kaçırmıştır. Yüzyıllık ömründe bu potansiyele hep yüz çevirmiş, bu zengin kaynaktan hep uzaklaşmıştır. Üstün ve parlak sinema filmlerini inşa edecek sanat gücünden de yoksun kalmıştır. Arada sırada çok güzel hareketler olmadı değil. Ama bu filmler hakikat ve güzelliğin derinliğine sızmayı başaramadılar. Çoğu film cılız ve derinliksiz olmaktan öteye geçemedi. İslam'ın yüce değerlerini sinema perdesine yansıtacak güçte olamadıklarından esameleri bile okunmuyor.

Bu memleketin sinemacılarının İslâm'a dair tedrisatlarını, okumalarını, bilgilerini gözden geçir-

meleri lazım. İslami kavramları, ıstılahları, İslâm tarihini ve geleneğini tekrar tekrar okuma sürecinden geçmeleri gerekir. Ne yazık ki Yunan ve Roma mitolojisine merakımız kadar İslâm potansiyelinden uzağız.

Metafizik bilginin kaynağı vahiydir. Sanatın kaynakları sıralanacak olsa en üst sırada din yer alacaktır. Tasavvufi düşüncenin en üstün örneklerinin verildiği bir gelenekten geliyoruz. Muhiddin Arabi, Mevlana, Yunus Emre, Şeyh Galip bu yolda devleşmişler. Mimar Sinan'ın mimaride, Itri'nin musikide, Şeyh Galib'in, Niyazi Mısri'nin şiirde, Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin hat sanatında, Yunus Emre'nin şiirde yaptığını niçin sinemada filmleriyle yapacak birileri çıkmasın.

Diğer sanatlarda tasavvufi bakış üzerine kurulmuş eserler olduğu gibi sinema bu tür yorumlardan, duygulardan beslenen filmler olacaktır. Vardır da zaten. Tasavvuf, hikmet, hakikat arayışı insanlık tarihinin ve hayatının ayrılmaz parçalarıdır. Her insanın inanç, ibadet, hayatında hik-

metin, hakikatin bir gerçekliği vardır. İnsan hayatının her anına hükmeden, her alanını kapsayan, doğumdan ölümüne, hatta ölümünden sonrasını da düzenleyen İslamiyet elbet sinemaya da temsiller getirecektir.

Duyuların dünyası çaresizdir. Âlemi, olayları kavramakta yetersizdir. Gerçekçilerin dünyası eksik, kuralcı ve akılcıdır. Sanatı ve insanın hayatını zenginleştiren her şeyden yoksundur. Şiir, sûfilik, mistisizm, rüyalar somut gerçekliği bütünleyen şeylerdir. Sinema bunlardan yararlanmayı, beslenmeyi her geçen gün daha fazla keşfediyor. Sinema, Allah'ın görülmesi gereken ayetlerini göstermek, esmanın tecellisini kavramak, Hakk'a emsaller, semboller, remizler, imgeler yoluyla ulaşmak yolunu deneyebilir. Bu talimler bizim geleneksel sanatlarımızda var. Tasavvufun çeşitli kollarında risksiz, kullanılmış yöntemler var. Geçmişte minyatür dili, şiir dili, musiki dili, hikâye dili oluşturulduğu gibi yeni bir sinema dili de oluşturulabilir.

Sanat, ilahi güzellikten neşet eder sözü meşhurdur. Bütün doğu sanatları Hakk'ı ve hakikati işaret eder. Kötüden sakındırmak, iyiliğe yöneltmek, Allah'ın adını yüceltmek, Peygamber ahlakını sevdirmek, en sağlam ve etkili sinema ile yapılır. Kur'an uyarıdır. Hadisler ise öğüt. Sinema da insanları ahlaki olarak olgunlaştırabilir, yüce duyguları yüceltebilir. İnsanın en yüce duygusu merhameti öğretebilir. Başkası için fedakârlığın üstünlüğünü, ancak o zaman insan olacağını, yüceleceğini anlatabilir. Hiçbir şeye dokunmayan bir film yapsak, iğne deliğinden deve geçirsek ancak sihirbaz sayılırız. Film yönetmeninin efsuncudan, göz boyacıdan farkı olmalı. Faydasız sanattan kaçınmalı...

Müslüman sanatçı sinema dilini inancına uygun biçimde kullanmayı, kendini onunla deşmeyi, ifade etmeyi öğrenmek zorundadır. İyiyi göstererek, Allah'ın ayetlerinin tecellisini araştırarak, kötü ile temsilden, kötü örneklerle göstermekten kaçınarak bunu yapabilir. Bunu artık öğrenmeliyiz. Köklerinde, geleneğinde, geçmiş kültür sanat medeniyetinde yapacağımız sinema için çok güçlü potansiyeller, referanslar var. Sinemamızı öykünmeden, taklitçi olmadan, yetkin hale getirebileceğimiz kaldıraç olarak kullanabileceğimiz, sanatsal mirasımız, geleneğimiz var. Bizleri civata, çakma, naylon filmler yapmaktan kurtaracak hammadde, üstün cevher geçmişimizde duruyor. Sinemacılarımızın Yunus'dan, Mesnevi'den, Bostan-Gülistan'dan, Hüsn-ü Aşk'tan, Binbir Gece Masalları'ndan, Muhayyelat'tan haberi olsa bu kadar savrulmazlardı.

Güçlü bir felsefe olmadan iyi sinema yapılamaz. Safça ve çalışkan bir şekilde Amerikalı ve Avrupalı ustaları taklit etmeye çalışırdım. İnsanın, kendisini besleyen toprağa, düşüncesine ve kültürüne biçim veren yaşam koşullarına, gözünün önünden akıp giden güzelliklere bağlı olduğunu anlamamıştım. Henüz bilmiyordum ki Türkiye'de yaşayan ve her gün beş vakit ezanının sesini duyan bir Müslüman sanatçı, ancak kendisi gibi yaşayan insanların geleneklerine dayanarak değerli yapıtlar verir.

O açıdan bizim dilimiz, sinemamız; milli kelimesinin içerisinde aynı zamanda insanı da barındırıyor. İnsan... Yani insana yönelik olan her şeyi barındırıyor. İnsan gerçeğini anlatan, insan gerçeğine ve fıtratına uygun olanı yakalamakla ilgili bir serüveni de anlatıyor. İnsan fıtratına uygun olan hakikate de uygun olur. O açıdan insanın iyiliğe yöneltilmesi ve kötü olan şeylerden, her türlü duygulardan arındırılması ve sakındırılması meselesiyle ilgili bir çabası olmalı sinemamızın. Tıpkı eskinin anlatıcıları gibi yeni sinemanın anlatıcıları da bunu kendilerinin şaşmaz bir terazisi kabul etmek zorunda.

Doğu edebiyatçısı, Müslüman edebiyatçı için böyle bir gereklilik varsa sinemacı için de böyle bir gereklilik vardır. Tebliğ mi denilir buna, irşat mı denilir yahut da başka türlü bir kavram mı kullanılır? Görsellikten çok manzaradan daha elzem mânâya dönük, ruha dokunan, özün özünün peşinde olan dolaylamasız, karnından konuşmayan filmlere hayli yakınız.

Elbette irfan kaynaklarına ulaşırsa sinemacı, filmini yaparken daha berrak, daha yalın ve daha bulanık olmayan sularda dolaşacaktır.

Sinema hakikati bulma kapısı olacaktır. Yani bugün makine dairelerinden perdeye doğru akan o güçlü ışığın gönülleri de temizleyeceğine inanıyorum. Bu yüzden bunu gerçekleştirmenin de ancak kendi insanımızın, kendi toprağımızın, kendi irfanımızın keşfiyle, Müslümanca temsillerle mümkün olacağına inanıyorum.

Mesut Uçakan ile Sinemayı Konuştuk

İNSİCAM

S: Kıymetli hocam, kendinizden kısaca bahsedebilir misiniz? Sinemaya ilginiz nasıl başladı?

Bizim gençliğimizde yani 1965-70 yıllarda sinema tek eğlencemizdi, heyecanımızdı, merakımızdı. 5-6 büyük sinema salonu vardı şehirde. Ortaöğretim dönemindeydim. Sinema kadar şiire, romana, senaryoya ve araştırma yazıları yazmaya da düşkündüm. Okumak ise delice bir düşkünlüktü. Bir roman yazdım ismini bile hatırlamıyorum, ama yazdığım bir senaryonun ismini hatırlıyorum. Bir de araştırmam vardı. Ne yazık ki, arşiv bilincimiz olmadığı için hiçbirini koruyamadım. Büyük sanatçı olmak hülyasıyla yüksek tahsil için İstanbul'a geldiğimde, o dönemin gözde gençlik teşkilatı Milli Türk Talebe Birliği bünyesindeki Sinema Kulübü'ne bir vesile ile yolum düştü. Kafamda daha çok edebî alanda yazmak varken merakım sinemaya yöneldi. Dediğim gibi zaten içimde sinemayı da taşıyordum. İlle de şair olma tutkusuna karşı kamerayla da şiir yazılabilir diye avundum. Derken kulüp faaliyetleri, sinema yazarlığı, reji asistanlığı bizi çok genç yaşta senaristliğe, yönetmenliğe ve yapımcılığa kadar götürdü. Tabii nice ilginç yaşanmışlıklarla dolu dönemler geçirdim. Şimdi, dönüp baktığımda aradan 50 yıla yakın bir zaman geçmiş. Şaka gibi. Tam yarım asır. Hamdolsun Rabbime, hatalarımızla sevaplarımızla bu zaman dilimi içerisinde bize büyük hizmetler nasip etti. Yeterli ya da yetersiz imkanlarla koca toplumu yoğuran eserler vermemizi lütfetti. Onca saptırıcılar karşısında saptırmadı, korudu. İstikrarlı şekilde yürümemizi, çok daha önemlisi hep dik durmamızı sağladı. Şüphesiz ki tevfik O'ndan. İnşallah yaptıklarımızı rahmetine vesile kılar.

S: Amin, inşallah. Türk toplumunun sinemaya ilgisi bugün ne durumda?

Kapalı salon sinemacılığından söz edecek olursak, belli bir seyirci kitlemiz var ama yeterli düzeyde değil. Bunu etkileyen çok kriter var tabii. Ülkenin ekonomik durumu, trafik sorunları, biletlerin pahalı oluşu, filmlerdeki seyirciyi bıktıracak düzeyde içi boş teknik gösteriler, çocuklara dönük filmlerin yoğunluğu, aileyi çekecek kaliteli filmlerin azlığı, çok daha önemlisi dijital teknolojinin gelişmesi ve Netflix gibi

dijital platformlarla ev sinema pazarının giderek öne çıkması vesaire... Salon sinemacılığından değil de dizilerden söz edersek -ki onlar da sinema sanatına girer- televizyon dizileri dijital diziler karşısında biraz güç kaybetse de yine önemini koruyor ve özellikle yurt dışında çok büyük satışlara yol açıyor. Sinema filmlerinde böyle bir imkân yok.

S: Film izleyicisi olmak dışında sinemaya dair ilgimiz artıyor mu?

Sinemaya dair ilgi ciddi planda daha çok gençlerde görülüyor. Yönetmen olmak artık pek çok gencin hayallerini süslüyor. Bu yüzden kısa film çalışmaları yoğunlukta. Ama profesyonel yönetmen olmak kolay değil tabii. Hem ağır işçiliğin altından layıkıyla kalkmak hem çarpık bir ortamda tutunmak zor iş. Buna karşılık toplumun genelinde oyunculuk sevdasının giderek büyüdüğünü görüyoruz. Mesleğin en popülist birimi oyunculuk. Tabii, müzik ve futbol gibi şan şöhret para getirdiği için herkesin gönlünde yatıyor. Devletin özellikle yönetmenlik bazında sinemayla ciddi ilgilenen gençlerin önünü açması şart. Kültür Bakanlığı, yeni filmini çekecek olan gençlere yapım desteği veriyorsa da bu bana yeterli gelmiyor.

S: Sevda Kuşun Kanadında, Reis Bey, Yalnız Değilsiniz ve İskilipli Atıf Hoca filmleriyle ekseri çoğunluk topluma güzel mesajlar verdiniz. Bu filmlerden hareketle sinema ile düşünmek, düşündürmek ne kadar mümkün? Sinema toplumun düşünme biçimine nasıl katkı sağlar?

İnsanın düşüncesini ne etkiler? Okudukları, dinledikleri, seyrettikleri, yaşadıkları... Görsel bir çağda yaşıyoruz. Sinema denince aklımıza sadece kapalı salonlarda oynayan filmler gelmemeli. Diziden belgesele her akan görüntü bir anlamda sinema sanatına girer. Ve sinema sanatı bugün toplumunu adeta peşinden sürüklüyor, gününün önemli bir kısmını çalıyor. Nasıl önemli olmaz, nasıl düşüncelerini etkilemez. Bunu görmek için yani toplumların topsuz tüfeksiz dünyayı nasıl şekillendirildiği görmek

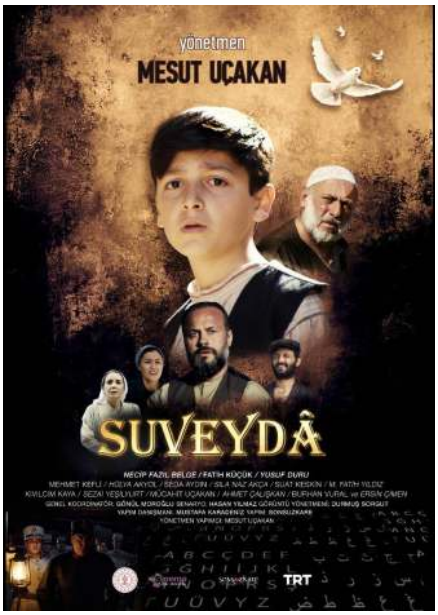
Sinemaya dair ilgi ciddi planda daha çok gençlerde görülüyor. Yönetmen olmak artık pek çok gencin hayallerini süslüyor. Bu yüzden kısa film çalışmaları yoğunlukta. Ama profesyonel yönetmen olmak kolay değil tabii. Hem ağır işçiliğin altından layıkıyla kalkmak hem çarpık bir ortamda tutunmak zor iş.

İranlı yönetmen Mecid Mecidî "Eğer Peygamber günümüzde olsaydı tebliğini sinemayla yapardı." diyor. Daha ne diyelim. Hele günümüz sinemasının, dijital teknoloji ile çılgın işler yaptığını görmeyen var mı? Görenler şunu da görür: Bu teknolojinin anlatım olanakları, daha çok soyut bilgilerle şekillenen dinî ve manevî değerlerimizi, tarihimizi en iyi şekilde anlatabilmek için büyük bir fırsattır.

için Hollywood'un yaptıklarına bakmak yeter. Bugün ne kadar da eleştirsek hem ülkemizde hem dünyada büyük kitleler Amerikalı gibi yaşamaya özeniyor. Hadi kefereleri geçtik, halkı Müslüman olan ülkelerde bile bu böyle. Hatta daha fazlası... Artık Batılı gibi düşünüyor, Batılı gibi yaşıyor, Batılı gibi giyiyor, Batılı gibi yiyip içiyoruz. Acı ama gerçek bu. Zihnimiz işgal edildi. Uyuşturulduk. Öyle alıştırıldık ki, bunu bile bile yutuyoruz. Defalarca söylediğimiz bu vahşet ortadayken hâlâ sinemanın önemini konuşuyor noktasında olmamız gerçekten beni çok yaralıyor. Oysa sinema, bütün yaratılan varlıkların vehmî olduğu bir alemde, aslı bilinçten ibaret olan insanı düşündürtecek, hakikat yürüyüşünde önünü açacak ilâhî bir lütuftur da aynı zamanda. Sinemanın perdede bir hayali canlandırması müthiş bir şey. Ne var ki onu sadece eğlence vasıta olarak görüyoruz. Üstelik, seyretmekten kendimizi alıkoyamıyoruz. Ama yatırım için harekete geçmek gerektiğinde kendimize bir sürü mazeretler arayıp duruyoruz.

S: Son filminiz "Süveyda" bilhassa Müslüman mahallelerinin aşina olduğu bir konuyu ele alıyor. Bu anlamda dini-manevi değerlerin aktarılmasında sinema bir tebliğ aracı olabilir mi?

Aynı mesele. *Yalnız Değilsiniz* başta olmak üzere *Reis Bey, İskilipli Atıf Hoca* ve diğer çoğu filmlerimizin etkisiyle İslâm'a yönelen, doğruya, hakikate gönül veren çok kişi tanıdım. Hadi bunları geçin Mustafa Akkad'ın *Çağrı* filmiyle hidayete eren binlerce kişiye ne dersiniz. Bu sinemanın etkisi değil de nedir? Sinema kişiyi beyninden ve gönlünden yakalar. Tebliğinin hedefi de öyle. İranlı yönetmen Mecid Mecidî "Eğer Peygamber günümüzde olsaydı tebliğini sinemayla yapardı." diyor. Daha ne diyelim. Hele günümüz sinemasının, dijital teknoloji ile çılgın işler yaptığını görmeyen var mı? Görenler şunu da görür: Bu teknolojinin anlatım olanakları, daha çok soyut bilgilerle şekillenen dinî ve manevî değerlerimizi, tarihimizi en iyi şekilde anlatabilmek için büyük bir fırsattır.

S: Müslüman gençlerin sinema alanına ilgisini artırmak için neler önerirsiniz?

Sinema yapmaksa mesele, Müslüman gençlerin sinema ve televizyona ilgisi çok büyük artık. Giderek de büyüyor. Sorun bu değil. Sorun bu alanda yetişen gençlerin önünü açacak, hayallerini gerçekleştirecek, heyecanlarını karşılayacak imkanlar oluşturabilmek... Eksik olduğumuz taraf bu. Farkında olmadığımız, önem vermediğimiz taraf bu. Bu soruna çözüm bulmak önemli

olan. Bu alanda yetişmek isteyen gençler, bir fırsat yakalamak için geldiklerinde çoğunlukla dinle imanla pek alakası olmayan çok acımasız sektöre karşılaşıyorlar. Her ne kadar ekranlarda tarihimizin anlatıldığı görkemli diziler görüyorsak da ve dahi gerek sinemada gerekse dizi sektöründe yetişmiş sağlam beyinlerimiz söz konusu ise de bunların sayıları, kafada kulak mesabesinde. Zahirî ve batınî yönüyle milli-manevi değerlerimizi ve tarihimizi anlatacak filmlerin finanse edilmesi... Şu anda asıl mesele bu.

S:Siz bu alanda çok sıkıntılar çektiniz. Muhakkak çok şey yaşadınız Bunlardan biraz söz eder misiniz? Gençlerin çoğu bunları bilmiyor.

Bizler, 1970'lerde millî değerlerimize, inancımıza sahip çıkma iddialarıyla girdik sinemaya. Ama sektörde bu mantalitede bir alt yapımız yoktu. Senede yıllık 300-400 filmin çekildiği bir piyasada bu hissiyata sahip, bilinçli şekilde inancını hakim kılma çabasında, Rahmetli Çakmaklı'dan başka ne bir yönetmenimiz, ne bir oyuncumuz, ne bir teknik ekibimiz, ne platomuz, ne dağıtım firmalarımız, ne de çok daha önemlisi bir filmi finanse edecek sermaye adamlarımız ya da resmi kurumlarımız vardı. Yokluk dönemindeydik. Toplumsal bazda bilinçli ama azınlık konumunda hareketin parçasıydık. Anadolu'dan gelmiş yoksul aile çocuklarındandık ve bize uzak bir ada gibi duran bu sektörde var olabilmek için çok sıkıntılar çektik. Şimdilik bu kadarını söylemek yeter. Nasip olursa bütün o acıları kaleme alma niyetimiz var. Bunların tarihe mal edilmesi lazım. Ama içinde bulunduğumuz hengamede buna zaman ayırmak kolay olmuyor.

S: Şöyle bir geriye dönüp baktığınızda başardım diyebiliyor musunuz?

50 yıllık bir serüvende en büyük başarı bence dik durabilmektir, sapmamaktır ve hâlâ bir film çekimi için yırtınmaktır. Filmlerimizin gördüğü ilgi ve seyrettikten sonra onların hayatlarına dokuduğunu söyleyenler de size bu konuda bir kanaat verebilir. Tabii benim ölçeğim de başarı, onca çektiklerimle bir hardal tanesi kadar da olsa Rabbimin rahmetine mazhar olabilmek!.. Asıl başarı bu.

S: Niye çok nadir film çekiyorsunuz? Bunun sebebi ne? Bunda sektörün payı ne, sizin kendinizden kaynaklanan payı ne?

Bunun sebebi başta şu: Sektörde ve toplumda sakıncalı piyade olarak projelerime gerekli finansı bulamıyorum. Çünkü her projeyi çekmiyorum. Kırmızı çizgilerim çok. Popülist takılmıyorum. Tabii, yapımcılık ilişkilerini namuslu ve dürüst şekilde yürütme ısrarımızdan, bu bağlamda mevcut sinema çevresiyle iyi ilişkiler kurabilmedeki beceriksizliğimizden de söz etmek gerekiyor.

S: Yeni projeniz var mı?

Var tabii. Ama henüz ete kemiğe bürünmeden söz etmek istemiyorum. Sonunda mahcup olmak da var. Dua edelim Rabbim lütfetsin.

50 yıllık bir serüvende en büyük başarı bence dik durabilmektir, sapmamaktır ve hâlâ bir film çekimi için yırtınmaktır. Filmlerimizin gördüğü ilgi ve seyrettikten sonra onların hayatlarına dokuduğunu söyleyenler de size bu konuda bir kanaat verebilir. Tabii benim ölçeğim de başarı, onca çektiklerimle bir hardal tanesi kadar da olsa Rabbimin rahmetine mazhar olabilmek!.. Asıl başarı bu.

Dizi ve Film Sektörümüz Küresel Karar Vericilerin Onay Sistemini Parçalayabilecek mi?

Bünyamin YILMAZ

Dünya büyük bir altüst oluştan geçiyor. Teknolojinin ilerlemesi toplumları birbirine yakınlaştırmaktan ziyade güçlülerin elinde yeni bir silaha dönüşüyor. Bir taraftan küçülen dünyaya uzaydan bakan insanoğlu, öte taraftan sonsuzluk karşısındaki nokta varlığını göremeyeceği bir çizgiye doğru ilerliyor.

İnsanlığın hayal dünyasını geçmiş asırlarda takip ettiği satırlar belirliyordu. Kitaplar vazgeçilmez unsurdu. Bu yüzyıla sinema damgasını vurdu ve hayal perdeye indi. Sesler radyodan dinleyiciye ulaşırken görüntüler televizyonla geldi. TV sinemayı bitirir mi sorusunun cevabı netleştirmiştir artık. Sinemanın büyüsü her daim kendini seyircinin kalbinde muhafaza edecek. Televizyon ise varlığını dijital dünya ile birlikte dönüştürme aşamasında. Toplumları, ülkeleri etkileyen dizi furyası gücünü artırarak ve içine dijital platformları da alarak sürüyor. Elbette burada klasik formların sorgulandığı yeni alana daha yakından bakmak gerekiyor. Özellikle büyük stüdyoların platformlar tarafından satın alınması, film ve dizi üretiminde yeni bir aşamaya işaret etti. Uluslararası yapımlardan tutun da yerel dinamiklerin öne çıktığı ülke filmlerinin görücüye çıktığı festivallere kadar yeni bir rüzgâr yelkenlerini şişiriyor.

Küresel Hizalanmaya Mecbur Kalmak

Ulusal sinemaların varlığını gözden geçirdiği, küresel bir hizalanmaya yaslanmak zorunda kaldığı yeni bir kapı açıldı. Burada dikkati çeken bir şey daha var. Ekrana ya da perdeye düşecek her sözün bir sistem tarafından onaylanması ya da kabul görmesi gerekiyor. Oyun dışı kalmamanın en kolay yolu bu. Ne demek istiyorum, örneklere bakarak ilerlemek daha sağlıklı olsa gerek.

Türkiye'nin dizilerinin Latin Amerika'dan Uzak Asya'ya, Orta Doğu'ya sınırları aşarak ilerlemesi ve ABD'nin ardından en çok izlenen yapım-

lar olması planlama işinde usta olanları harekete geçirdi. Yakın zamanda ülkemizde küresel aktörlerin piyasaya girişini gördük. Burada bir tanesi özellikle dikkat çekti. Bu platform, hatırı sayılır bir parayı oyunculara ve sektörü domine edenlerin önüne dökerek iş gücünü en az beş yıllığına kontrol altına aldı. Bununla da yetinilmedi, ülkenin kurucu iradesini sinemaya yansıtabilmek için uluslararası düzlemde çalışmalar yaptı. Filmin sonu şöyle. Bir bahaneyle dünyaya Türkiye'nin kuruluşunu anlatan yapım, sınır kapısından döndürüldü ve Türkiye sinemalarına mahkûm edildi.

İkinci kırmızı kartı ise zamanla fark etti sektör. Oyuncuların başka bir yerle iş yapmasını önleyen sözleşmede bir madde daha vardı. Hiçbir şey üretmeseler de paralarını dolar üzerinden alacaklardı. Türkiye'yi dış dünyaya açan kilit kırılmış, anahtarı ise küresel oyunculuk hevesindeki ederi yüksek aktörlerin elinde kalmıştı. Bir diğer platform ise işe hızlı girmiş, sektörün teknik imkanlarını zorlayan iş gücüyle fiyatları uçurmuş, hesap pusulası şaşmıştı.

Bu Yüzyılın Sakin Günleri Sona Eriyor

Bu aşamada televizyonların ve sinemanın yol arayışının yeni etkenlerle başka bir çizgiye geçtiğini söylemek gerek. Klasik TV yayıncılığı dijitalin "yeni dalga"sından zarar görse bile kendi yöntemleriyle yolculuğunu sürdürdü.

Burada elbette sinema, dizi ve platformları birlikte ele almamız, sektör denilen profesyonel oyuncuların ellerindeki küresel prospektüslü kartları görmemiz gerekiyor.

Sinemayla yaşadığımız hayat arasındaki ince bağa yakından bakmakta fayda var. Bu yüzyılın sakin günleri sona eriyor. Yakın dönemde Ukrayna, şimdilerde ise Gazze ile başka bir perde indi dünyanın gözüne, özellikle de Gazze ile. Rusya ile Batı'nın bilek güreşi Kiev'de sürerken Gazze tüm insanlığın vicdanını kanatan acılara sahne oldu. Herkes bir filmin içinde gibi ama bir yandan da başka bir film gibi izliyor. Filmin sonuyla ilgili tahminler yüksek. Hepimiz Hollywood'un formatından geçtik. Biliyoruz ki iyilerle kötüler arasındaki savaşı daima iyiler kazanır, bazen kaybetseler bile. İsrail ve lobi gücü en çok "entertainment" alanında etkin. Sadece biz değil, dünyanın en ücra köşesindekiler bile aynı şeyi izliyor, birbirine benzer duygular yaşıyoruz. Almanya'da Hitler'in hayatlarını cehenneme çevirdiği insanların hikayeleri devasa bütçeli prodüksiyonlarla bol ödüllü yapımlara dönüşürken zihinlerimizin de bir duygu etrafından şekillenmesi sağlandı. Bu yapımların acılardan ders almak için değil de daha büyük acıları örtmek için uyuşturucu görevi göreceğini kim bilebilirdi ki. Neyse ki dünya film sektörünün önemli aktörlerini "antisemitizm" parantezine mahkûm etmelerine rağmen çocuk, kadın, yaşlı demeden, hayvanları ve tüm canlıları gözlerini kırpmadan ve tüm insanlığın gözleri önünde katleden vahşiliği sevimli hale getiremediler. Soykırım endüstrisinin bacasız sanayisinin ödül fabrikası Oscar'a giden yollar vicdanlı insanlar tarafından tutulmuştu. Oyuncuların yakalarındaki semboller, katliamı

Türkiye'nin dizilerinin Latin Amerika'dan Uzak Asya'ya, Orta Doğu'ya sınırları aşarak ilerlemesi ve ABD'nin ardından en çok izlenen yapımlar olması planlama işinde usta olanları harekete geçirdi. Yakın zamanda ülkemizde küresel aktörlerin piyasaya girişini gördük.

yapanlara, "ne yaptığınızı biliyoruz" mesaji verdi. Film devam ediyor ama hepimiz biliyoruz ki kötü tüm numaralarını çevirecek ama eninde sonunda kaybedecek, insanlık kazanacak. Kötünün kaybı yalnızlaşmasını sağlayacak ve gücü, serveti kendi başına geçecek. Peki bu nasıl olacak? İşte bu sorunun cevabını hem sinema filmleri hem diziler hem de dijital platformlar için bizim de gündemimize almamız gerekiyor.

Yeni Gazzelerin İnşa Edildiği Simülasyon

Şunu artık biliyoruz. Gazze'de yaşanan insanlık dramı daha çok Batı'nın gücü elinde tutmasıyla ve işgalci gücü sürekli beslemesiyle mümkün olabiliyor. Bu tekil bir örnek değil, bir format. Dünyanın her yerinde yeni Gazzeler inşa ettikleri bir simülasyonun içindeyiz. Sineması, medyası, iş dünyası, etki gücüyle bir yere abanarak bunu sağlıyorlar. Öyle olmasa gündelik hayatta en çok konuştuğumuz ve neredeyse vazgeçilmezimiz haline gelen "marka"ların işgalci güce sadece destek vermekle de kalmayıp cepheye ürün sevk ederek reklamasyona girişebilecekleri cüret nereden geliyor olabilir? İsrail askerlerinin öldürdükleri insanların evlerindeki ziynet eşyalarına el koyup, canını aldıkları çocukların bisikletleri üzerinde dünyayla dalga geçen fotoğraflarında tıkındıkları ürün nasıl oluyor da sizin sokağın köşesindeki hamburgerciden olabilir?

Uzun soluklu asimetrik bir savaşın simülasyonunu yaşıyoruz. Nokta atış yapılan yerde öldüren, diğer yerlerde ise ne olduran ne de öldüren bir süreç tesiri altına alıyor dünyayı. Aslında en başta belirttiğimiz bu altüst oluş ilk kez yaşanmıyor. Peygamberler tarihine bakarsanız, toplumlara edilen tebliğlerin, uyarıların hangi saiklerle yapıldığını ve azgınlıkla geliştirilen itirazların nelere sebebiyet verdiğini görürsünüz. Burada mesele, baktığımız fotoğrafı kaldırıp başka bir yere koymak ve yeni açıyla bakmak.

Teknolojik yeniliklerin dilde, anlatıda yenilikte gelip dayandığı yer, Hz. Mevlana'nın "şimdi yeni bir şey söylemek lazım" aşaması. Dün dünde kaldı, resmedildi, boyandı ve duvara asıldı. Gördüğümüz manzarada bizi hiçbir şey şaşırtmıyor. Zalim belli mazlum belli. Güçlü belli zayıf belli. İnsanın içindeki nefs belli, buğdayın tartısında karşısında bulunan nefes belli. Hayat seçimlerden ibaret, neyi seçeceğiz?

"Ey Yeşil Sarıklı Ulu Hocalar, Bunu Bana Öğretmediniz"

Film ve dizilerde, klasik mecra ya da dijital platform ayırt etmeksizin güçlünün koyduğu kurallar neredeyse dini bir komut haline geldi. Dindar bir ülkede hayata geçirdikleri platformda Hz. Lut'un kavmini uyardığı fiilleri, karakterlerinin en fütursuz yaşayabilecekleri şehir olarak Konya'yı gösterebiliyorlar. Artık Oscar'a başvurularda bile ayrıcalık istedikleri, şimdilerde harf eklenerek sınırsızlaştırdıkları "tabu"yu önce korumaya alan bir süreçle adeta tehdide dönüşen haline ses çıkaranı oyun dışına iten bir yöntem muhkemleştiriliyor.

Ülke sinemalarına kadar sirayet eden bu dönüştürücü güç yöntemleri sadece seküler ortamlarda değil, Allah'ın emir ve yasaklarını önemseyen toplumları da içten içe yeni bir formatla karşı karşıya bırakacak şekilde ilerliyor. "Ey yeşil sarıklı ulu hocalar, bunu bana öğretmediniz" diyeceğimiz geçitlerin kapısında, elimizdeki kandilin yağı bitmek üzere.

Hollywood tüm dünyadan hikayeler toplayıp kendine özgü bir dille aynalama başarısı gösteriyor. Avrupa sineması artık hibrit işlere daha açık. Gerek kendi sömürgelerinden gerekse de kendi kendini sömürgeleştirebilen ülkelerden filmlerle festivallerinin vitrinini yeniliyor. Kendi özgün duruşuyla o kapıdan beklenecek şey, ya görmezden gelinmek ya da itibarsızlaştırılmaktır.

Oyuna Müdahale İmkânsız Ama Sistem Açık Veriyor

Tabloya genel çerçevede baktığımızda hepimizin dikkatini çeken bir şey var. Güç dengelerini kim kurduysa aynı suretle korunuyor. Oyuna dışarıdan müdahale neredeyse imkânsız. Ama sistem bir yerde açık veriyor. Her ne kadar içerde eleştirilerimiz olsa da dizilerimiz görünmez sınırları aşarak kıtalar dolaşabildi. Yeni

hamlelerle hızı azaltılsa da o yol açıldı bir kere. Henüz emekleme aşamasında olsa da yerli platformlarımızın farklı ülkelerde gittikleri iş birlikleri sürekliliği koruyabilecek bir patika yol oluşturuyor. Otobana çıkabilmek için domine edilebilen güçlü bir sektörün oluşması gerekiyor. Bu da sistemli bir çalışma ile mümkün hale gelebilecek.

LED Teknolojisi Yeni Bir Safhaya Geçişi Sağlıyor

Hollywood'dan ülkemizdeki platformlara kadar pek çok yerde son teknolojik gelişmelerin izini sürdüğünüzde işleri kolaylaştıran yöntemlerin varlığını görüyoruz. Sadece yapay zekâ değil söz konusu olan. LED teknolojisi, görsel efektlerle yeni bir safhanın işaretini veriyor. Sadece teknik ekip, malzeme değil film çekerken masraf olarak kaydedilen pek çok şeyden tasarrufu sağlayan, pandemi sonrası gelişmesi hızlanan bu teknoloji, oyunun kurallarını da değiştirecek gibi görünüyor. Sistemi kurabilen ülkeler için film çekmek pahalı bir çaba olmaktan çıkabilecek. Buradaki en önemli soru şu. Teknik kısımlar kolaylaştığında biz ne tür filmler çekeceğiz? Neredeyse öğrenilmiş çaresizliği çağrıştıran filmler çekmeye devam mı edeceğiz? Türkiye ülke olarak büyük kararlar vermesi gereken dönemin zorluklarını yaşıyor sinemada. Elimizdeki insan kaynağı nedir, hangi aşamalardayız?

Bu ve benzer sorular elbette yakamızı bırakmayacak. Madem dün dünde kaldı, ben başka bir yere bakmayı öneriyorum. Ülkemizin kültür hayatına baktığımızda en canlı yerlerin dergiler olduğunu görüyoruz. Güçlü bir birikim oluştu bu alanda. Yayıncılığımız da kendi içinde bir devinime sahip, sürekli yenilenen ve içerik geliştiren yönüyle dünyanın farklı ülkelerindeki kitap fuarlarındaki telif satışında artık telif alışına yaklaşmak için çaba gösteriyor. Genç bir nesle sahibiz. Şiirlerini, öykülerini, denemelerini okuduğumuz güçlü isimler var. Roman dünyası da hakeza öyle. Bu, hayal dünyamızın gücünü de gösteriyor. Sinemada ise senaristlerin kurduğu dünyayı yönetmenler ete kemiğe büründürüyor. Peki, sinemada oluşan büyük potansiyel yazın dünyasını harekete geçirecek olsa, hazır mıyız? Bir seferberlik halinde "dünyanın iyiliği için Türkiye" diyebilecek miyiz? Kendi çeperlerimizde dolaşarak kendimizi yormanın dışına çıkıp Doğu ve Batı'yı kendi umdelerimizle buluşturabilecek bir seferin hazırlıkları yapılıyor mu?

Sinema ve Edebiyat Dünyasının Tecrübeleri Buluşmalı

Dünyayı küçük küçük Gazzeler haline getirip insanlığın umut edeceği hiçbir done bırakmamaya yeminli küresel şemsiyenin altındakini korumak için dışarda yağmurda sırılsıklam olmaya bıraktığı insanlar bu işte bir terslik olduğunu sorgulamayacaklar mı? Afrika'ya, Asya'ya, Müslüman dünyaya, daha ötesi vicdanlı insanlara ayna tutabilecek sorumlulukları kuşanabilecek verimlilikte miyiz?

Ülkemizde neredeyse hepsini izlediğiniz uzay komedi filmlerinin ilham aldığı Ali Nar'ın "Uzay Çiftçileri" kitabı eşliğinde soralım. Hayal dünyamız, bilgi birikim ve tecrübemiz insanlığa umut olacak heyecanlarımız sahte güneşlerin ısıttığı yalandan bir kurgu dünyasının karşısında kendine güven duyabileceği zamanları da görebilecek mi?

Ötesi şu, güçleri birleştirmeden kötücüllüğün üstesinden gelmek zor. Bu savaş sahnesinde de sinemada da böyle. Ülkemizde sinerjiye dönüşen sinema ve dizi tecrübemizi yazın dünyasının kalemleriyle besleyeceğimiz tasarımları dikkatle yapılmış bir formata hazırlıklı olmalıyız. Sinema ve edebiyat dünyasının köklü tecrübesi bir araya gelip yeni bir hat oluşturabilir mi? Biz yapamayız diyeceklere cevabı TB 2, Kızıl Elma, Kaan, Akıncı versin.

İhsan Kabil ile Sinema Okuryazarlığı Üzerine

İNSİCAM

S: Kıymetli hocam, kendinizden kısaca bahsedebilir misiniz? Sinemaya ilginiz nasıl başladı?

1959 İstanbul doğumluyum, on beş yıl yatılı okudum. Sinemaya ilgim, Yakacık Yetiştirme Yurdu'ndayken, yurtta gösterilen 16mm tarihi ve belgesel filmlerle ve Yakacık'taki sinemaların girişinde bulunan afişleri merakla seyretmeyle başladı diyebilirim. Sonrasında girdiğim Darüşşafaka Lisesi'nde, Sinema Kulübü'nün gösterdiği 8mm ve 16mm sessiz filmler de dahil olmak üzere yabancı ve yerli seçme filmler, sinema dağarcığımın genişlemesine sebep oldu. Daha sonra okula 35mm projeksiyon makinesi getirildi ve biz artık kimi 16mm ve 35mm filmleri kültür merkezlerinden ve film şirketlerinden okula kendimiz getirip seyreder olduk. Bu arada sinema literatürünü de takip eder olmuştum ve kitapların yanı sıra gazete ve dergilerdeki sinema yazılarını okuyordum. Lise 2'den itibaren çarşambaları dışarıya çıkıp, Beyoğlu'nda haftanın en iyi yabancı filmlerini takip eder olmuştuk. Yine hafta sonları evde televizyonda sinema programlarını seyrediyordum.

S: Öğrencilik yıllarınızda üniversitenizin sinema kulüplerinde bulundunuz. Kulüp faaliyetlerinden ne gibi işler yapılıyordu?

Boğaziçi Üniversitesi Sinema Kulübü, ortaya koyduğu faaliyetlerle üniversitede etkin kulüplerden biriydi. Okulda bulunan 35mm projeksiyon makinesiyle her hafta film şirketlerinden alınan ikinci vizyon filmler gösterilirdi. Vizyonda yer alan filmler takip edilir, yabancı

kültür merkezlerinde ve İstanbul Sinema Günleri'ndeki (daha sonra Festival oldu) öne çıkan filmlere gidilir, ayrıca sinema üzerine her türlü teorik tartışmanın yapıldığı toplantılar olur, film eleştirisiyle ilgili kapsamlı çalışmalar yapılırdı. Kulübün kendi bünyesinde bir de sinema kitaplarından oluşan bir kitaplığı bulunuyordu. Zamanında yapılan çizgi film çalışmalarının yanında süper 8mm kamerayla da kısa film çalışmaları yapılmıştı.

S: Hocam, nedir bu sinema okuryazarlığı? Sinemanın okur-yazarı olur mu?

Bu da Frenkçe bir ifade olan "film literacy"den gelen bir kavramlaştırma. Aslında sinema okuryazarlığı, bir tür derinlemesine film okuması yaparak, sinema yazarlığını, film eleştirmenliğini geliştirmeyle özdeş bir konuma gelmeyi anlatabilir. Sinema okuryazarlığını sinemadan anlamak şeklinde alırsak, buna giden yolların neler olabileceğine bakmak gerekir. Öncelikle dünya sinemasının önemli yapımlarını seyretmek, klasiklere aşina olmak, Türk sinemasını bilmek, sadece Batı'yla yetinmeyip İslam dünyası da dahil her kültürün sinemasından haberdar olmak yerinde olacaktır. İyi bir seyirci olarak, giderek seçici algılama geliştirip filmleri seçerek seyretmeye yönelmek, film eleştirisini geliştirmek, bunun için sosyoloji, tarih, edebiyat, felsefe, psikanaliz, güzel sanatlar ve tasavvufla ilgiyi geliştirmek, belki dünya sahnesini de sinema gibi değerlendirmek kişiyi zenginleştirecektir.

S: Film okumaları da sinema okuryazarlığı kapsamında değerlendirilebilir mi? Ne gibi katkısı var?

Film okumaları, sinema okuryazarlığı kapsamında ele alınabilir. Aslında film okuma, bir filmi derinlemesine anlamak için uzunca bir zaman diliminde kimi sahneleri durdurarak, belli bir sahnenin veya sekansın seyirciye ne ilettiği, bu bölümlerdeki imgeleme, diyalog, oyunculuk ve mekân çalışmasıyla yönetmenin ne kastettiği, belli imgelerin psikanalitik, fenomenolojik anlamda neye tekabül ettiği, manevi olarak ne denli aşkın

Türk sinemasını bilmek, sadece Batı'yla yetinmeyip İslam dünyası da dahil her kültürün sinemasından haberdar olmak yerinde olacaktır. İyi bir seyirci olarak, giderek seçici algılama geliştirip filmleri seçerek seyretmeye yönelmek, film eleştirisini geliştirmek, bunun için sosyoloji, tarih, edebiyat, felsefe, psikanaliz, güzel sanatlar ve tasavvufla ilgiyi geliştirmek, belki dünya sahnesini de sinema gibi değerlendirmek kişiyi zenginleştirecektir.

bir dil ortaya koyduğu sürecini kapsar. Böylesi bir deneyimi zaman zaman yaşayan ilgili bir seyirci sadece filmi daha hacimli bir şekilde anlamakla kalmayacak, aynı zamanda filmle kendi hayatı arasında ontolojik, hatta idiosinkratik bir bağ kurarak hayatı belki daha sahici olarak anlamlandırabilecektir.

S: Üniversite yıllarınızdan bu yana gelindiğinde Türkiye'de sinemaya bakış nasıl değişti? Türk toplumunun sinema ile irtibatı bugün ne durumda?

Türkiye'de son kırk yılda sinema değişik merhalelerden geçti. Artık sinema, televizyon ve dizilerle birlikte ele alınır oldu. Ağırlıklı olarak Amerikan sinemasının tesirinde olan seyirciyi göz önüne alan sinemacılar, bir yandan o sinemaya benzer şekilde film yapmaya başladılar, öte yandan sanat sineması denen bir yaklaşım da kendini ortaya koymaya çalıştı. Ayrıca gelişen teknolojiyle film yapım tekniği de izafi olarak kolaylaştı ve birçok kişi bu sektöre girdi. Tabii maddi katkı olarak Kültür Bakanlığı'nın ve Trt'nin desteklerini de unutmamak lazım. Sinemaya bakış, biraz sinemanın kişinin hayatında nereye oturuyor bağlamında ele alınabilir; bu anlamda tüketici bir şekilde yaklaşılıyorsa komedi ve aksiyon filmlerinin ilgi çektiği görülür. Hayatı anlamlandırmak ve değerler çerçevesinde ele alınıyorsa, manipülasyondan uzak bir sinemanın seyirciyi kendine çekeceği aşikardır. Yalnız yine de birçok yapım için daha çok içerik manasında bir kimlik sorununun ortada olduğunu da belirtmek gerekiyor. Toplumumuzun sinemayla irtibatı bugün sinema salonlarında gidip film seyretmek noktasında oldukça yetersizdir. Bunun en büyük sebeplerinden biri, bilet fiyatlarının çok yüksek olması, fiyatları oldukça düşürüp, sürümden kazanmak gibi bir fikre salon işletmecilerinin itibar etmemeleridir. Ayrıca insan ruhunu rencide edecek ve toplumsal değerleri göz önüne almayan manipülatif imgelemelerin ve diyalogların maalesef yerli yabancı çoğu filmde yer alması, kimi seyirciyi sinemadan uzaklaştıran etkenler olmuştur.

Toplumumuzun sinemayla irtibatı bugün sinema salonlarında gidip film seyretmek noktasında oldukça yetersizdir. Bunun en büyük sebeplerinden biri, bilet fiyatlarının çok yüksek olması, fiyatları oldukça düşürüp, sürümden kazanmak gibi bir fikre salon işletmecilerinin itibar etmemeleridir. Ayrıca insan ruhunu rencide edecek ve toplumsal değerleri göz önüne almayan manipülatif imgelemelerin ve diyalogların maalesef yerli yabancı çoğu filmde yer alması, kimi seyirciyi sinemadan uzaklaştıran etkenler olmuştur.

S: Sinema üzerine çeşitli dergi

ve platformlarda yazılar yazdınız, film eleştirileri yayınladınız. Türkiye'de film eleştirmenliğinin dünü ve bugünü hakkında neler söylemek istersiniz?

Türkiye'de film eleştirmenliği, 1950'li yıllardan başlayarak, sinema dergilerinin de varlığıyla daha ciddi bir biçimde literatürdeki yerini almaya başladı. 1960'larda değişik gazetelerde veya Yeni Sinema gibi dergilerde gelişerek, 1970'lerde belki en yaygın dönemini yaşadı. Daha çok Batılı öğretilerin ışığında ilerleyen eleştirmenlik, yerli anlamda oldukça zayıf neşvünema buldu. 1960 ve 70'lerde ideolojik olarak da bir karakter sergileyerek, 1990'lardan sonra gitgide zayıflayarak artmakta olan internet mecralarında kendine yer bulur oldu. Daha önce birkaç öne çıkan eleştirmenin çalışmalarıyla ilerleyen süreç, internet ortamıyla birlikte, aynı film yapım sürecinde olduğu gibi birçok kişinin sahaya dahil olmasıyla bir tür dağınıklığa yöneldi ve öne çıkan eleştirmen kavramının çeşitlenmesiyle netice buldu. Oysa film eleştirmenliği, film yönetmenliği denli önemlidir; yapıcı eleştiri ve yorumlamalarla film yapım sürecine belli bir yönseme kazandırılabilir ve senarist ve yönetmenlerin belki de kendilerinin dahi fark etmediği dil özelliklerinin ortaya çıkmasına vesile olabilir. Cahit Zarifoğlu'nun, *Yaşamak* adlı eserinde güçlü bir eleştirinin yokluğundan hareketle, şair olmaktansa eleştirmen olmayı tercih edebileceğini belirtmesinin ne anlama geldiği üzerine kafa yormak gerekir.

S: Hocam, Türkiye'de sinema üzerine yapılan akademik çalışmalar yeterli mi? Sinemaya dair akademik çalışmalarımızda en çok neyi konuşuyoruz? Hangi alanlara daha az ilgiliyiz?

Gitgide artan sayıda akademik çalışma yer alıyor sinema alanında, bu iyi bir gelişme sayılabilir. Teknik olarak en çok üstüne eğilinen konular Batı'daki akademik çalışmalara benzer bir karakter sergiliyor ve sinema ontolojisini anlamaktan ziyade daha çok deskriptif çalışmalar olarak görülüyor. Bir de dikkat çeken önemli bir nokta, sadece sinema alanında değil, diğer akademik disiplinlerde de tez çalışması yapılırken mutlaka Batılı bir düşünce okulu veya teorik çerçeveye oturtulması ön sunumuyla başlıyor ki, bence bu, üzerinde durulması gereken önemli bir sorunsal. Oysa Doğu gibi diğer medeniyet ve entelektüel çerçevelerin düşünce sistematiğine de aynı ağırlıkta yaklaşılması daha hakkaniyetli olabilir. Daha az ilgili olunan alanlar, yine Batılı tabirlerle fenomenoloji, psikanaliz, ontoloji, teist varoluşçuluk ve tasavvufi yaklaşım şeklinde görülebilir.

S: Günümüzde beyaz perdeyi aşan dijital platformlara taşan bir sinema izleyicisi söz konusu. Dolayısıyla doğru sinema okuryazarlığı hayli zor. Bu konuda neler söyleyebilirsiniz?

Sinema artık TV'den internete, dijital platformlara çok farklı mecralarda seyirciyle buluşuyor. Eskiden belli başlı zeminlerde seyirci karşısına çıkan filmler, artık nicelik olarak da çok fazla sayıya ulaşmış durumda ve alternatifler çok fazla. Film seyretme sürecinde seçici algılama geliştirmenin önemini vurgulamıştık. Donanımlı bir sinema kültürü bilgisiyle, seçerek, ayrıştırarak filmlere yaklaşmalıyız. İnsan ruhunu rencide edecek şiddet ve açıklık gibi görüntüler ve edebi argoyu aşan diyaloglar, seyircinin sakınması gereken sunumlardır. Dolayısıyla gerçekçilik, diğer bir deyişle, hayatta olanın olduğu gibi sinemaya aktarılması bazen problemli bir durumdur; bunların çağrıştırma, gönderme, anıştırma, sembol, mecaz, dolayımlama gibi farklı sanatsal anlatımları mümkündür. Maharetli bir yönetmen bu imgelemeleri ziyadesiyle kotarabilir. Sinema okuryazarlığını, bütün bu melekeleri kendinde geliştirmek şeklinde de anlayabiliriz.

S: Son olarak ülkemizde sinema okuryazarlığını artırmak için ne gibi çalışmalar yapılabilir?

Sinemanın, kişinin eğitim ve gelişme süreci için çok önemli olduğundan hareketle, her yaş grubuna göre okullarda aynı edebiyat ve güzel sanatlar gibi film anlama dersleri konulması (ki, 2017'deki 3. Milli Kültür Şurası'nda içinde bulunduğum komisyonda dile getirildi ve kayıtlara geçirildi), çocuk sinemasından yetişkinliğe kadar dünya sinemasından seçkin film listelerinin yapılması, film literatürünün ve film atölyelerinin takip edilmesi, seçici algılamayı geliştirerek internet ve dijital mecralarda filtreden geçirerek film seyretme yetisinin oluşturulması sinema okuryazarlığı için elzem olabilir.

Kızılcık Şerbeti ve Kızıl Goncalar Örnekliğinde Muhafazakâr Kesimin Televizyon Dizilerindeki Temsili

Hatice BALİN
Uzm. Sosyolog

Diziler, insanlar için vakit geçirmeyi sağlayan, onları günlük telaşlarından uzaklaştıran eğlence araçlarından bir tanesidir. Toplumumuzda TV izleme oranının kitap okuma vb. gibi etkinliklerden daha fazla vakit geçirildiği kaçınılmaz bir gerçek. Dizilerde yansıtılan yaşantılar ve karakterler bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak izleyicilerin zihnine belli yapıları inşa etmektedir. Dizilerin etkililiği, diziler aracılığıyla verilen mesajlar ile sağlanmaktadır. Görsel sanatın bu anlamda toplumu dönüştürme gücü çok önemlidir. Görsel sanatın herhangi bir konuyu dizi ve sinemalarda kurguladıkları gibi topluma yansıtarak istedikleri mesajı verebilmektedirler. Dizilerin etkileyiciliği, sunduğu mesajlar ve hikâyelerle sağlanır. İyi yazılmış bir dizi, izleyicilere derinlikli karakterler, zengin hikâyeler ve toplumsal sorunları ele alma fırsatı sunabilir. İzleyicilerin kendileri ile özdeşleştirdikleri karakterleri dizilerde sunulan yaşantılarda görmeleri ve bu yaşantılara sahip olma arzusu da dizi izleme konusunda teşvik edici olabilmektedir. Ancak, bazen dizilerin toplum üzerindeki etkileri tartışmalı olabilir. Örneğin, bazı diziler şiddeti veya yanlış davranış modellerini normalleştirme eğiliminde olabilir ve bu da izleyicilerin algılarını etkileyebilir. Dolayısıyla, medya yapımlarının toplum üzerindeki etkileri hakkında dikkatli düşünmek önemlidir. Sonuç olarak, dizilerin toplum üzerindeki etkileri oldukça çeşitlidir ve birçok faktöre bağlıdır. Ancak, doğru şekilde kullanıldığında, dizilerin toplumsal farkındalığı artırma ve insanlara yeni bakış açıları sunma potansiyeli büyüktür. Bu bağlamda "din" konu başlığı ile izlenme oranı yüksek olan dizlerden Kızılcık Şerbeti, Kızıl Goncalar ve Ömer dizileri üzerinde tefekkür edelim...

Bu dizilerde işlenilen dindar ya da muhafazakâr kesimin temsiliyetinin gerçek ile kurgulanan arasındaki farkın nasıl olduğunu izleyicinin tespit edebilme muhakemesinin olması önemlidir. Böyle bilinçli izleyici kitlesine sahip olduğumuz tartışılabilir.

İslami kimliğin ve İslam dininin dizilerdeki sunumunu, Kızılcık Şerbeti dizisinde Müslüman kimliğini ve İslam dinini gerici uygarlık yoksunu, eğitimsiz, boyun eğen, modern olmayan, asosyal niteliklerle yansıtmaktadır. Seküler kesimi ise modern, özgür, bağımsız ve eğitimli olarak sunmaktadır. Kızılcık şerbeti dizisinde din olumlu yansımamaktadır. Hatta yanlış bilgilerle dezenformasyon oranının arttırıldığı söylenebilir. İslam dini seküler kesim tarafından eleştirilirken İslami kimliğin inşası muhafazakâr kesim tarafından da olumsuzluğu doğrular şekilde kurgulanmaktadır. Dolayısıyla dizi olumsuz ve eksik bulduğu İslam dinini, yine olumsuz ve eksik şekilde irrasyonel, mantığa uymayan bir inanç olarak sunmaktadır. İslam dini gerek kuralları gerek hassasiyetleri ile sunulmamaktadır. Bunun aksine spekülasyon yaratacak konuları reyting uğruna öne çıkarmaktadır. Dizideki seküler kesimin İslami hassasiyetler hakkında "ne alaka, ne olmuş, nasıl yani saçma" gibi tepkileri modernliğe karşı uygunsuzluğu sık sık vurgulanması izleyiciyi bu davranışların gerici çağdışı medeniyetten uzakmış mesajını veriyor. İslami kimliğin olumsuz yansıtılması, İslam dinine dair yeterli bilgiye sahip olmayan izleyiciyi bu davranışların gerici çağdışı medeniyetten yoksun algısı oluşturuyor. Ayrıca İslam dininin adet örf veya kültürel bir öğe olarak tanımlanmasını sağlıyor.

Dizideki seküler karakterlerin dine bakış açıları ötekileştirme ve etiketleme noktasında etkiliyken muhafazakâr kesim ise dindarlığı mecburiyet, baskı ve kurallar çerçevesinde sunmaktadır. Bu durum, bizzat dindar olarak sunulan bireyler tarafından doğrulanmaya çalışılmaktadır. Dizideki muhafazakâr kesimin İslami kimliğini sunuş şekli daha tehlikeli ve yönlendirme içermektedir. Dilek tutmak, çaput bağlamak, helva kavurmak gibi ritüeller, İslam dini için geçerli

İslami kimliğin ve İslam dininin dizilerdeki sunumunu, Kızılcık Şerbeti dizisinde Müslüman kimliğini ve İslam dinini gerici uygarlık yoksunu, eğitimsiz, boyun eğen, modern olmayan, asosyal niteliklerle yansıtmaktadır. Seküler kesimi ise modern, özgür, bağımsız ve eğitimli olarak sunmaktadır. Kızılcık şerbeti dizisinde din olumlu yansımamaktadır.

Dinî inançların, sadece Allah'a karşı sorumluluk duygusuyla şekillenmesi gerektiği hatırlatılmalıdır. Din ve tarikat konularının reyting yapması üzerine Kızıl Goncalar dizisi çekildi. Ayrıca Kızılcık Şerbeti dizisini çeken yapımcı şirket Kızıl Goncalar dizisinin de yapım şirketidir...

değildir. Bunları, din esası olarak göstermek doğru değildir. Bu duruma Zekeriya Sofrası sahnesi (Tablo 12) örnektir. Zekeriya sofrası adı altında yapılan bir ritüel, İslam dininde yer almamaktadır.

Kızılcık Şerbeti dizisi mekânsal anlamda iki hanede geçiyor. Bu dizideki akil, olgun ve ilim sahibi olarak tanımlanan muhafazakâr aile babası Abdullah Bey'e, aile bireylerinin koşulsuz itaat etmesi, iktidar ve gücün kimde olduğunu gösteriyor. Dizide iki mekân var. Mekânı cinsiyet üzerinden değerlendirebiliriz. Sınırlı sayıda insanların sınırlı sayıda diğer insanlar ile sürekli değişebilen gönül ilişkisi yaşadığı bir konak ve boğaz manzaralı aile apartmanı üzerinden işleniyor. Dış mekân çekiminin nadiren olduğu bu dizide şirket ve akraba olan kişilerin evi nadiren de olsa gözüküyor. Bu mekânlarda aile olmanın önemi vurgulanırken yaşanılan çarpık ve gayrimeşru ilişkiler bizim değerlerimize uymayan aile yapısını ortaya koyuyor. Konakta dindar aile gibi gözüken ailenin ataerkil zihniyet ile yönetildiğini iktidar ve gücü elinde bulunduran Abdullah karakterinin özerk alanında aile bireyleri ile özel konuları görüştüğü bir mekâna sahip olduğunu görüyoruz. Pembe karakterinin Abdullah Bey'in aksine, mutfak ve ev içinin her alanında iktidarını gerçekleştirdiğini görüyoruz.

Kızılcık Şerbeti dizisinde dini veya kültürel temsiller çoğunlukla gerçeklikten uzak ve izleyiciler üzerinde yanlış izlenimler bırakabilecek şekilde kurgulanmış. Özellikle İslam dini gibi hassas bir konuda yanlış temsillerin yapılması, izleyicilerin yanlış anlamalarına veya dini bilgisizliklerine yol açabilir. Örneğin; İslam'da evlilik öncesi evlat sahibi olmanın uygun görülmemesi, doğru bir şekilde belirtilmeli ve bu tür durumlarla karşılaşıldığında karakterlerin tepkileri de bu doğrultuda olmalıdır. İslam'ın değerlerini doğru bir şekilde yansıtmak, dini kimliğin yanlış sunulmasını engellemenin önemli bir yoludur.

Ayrıca, kadın ve erkek karakterler arasında İslamî hassasiyetin farklı şekillerde sunulması da gerçekçi değildir. İslam dini, namus, terbiye ve ahlak gibi kavramları cinsiyet üzerinden belirlemez. Dolayısıyla, dini değerlerin kadın ve erkek karakterler için aynı şekilde geçerli olması gerektiği unutulmamalıdır. İslam'ı doğru bir şekilde temsil etmek ve yanlış anlamaları önlemek için dini hassasiyetlerin doğru bir şekilde yansıtılması önemlidir. Müslüman bireylerin dini inançlarını içselleştirmesi ve bunu şahsiyetlerine göre değiştirmemesi, doğru bir şekilde vurgulanmalıdır. Dinî inançların, sadece Allah'a karşı sorumluluk duygusuyla şekillenmesi gerektiği hatırlatılmalıdır. Din ve tarikat konularının reyting yapması üzerine Kızıl Goncalar dizisi çekildi. Ayrıca Kızılcık Şerbeti dizisini çeken yapımcı şirket Kızıl Goncalar dizisinin de yapım şirketidir...

Kızıl Goncalar'a geçmeden Kızılcık Şerbeti dizisinde muhafazakâr erkeklerin eşlerini aldatmasının normal bir şeymiş gibi karşılanması "erkeğin elinin kiri yıkar" zihniyeti ile temsil edilmesi Müslüman erkeklerin hepsinin böyleymiş gibi algılanmasına vesile oluyorlar. Pembe karak-

teri ile Müslüman kadın kimliğine dair de toplumda yanlış algı oluşturuyor. Herkesi zan altında bırakarak bunun vebalini nasıl verecekler diye düşündürmüyor değil...

Şimdi dizideki karakterlerin toplumda var olduğunu, dizide de bunun mübalağalı anlatıldığını söyleyerek sektör kendini aklayabilir.

Kızıl Goncalar daha çok tarikat ehli Müslümanları ve yaşantılarını anlatıyor. Bu dizi Kızılcık Şerbetine göre daha çok seküler kesime yükleniyor. Her iki kesimi eleştirel yaklaşarak anlatmasına rağmen dizideki cemaatte ileride mürşidin yerine geçecek Cüneyt ve Psikiyatr olan Dr. Levent'in diyalogları hakikat üzerine münazaralar şeklinde olması dikkat çekici. Ayrıca 28 Şubat sürecine dair Levent'in prof. babasının başörtülü kızların okula alınmaması üzerine matematik dehası Zeynep karakterinin bunu mantık çerçevesinde karşılaştırdığı sahnede mürşidin ve prof. hocanın tutumunun aynı olduğunu; aslında okutulamayan kızların arada mağduriyet yaşadığını anlatan sahne dikkat çekiciydi. Bu dizi de kadının toplumdaki yerini seküler kadın ile tarikat ehli olan kadının münazara sahneleri çok iyiydi. Kızılcık Şerbeti'ni Dallas dizisine benzetiyorum. Kızıl Goncalar dengeli çizgisine devam ederse toplumumuzda seküler ve tarikat ehli olan kişilerin dünyasına dair karşılaştırma yapması bize ayna tutuyor. Dizide Kemalist düşünce ile yetişen ailenin de huzurlu ve mutlu bir aile tablosundan çok çocuğu olamadığı için başkasının çocuğunu hukuksuzca sahiplenmesi aile bağlarında sorun yaşadıkları aile bireylerinin birbirlerini çok sevmesine rağmen bunu gösterememeleri dağınık bir aile tablosu ortaya koyuyor. Tarikat ehlinin ise küçük yaşta evliliği anlatırken kadınlar hakkında cemaatte sürekli erkekler tarafından karar verilmesi vs. gibi tutumların merkeze alınması Zeynep karakterinin annesi Meryem'in kızının okula gitmesi için verdiği mücadelesinin ne kadar masum ve makul olduğu gösteriliyor. Kızların başörtüsü yasağı yüzünden okula gidememesi geleneksel algıda kızların okutulmaması gibi engellerin konu olarak işlenmesi güzeldi. Tarikat bazı yerlerden sorunlu gösterilse de bazı yönden de olumlu olarak da gösterildiği sahnelerde bulunuyor. Cüneyt karakterinin psikiyatra gidiyor olması bu mesleğe dair insanın insana iyi gelebilir sözüyle desteklemesi çok anlamlıydı. Her iki diziye yönelik söylenecek, yazılacak çok şey var ancak biraz da Ömer dizisine bakabiliriz...

Ömer dizisinde imam babanın evlatlarını erdemli ahlaki değerlere uygun yetiştirmeye gayret eden karakter oğlu Ömer'in yaşından büyük bir kadınla evlenmesi ve bu konu çerçevesinde gelişen birtakım gelişmeleri konu ediyor. Bu dizide diğer dizilerden farklı olarak İlahiyatçı Doç. Dr. Emre Dorman hocanın senaryo ve içerik danışmanlığı yapıyor olduğu görülmekte ve onun rehberliğinde çekilmektedir. Emre Dorman bir röportajında dizinin konunun uzmanı ile yapılmasının nedenini; senaryonun dini içerikli olmasından dolayı kendisinden böyle bir destek talep edildiğini söyledi. Ayrıca dine dair toplumda doğru olarak bilinen çok yanlışların olduğunu belirtti. Dizilerin insana çok fazla ulaşmada, büyük bir kitleye ulaşmada çok önemli bir araç olduğu düşüncesiyle teklifi kabul ettiğini anlatırken en azından "toplumda bir farkındalık oluşturabilir miyim", endişesi ile projede yer aldığını belirtir.

Toplum mühendislerinin din algısı üzerinden yaptıkları projeler bitmez. Doğru olan mesajı insanlara ulaştırmak için bizlerin bu sektörde varlığının çok önemli olduğu aşikâr ancak her konuda geciktiğimiz gibi bu sektörde de geç yer aldık. Müslüman bakış açısıyla bunu yapabilecek kişilerin yetişmesi gerekmektedir. Ancak sektör, seküler kesimin elinde ve bu alanda var olmak bir o kadar zor. Diziler toplumun aynası olmaya gayret ederken yapım şirketinin yorumlaması ile ortaya çıkıyor. Onlar istedikleri gibi yorumlasınlar bizler de doğru olanı anlatmaktan vazgeçmemeliyiz.

Sinema Sektörümüz İkinci Kez Ölüm Döşeğindeyken

Fatih MUTLU

35 milyon nüfusumuzun olduğu 1970'lerin başında yılda 300'den fazla filmin yapıldığı ve 120 milyondan fazla biletin satıldığı, ilk altın çağını yaşayan bir sinema sektörümüz vardı. Sinemamızın bağrına hainçe bir hançer gibi saplanan ve (dikkat; seyircinin "teveccühünü" kazandığı için) 1970'lerin ortasında gemi azıya alan erotik film furyası, sektörünü dert edinmiş önemli yapımcıların ve yönetmenlerin sinemadan elini eteğini çekmesine neden oldu. Bir süre sonra, 1980 askeri darbesiyle, sinema sektörü de komaya girdi.

Darbeden sonra sosyal hayatın normalleşmesi evresinde sinema salonları yavaş yavaş yeniden seyircisine kavuştu. Ama seyirci bu dönemde neredeyse sadece Amerikan filmleri izleyebildi. Zira Türk sineması 1990'lara kadar senede sadece 6-7 filmin yapılabildiği, can çekişen bir sektörden fazlasını ifade edemiyordu. Üstelik, birkaç kıymetli istisna dışında, bu 6-7 filmin hiçbiri Türk seyircisinin duygu ve düşünce dünyasıyla etkileşime giremiyordu (Bu filmleri yapanların böyle bir dertleri var mıydı; belki başka bir yazının konusudur.)

1990 yapımı Yücel Çakmaklı imzalı "Minyeli Abdullah" ve 1996 yapımı Yavuz Turgul imzalı "Eşkıya" filmleri, seyircinin akın akın sinema salonlarına doluştuğu yapımlar olarak sektöre elektro-şok verdi. Sektör, seyircinin aslında Türk sinemasına küsmediğini, kendisiyle etkileşim kurabilen filmler yapıldığı takdirde salonları yeniden dol-

durup taşırabileceğini gördü ve yüreklendi.

1990'lardaki bu iki niteliksel ve niceliksel müdahalenin ardından, sektörümüz 2000'lerde fırtına gibi esmeye başladı ve ikinci altın çağına ulaştı. 2010'lara geldiğimizde, yerli filmleri Amerikan filmlerinden daha çok izlenen iki ülkeden biri olduk (Diğeri, Hindistan. Türkiye ve Hindistan dışında dünyadaki bütün ülkelerin sinema salonlarında, toplamda satılan biletin çoğunluğu Amerikan filmlerine aitti.)

Ayrıca bu şahlanış dönemi, Semih Kaplanoğlu ve Nuri Bilge Ceylan'ın eserleri başta olmak üzere, prestijli uluslararası festivallerden peş peşe ödüllerle dönen filmlerin de ortaya çıkışına zemin hazırladı. O zamana kadar -yani takriben 60 yılda- yalnızca "Susuz Yaz" (1963, Metin Erksan) ve "Yol" (1981, Yılmaz Güney) filmleriyle kimliğini uluslararası alanda ifade edebilen Türk sineması, sadece 20 yıllık bir periyotta aynı alanda kalıcı bir varlık inşa etti.

2020 itibariyle bütün dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgınından hemen önce, Türk sinema sektörü, yılda yaklaşık 150 filmin çekildiği ve 70 milyonu aşkın biletin satıldığı bir ortamdı.

COVID-19 pandemisi, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'deki sinema sektörüne de ağır bir darbe vurdu. Darbenin etkileri hâlâ sürüyor. Öyle ki, sinemamız bir kez daha, dayanılmaz sancılarla can çekiştiği bir evrede şimdi.

Kendi kendini finanse edemeyen bir sektör

Sinema sektörümüzün 2000'lerdeki şahlanışının önünü arkasını farklı veçhelerden değerlendirebiliriz ama elimizde bütün değerlendirmelerin üstünde duran bir veri var: Yapım sayısındaki artış, satılan bilet sayısını da artırmış; satılan bilet sayısındaki sıçrama, yapım sayısına da yansımış.

Fakat hâlâ üstesinden gelmemiz gereken yapısal bir problem var: "İkinci altın çağımızda" dahi

Darbeden sonra sosyal hayatın normalleşmesi evresinde sinema salonları yavaş yavaş yeniden seyircisine kavuştu. Ama seyirci bu dönemde neredeyse sadece Amerikan filmleri izleyebildi. Zira Türk sineması 1990'lara kadar senede sadece 6-7 filmin yapılabildiği, can çekişen bir sektörden fazlasını ifade edemiyordu.

Kendini maddi-manevi sinemaya gidebilecek kadar iyi hisseden seyirci grubunun dahi, bilhassa ekonomik krizin ardından katlanarak artan bilet fiyatlarıyla karşılaştıktan sonra sinema salonlarına mesafeli durması elbette ki anlaşılabilir. Dolayısıyla bilet fiyatlarının daha da artırılarak yapım maliyetlerinin daha risksiz alana çekilmesi denklemi bozan bir öneri olacaktır.

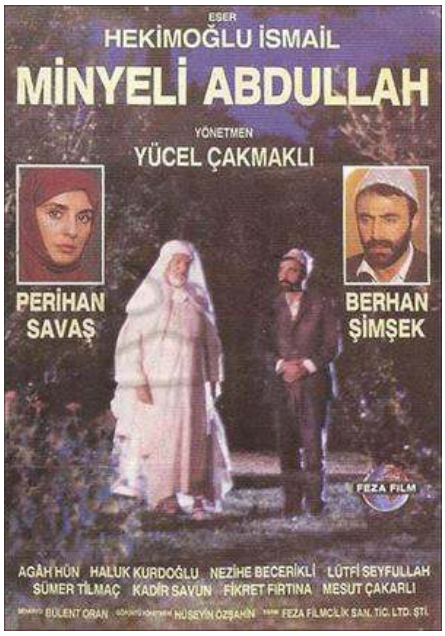
bir filmin muhtemel gelirlerinin "satılan biletle" sağlanabildiği bir sektörümüz yoktu. Ortalama büyüklükte bir filmi 10 liraya mal ettiğinizde, bunun en fazla 6 lirasını bilet satışlarıyla finanse edebileceğinizi, kalan 4 liralık kısmını vizyon sonrası televizyon ve/veya "dijital platform" lisanslamalarından elde edilecek (yani, sektör dışı) gelirlerle "kapatabileceğinizi" öngörebiliyordunuz. Satılan bilet sayısında tahminlerinizin ötesinde bir artış kaydedilmediği sürece, yapımınızın -sizi bir sonraki filme maddi-manevi hazırlayacak ölçüde- kâr edebileceğini hayal etmemeliydiniz. Bu yüzden, en parlak döneminde bile kendi kendini finanse edemeyen bir sektörün küçük bir sarsıntıda ölüm döşeğine düşmesine şaşılmasa gerek.

Bilet fiyatları çok mu yüksek, çok mu düşük?

Kendini maddi-manevi sinemaya gidebilecek kadar iyi hisseden seyirci grubunun dahi, bilhassa ekonomik krizin ardından katlanarak artan bilet fiyatlarıyla karşılaştıktan sonra sinema salonlarına mesafeli durması elbette ki anlaşılabilir. Dolayısıyla bilet fiyatlarının daha da artırılarak yapım maliyetlerinin daha risksiz alana çekilmesi denklemi bozan bir öneri olacaktır. Kaldı ki, bu durumda "üretilen değer" karşılığı yükseldiği için, yapım maliyetleri kalemini oluşturan ekip ve ekipman maliyetleri de serbest piyasa ekonomisi koşullarınca aynı oranda artacaktır.

Niteliksiz sinema salonları

Filmlerimizi ve seyircimizi ağırlayan sinema salonlarımızda ortalama kalitenin Avrupa standartlarının çok çok altında olduğunu hususen vurgulamamız gerek. Isıtma/soğutma sistemlerindeki bozukluklar, özensizlikten sağlanamayan koltuk-perde konforu, görüntü ve ses aygıtlarının bir türlü düzenli şekilde yapılmayan bakımları nedeniyle salonlarımız ("ideal" şöyle dursun) "ortalama" bir film izleme imkânı dahi sağlayamıyor. Hal böyleyken bilet fiyatlarındaki dramatik bir artış mevcut salonlardan bile şikayetçi seyirciyi bütünüyle buralardan kaçıracaktır diyebiliriz.

Niteliksiz yapımlar

Peki ya bu "niteliksiz" salonlardaki yapımlar; onlar ne kadar "nitelikli"? Her yıl 100'ün üstünde yerli filmin vizyona girdiği sinemamızın son 20 yılında, psikolojik 1 milyon seyirci barajını aşabilen film sayısı 150'yi bulmuyor. Rekor bilet sayısına ulaştığımız 2017 yılında, çektiğimiz toplam 144 filmden sadece 7'si 1 milyon seyirciyi aşabilmiş. Yerli filmlerin sattığı 39 milyon biletin 26 milyonu da bu 7 filme

ait. Bu 7 filmi listeden çıkardığımızda, vizyona giren 137 filmin sadece 13 milyon bilet sattığını, 1 filmin ortalama seyirci sayısının 100 bini bile bulamadığını görüyoruz (Dikkat: "İkinci altın çağımızın" zirvedeki günlerinden bahsediyoruz.)

Türk sineması: Kışın var, yazın yok

Yapılan bir filmin sinema salonlarına ulaşmasını sağlayan dağıtım ağının verimliliği de maalesef tartışmaya açık. Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de vizyon takvimi kabaca yaz sezonu (Nisan-Eylül) ve kış sezonu (Ekim-Mart) olarak ikiye ayrılıyor ve yapımcılar da dağıtımcılar da ve sinema salonları da bütün filmlerin kış sezonunda gösterilmesi için yoğun (ama çok yoğun) çaba sarf ediyor. Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de kış sezonunun daha çok seyirci vaadettiği bir gerçek ama hatalı planlama nedeniyle, en yüksek seyirciye ulaşan film de en az bilet satan film de hatırı sayılır ölçüde muhtemel gelir kaybına uğruyor diyebiliriz.

Yine 2017'ye dönelim... Kışın 67 yerli film 420 milyon lira, 96 yabancı film ise 177 milyon lira hasılat elde etmiş. Bu dönemde film başına hasılat; yerli filmlerde 6,3 milyon, yabancı filmlerde 1,8 milyon lira olmuş. Yazın ise 77 yerli film 67 milyon lira, 146 yabancı film ise 220 milyon lira hasılat kaydetmiş. Bu dönemde film başına hasılat; yerlilerde 0,9 milyon, yabancılarda 1,5 milyon lira olarak gerçekleşmiş.

Dikkat edilirse, yabancı filmlerde kış-yaz farkı (1,8-1,5) dramatik bir etki doğurmazken, yerli filmlerde bu durum (6,3-0,9) neredeyse irrasyonel bir farkı ifade ediyor. Kış döneminde toplam hasılatın yaklaşık yüzde 70'i yerli filmlerdeyken, yaz döneminde bu oran yüzde 23'e kadar düşüyor.

Net şekilde söyleyebiliriz ki, sektör olarak kış-yaz farkını pek yanlış değerlendiriyoruz ve yaz sezonunda neredeyse yokuz.

Yabancı dağıtımcıların tecrübesine ve ahlakına muhtacız!

Başlı başına bir ya da birkaç yazının konusudur ama, kısaca sinemadaki dağıtım ağının kimliğine de değinmek isterim. Türkiye'de dağıtımdan elde edilen gelirin yaklaşık yüzde 80'i yabancı dağıtım şirketlerine ait. Yani, ben kendi ekip-ekipmanımla İstanbul'da bir film çekiyorum ama bunu Kayseri'deki seyirciye ulaştırabilmem için birtakım yabancılara ödeme yapmam şart. Yabancı dağıtımcıların Türkiye'deki dağıtım sistemine çekidüzen verdiği, doğru dürüst raporlamalarla kayıp-kaçak oranını ciddi ölçüde azalttığı bir gerçek. Ancak 80 yıldır kendi imalatı filmlerle her yıl on milyonlarca bilet satan bir sektörün hâlâ dağıtım meselesini kendi bünyesinde çözememesi, bunun için yabancı dağıtımcıların tecrübesine (ve maalesef, ahlakına) muhtaç olması, hepimiz için utanç verici bir durum.

Sinema-televizyon dengesizliği

Sinemada yaşadığımız kış-yaz sezon çarpıklığının nedenlerinden bir diğeri olarak televizyon yapımlarının gücüne de işaret

Yabancı dağıtımcıların Türkiye'deki dağıtım sistemine çekidüzen verdiği, doğru dürüst raporlamalarla kayıp-kaçak oranını ciddi ölçüde azalttığı bir gerçek. Ancak 80 yıldır kendi imalatı filmlerle her yıl on milyonlarca bilet satan bir sektörün hâlâ dağıtım meselesini kendi bünyesinde çözememesi, bunun için yabancı dağıtımcıların tecrübesine (ve maalesef, ahlakına) muhtaç olması, hepimiz için utanç verici bir durum.

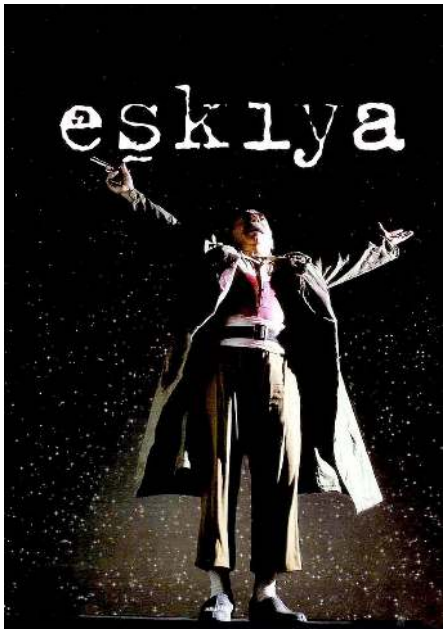
Dizi sektörümüz uzunca bir süredir, Amerika'dan sonra, dünyada ikinci büyük ihracatçı konumunda. Bu muhteşem bir başarı ve bunu sürdürebilmek için var gücümüzle çalışmaya devam etmeliyiz. Ancak varoluşsal bir farkı atlamamalıyız: Dünyanın her yerinde, lokomotif sinemadır; televizyon onu takip eder. Yeni bir teknoloji yahut yeni bir hikayeleme tekniği, her zaman önce sinemada varlık bulur, sonra bunun türevleriyle televizyonda karşılaşırız.

edebiliriz. Bugün lapa lapa yağan karın altında bir film çekmek isteseniz, ekipman konusunda hiç sıkıntı çekmezsiniz ama ekip kurmakta bir hayli zorlanırsınız. Çünkü ekiplerimizin kahir ekseriyeti televizyon dizilerimizde görev almaktadır. En gözde oyuncular, en parlak kameramanlar, müzisyenler, senaristler, kurgucular... "müsait" değillerdir.

Dizi sektörümüz uzunca bir süredir, Amerika'dan sonra, dünyada ikinci büyük ihracatçı konumunda. Bu muhteşem bir başarı ve bunu sürdürebilmek için var gücümüzle çalışmaya devam etmeliyiz. Ancak varoluşsal bir farkı atlamamalıyız: Dünyanın her yerinde, lokomotif sinemadır; televizyon onu takip eder. Yeni bir teknoloji yahut yeni bir hikayeleme tekniği, her zaman önce sinemada varlık bulur, sonra bunun türevleriyle televizyonda karşılaşırız. Gelir beklentileri arasındaki dramatik fark nedeniyle, kimse büyükçe bir bütçeyi herhangi bir televizyon dizisinde riske etmek istemez; sinema bu manada daha güvenli alan sunar. Fakat Türkiye'de, sinema sektörünün yıkıcı kırılganlığı, en güçlü yapımcıları bile televizyona itiyor. Bütün dünyanın aksine, Türkiye'de çok az "garanti" gelirle dizi yapmak, pek çok "muhtemel" gelirle film yapmaktan daha cazip.

Devletin pozisyonu

Devletin sinemaya müspet manada bir müdahalesi olabilir mi, olmalı mı, çok eski bir tartışma. Bu tartışmanın niteliksel boyutuna hiç girmeden, niceliksel birkaç durumu hatırlatalım. Rekor bilet geliri elde ettiğimiz 2017 yılında Türk filmleri, 487

milyon lira hasılata ulaşmış. Döviz cinsinden bu miktar 135 milyon dolara tekabül ediyor. Kabaca yüzde 20'lik ortalama (ve iyimser) bir kar belirlesek, toplamda sektörümüz 23 milyon dolar kâr elde etmiş. Neo-liberalist bir dünyada, yılda sadece 23 milyon dolar kâr eden bir sektörün Türkiye ölçeğindeki bir devletin ilgisini çekemeyeceği çok açık.

Fakat önümüzde Güney Kore örneği var. 2000'lerin başında niteliksel ve niceliksel bakımlardan dünyada bir karşılığı olmayan Güney Kore sineması; devletin müspet sonuçlar elde etmek üzere yaptığı düzenlemeler ve yatırımlar sonrasında, bugün hem önemli bir ihracatçı hem de kimlikli bir varlığa sahip. Yapım sayısı 20 yılda geometrik şekilde arttı. Bu artış, yerli yapımcıları yeni buluşlara itti. Bu sayede Güney Kore sineması, bütün dünyaya hitap edebilecek evrensel bir biçim kurmayı başardı. Aynı şekilde, içerik olarak da kendi hikayesini Batılıyla otantik, Doğuluyla tanıdık şekilde pay-

laşabildi (Sadece Türkiye'de bile gişe rekorları kıran kimi sinema filmlerimiz ve reytingleri altüst eden bazı televizyon dizilerimiz "Kore uyarlaması".)

"Film, para kazandırır; iyi film, daha çok para kazandırır."

Buraya kadar yazdıklarım sır değil. Amerika'yı yeniden keşfetmiyorum. Bütün sektör bu çarpık yapılaşmanın farkında, devlet de.

Neo-liberalist bakış her yere olduğu gibi sinema sektörümüze de hakim: "Para, biraz daha para kazanmak için ihtiyacımız olan bir araç." Fakat ben sektörün içerisinde sanatsal faaliyet yürüten biri olarak birazcık farklı bir ses yükseltmekle sorumluyum: "Para, biraz daha para kazandırabilecek bir değer ortaya koyabilmek için ihtiyacımız olan bir araç." En azından köprüyü geçene kadar bunu tekrar edebilirim, "Film, para kazandırır; iyi film, daha çok para kazandırır."

Sinema salonlarımız hiç değilse 6'şar aylık denetlemelerle önce "ortalama", sonra "ideal" film izleme ortamı sağlayabilir. Devlet -ister maddi, ister manevi saiklerle- sinema sektörüne niceliksel desteğini (bugünküne kıyasla katbekat) artırırsa, yapım sayısı, dolayısıyla rekabet artacağından, çeşitliliğe, yani niteliğe de katkı yapmış olacaktır. Kış-yaz sezonsal planlamalar stratejik bir yaklaşımla isabetli şekilde yapılırsa, ölçeği ne olursa olsun bütün yapımların gelirleri yükselecektir. Dizi sektörümüzün hitap ettiği hinterlandımızın (Ortadoğu, Balkanlar, Kuzey Afrika, Orta ve Güney Amerika, Güneydoğu Asya) sinemanın istifadesine sunulabilmesi, bunun için hukuki/teknik altyapının sağlanması, döviz girdisi sayesinde yapımların gelirlerinde geometrik artışlar doğuracaktır.

Bir Türk senede iki defa sinemaya gidebilirse dünya değişir

1970'lerde nüfusumuz 35 milyonken 300 film yapabilmişiz. Aynı oranla bugün 80 milyon nüfusla senede 700'e yakın film yapabiliriz. 35 milyon nüfusa 120 milyon bilet satabildiğimize göre, teorik olarak 80 milyon nüfusa 280 milyon bilet satmamız mümkün.

Daha rasyonel davranalım. 2017'de sinemalarımızda 70 milyon bilet satılmış ki, kişi başına yıllık 1 bilet bile etmiyor. Oysa dünya ortalaması yıllık bir buçuk bilet civarında. İskandinav ülkelerinde bu sayı üçten dört-beşe kadar çıkıyor. Diğer deyişle, bir Alman senede ortalama iki defa sinemaya gidiyorken, bir Türk senede bir defa ya gidiyor ya gitmiyor.

1970'te bir Türk yılda ortalama üç defa sinema bileti satın almış. Bunu neden bugün de başarabileceğimize dair bir işaret fişeği saymayalım?

2000'lerin başında niteliksel ve niceliksel bakımlardan dünyada bir karşılığı olmayan Güney Kore sineması; devletin müspet sonuçlar elde etmek üzere yaptığı düzenlemeler ve yatırımlar sonrasında, bugün hem önemli bir ihracatçı hem de kimlikli bir varlığa sahip.

Salih Diriklik ile Sinema Üzerine

İNSİCAM

S: Kıymetli hocam, kendinizden kısaca bahsedebilir misiniz? Sinemaya ilginiz ne zaman ve nasıl başladı?

Lise yıllarında iyi ve seçici bir sinema seyircisi olduğumu hatırlıyorum. Sinemayla aktif ilgilenmemse üniversite dönemiyle birlikte, daha doğrusu Birleşen Yollar filminin vizyona girmesiyle başladı. Mezunlar derneğimizin çıkardığı *Tohum* dergisine yazdığım üç sayfalık eleştiri yazısı üzerine rahmetli Yücel Çakmaklı benimle tanışmak istemişti. Çünkü o dönemde bizim camiada "sinema yazarı" diye nitelenebilecek hiç kimse yoktu. Elif Film'in Beyoğlu'ndaki yazıhanesinde Yücel abi ve Ali Osman Bey ile tanışmam, benim hem sinema yazarlığımın hem de alaylı diye tabir edilen şekilde pratik sinemacılığımın başlangıç noktası oldu.

S: Hocam, sinemaya dair yaptığınız çalışmalarda sizi hep Millî Türk Talebe Birliği (MTTB) Sinema Kulübü ve "millî sinema" akımındaki öncü rolünüzle tanıdık. Nedir millî sinema?

Milli Sinema'nın ilk tanımını Yücel abi yine *Tohum* dergisinin Ağustos 1964 tarihli 11. sayısında yazdığı bir yazıda *"Müslüman Türk halkının inancını, milli karakterini ve gelenekle yoğrulmuş Anadolu gerçeklerini yansıtan filmler"* şeklinde yapmıştı. Bu genel tarifin içini hem sinema yazıları hem film yorumları hem de seminer ve açık oturumlarla doldurmaya çalışansa MTTB Sinema Kulübü olmuştur. Sinema kulübü üyesi 9 üniversiteli gencin hiç öz sermaye olmaksızın gerçekleştirdiği "Gençlik Köprüsü" filminin çekiminden önce, yani kulübün kuruluşunun 4. yılında ortak görüş olarak tanıtımı yapılan Milli Sinema tarifimiz: *"Halkımızda tarihi birikimle meydana gelen ahlaki tutum, düşünce biçimi ve heyecanları sinemada aynen dile getirmek, dini duyguları hafife alan hiçbir sahneye yer vermemek ve bu yönde kalıcı bir tutarlılık sergilemek"* şeklindeydi. Bu görüşü, Gençlik Köprüsü gibi daha sonra çekilecek olan filmlerimizde uygulayacağımız bir manifesto olarak ilan etmiştik.

S: Batı filmlerinin millî ve manevi değerlerimize uymadığını biliyoruz. Peki, Türk Sineması bu soruna karşılık kendi değerlerine uygun bir film endüstrisi çıkarabildi mi?

Başlangıçtan beri Türk sinemasının ve dizi sektörünün hangi amaca hizmet ettiğini hepimiz bilmekteyiz. Eski yıllarda olduğu gibi günümüzde ve büyük ihtimalle gelecek yıllarda da piyasayı kontrol eden, çekip çeviren sinema sektörü, en hafif ve zülfiyare dokunmayan tabirle, "eyyamcı" takımının elinde olacaktır. Çünkü daha önce, ara ara fırsatlar çıkmış olmasına rağmen, mütedeyyin kesim sinemada etkisini geliştirip kalıcı olamamıştır. Piyasaya hakim olan kesim yılda 2 veya en fazla 3 film çekmesine göz yumarak mütedeyyin kesimin piyasayla bağını koparmamış, ama onların kendine mahkum halde olmalarını sağlamıştır. Bu durum, sinema piyasasını kendi kazanılmış bölgeleri gibi gören kesimin hakimiyeti sürdüğü sürece böyle devam edecektir.

S: Bir zamanlar çok iyi iş yapan Milli sinema filmleri çekilmiş olmasına rağmen film endüstrisi içinde kalıcı bir yer edinilememiş olmasında asıl hatayı kimde aramamız gerekir?

Bizler naif bir tutumla sinemayı halen kültür aracı olarak görüyor olsak da, tüm dünyada ve bizde film endüstrisi ticari kurallara, yani yatırılan paranın karla geri dönmesine dayanan bir piyasadır. Bu sebeple filmlerin mümkün olduğunca çok seyirciye ulaşması temel kuraldır. Bunun için de izleyicinin istediği, beğendiği konular, sahneler sıkça işlenir ve yapılanların mümkün olduğu kadar çok ülkeye ihracı sağlanır. Filmlerin arka planında verilmek istenen tüm mesajlar, dayatmalar, göz boyamalar seyircinin hayranlıkla izlediği bu sahnelerin geri planında verilir. Mütedeyyin sinemacıların halkın hoşuna gidecek her tür konu ve sahneyi belli bir otosansürden geçirmeden ekrana yansıtma gibi bir lüksü ise bulunmaz.

Buna rağmen, sayıları çok olmasa bile çekildiği döneme göre sinemalarda iyi iş yapan milli filmler olmuştur. Ama istatistiklere yansıyan yüklü rakamların ancak yarısının yapım şirketinin eline geçtiğini, kalanının dağıtım şirketi veya sinema salonu sahiplerine gittiğini bilmek gerekir. Yılda bir veya iki filmle piyasada yer edebilmek zaten ticaret kurallarına aykırı olur.

Bir zamanlar bizlerin içinde bocaladığı, günümüz gençlerinin ise içinde debelendiği piyasa şartları aşağı yukarı böyledir. Ayrıca Elif Film'den günümüze kadar bizim camiada film işine girmiş kişi ve kurumun bu işten karla çıkıp çok para kazanarak zengin olduğu görülmemiştir. Sinema dışı zengin kişi ve kuruluşlardan "şöyle bir film çeksenize, bu konuyu da işlesenize" gibi teklifler sunanlara "o zaman para verin çekelim" dendiğindeki yüz ifadeleri, bence baştaki sorunun cevabı niteliğindedir.

S: Genel durum böyle olsa bile, sanırım sinema piyasasındaki şartların bütünüyle kapitalist kurallara dayandığını söylemek istemiyorsunuzdur.

Elbette birebir öyle değildir. Mesela beyaz eşya piyasasında sağlam, donanımlı ve ucuz bir ürün piyasaya sürerseniz, bu standardı düşürmediğiniz sürece en çok malı siz satarsınız. Ama sinemada seyircinin duyguları, dönem dönem değişen beklentileri, hatta halkın genel ruh hali o sırada vizyona giren filmin izleyici sayısını etkiler. Eğer yeterli paranız varsa ard arda filmler yapıp piyasayı, hatta elemanlar dahil olmak üzere tüm piyasayı yönlendirebilirsiniz.

TGRT 1993 yılında Turgut Özal'ın ölümü üzerine aniden yayına başlayınca, elinde büyük film açığı olmuştu. Bir dönem yılda 200'den fazla film çeken Yeşilçam ise krize girmiş, 1991'de 32, 1992'de ancak 36 film çekilebilmişti. Yani tüm Yeşilçam ayda ancak üç film çekilebiliyordu. TGRT bilen-bilmeyen, kabiliyetli-beceriksiz onlarca oyuncu ve teknik elemanı setlere sürünce,

piyasa bir anda canlandı.

Ama TGRT'nin piyasaya asıl etkisi film sayısı değil, iş verilenlerin moral söylemi üzerine oldu. O güne kadar mütedeyyin insanlara demediğini bırakmayan, başörtülülerle alay eden, hatta TGRT'cilere selam bile vermeyeceğini söyleyenlerin neredeyse tamamı tutum değiştirdi. Tüm bu insanlar TGRT'den iş alabilmek için araya adam koymaya başladılar. 1993'te çekilen yerli film sayısı 80'i, 1994'te 78'i bulurken piyasada en çok sözü geçen kurum TGRT oldu. Ancak diğer taraftan, çekilen filmlerin kaliteleri yerlerde sürüklenmekteydi. Nursuz adamların sahabe, evliya gibi rollerde gözüktüğü, şuh pozları yayınlanan bayanların peygamber eşi veya dindar anne karakterlerini canlandırdığı garip filmler ortaya çıktı.

TGRT örneği gerçekten yaşansa da, imrenilecek bir uygulama değil. Hatta günümüzde benzer bir sonuca ulaşmak bile mümkün olmayabilir. Ama sağlam kapital destekli olmadığı için tek tük yapılan, alelacele, gelişi güzel hazırlanmış senaryolarla yapılacak çalışmaların kalıcı olmayacağı baştan bellidir.

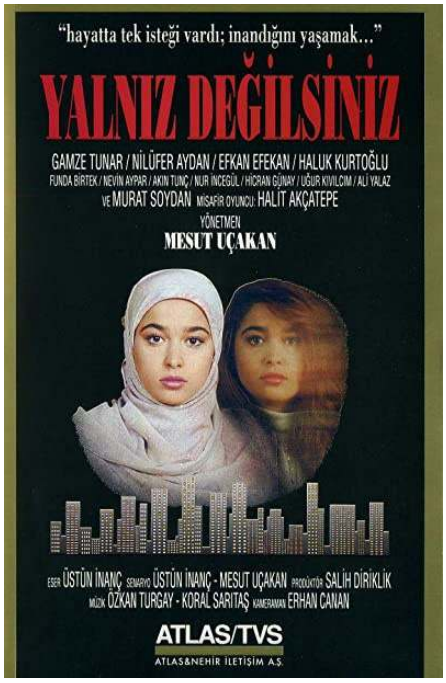
S: Tüm bu süreçte devletin duruşu ve sinema piyasasına bakış tarzı nasıl olmuştu?

Sinema piyasası dediğimiz şey, sadece film üretip onların perdeye veya ekrana yansımasını sağlayan endüstri kolu değildir. Gerçi şirket sahipleri tepki çekmemek adına sosyal konularda görüş belirtmemeyi tercih ederler. Lakin yönetmenler, özellikle de oyuncuları Gezi parkı, Hendek olayı, depremler, seçimler gibi her konuda fikir beyan ederken görürüz. Ünleri sebebiyle onların bu görüşleri, doğru veya yanlış hiç önemli değil, medya organlarında manşetlere çıkarılır. Zaten dikkat edilirse bu yönetmen ve oyuncuların şirket ve medya patronları tarafından özellikle ön plana çıkarılıp meşhur edildiği görülecektir.

Sinema sektörünün toplumu kültürel alanda yozlaştırma ve sosyal olaylarda halkı yönlendirme işlevinin denetlenmesi ve düzenlenmesi konusunda devlet kurumlarının palyatif çözümler dışında etkili bir çabası olmamıştır. İlginç olan durumsa aileyi küçümseyen, toplumdaki ahlaki anlayışı alaya alan vb. film ve diziler konusunda kültür, aile, milli eğitim gibi aslında hukuki düzenleme girişiminde bulunması gereken yetkililerin halkla birlikte yakınması, acıklı beyanatlar veriyor olmasıdır. Acaba dizilere yurda döviz getirdiği için mi ilişilmiyor sorusunu düşünmek de belki yanlış olmaz.

S: Devletin, sektöre darbe vurmadan alabileceği etkili ve sonuca gidici tedbirler var mıdır?

Hayatın her alanında olduğu gibi devletin bu sektörde de yanlış gidişi düzeltici düzenlemeler yapması hem mümkün hem kolaydır. Yeter ki bu yönde resmi bir irade oluşmuş olsun. Ama halkın bu yönde bir umudu kalmadığını, insanların her gün görüp duydukları, TV ve internet yoluyla evlerinde şahit oldukları olumsuzlukları eleştiri, protesto, sosyal medyada paylaşım gibi yollarla engelleyebileceklerini ummalarından anlamaktayız. Benzer bir etkileşim için bana

yardım teklifinde bulunan arkadaşa "devletin bir parmak hareketiyle önleyebileceği konularda siz belki onurlu, ama sonucu etkilemeyecek bir çaba içindesiniz" diyerek şu örneği vermiştim:

1971 yılında Yeşilçam'da ufak ufak başlayan müstehcen filmler furyası 1974 ortalarından, yani MSP-CHP koalisyonu döneminde cüretkârlığını arttırmaya başlamıştı. Halkın "uçkur sineması" diye adlandırdığı bu furya sonraki yıllarda kurulan 1. ve 2. Milliyetçi Cephe (AP+MSP+MHP)

koalisyonu dönemlerinde de hız kesmeden devam etti. Artık büyük şehirlerdeki sinemaların ekseriyeti, küçük şehir ve kasabaların ise tüm sinemalarında bu tür yapımlar gösterilmekteydi. Filme gitmeyenler dahi sokakta yürürken sinemaların önündeki dev afişlerde bu filmlerin tüm içeriğini görebilmekteydi. Mevcut hükümetler bu konuda hiçbir önlem almayınca önce muhafazakar dergi ve gazeteler, sonra tüm ulusal dergi ve gazetelerde eleştiri haberleri , müstehcen film dosyaları yayınlanmaya başlandı. Pek çok dernek, kuruluş ve teşkilat beyanat ve protesto gösterileriyle bu eleştiri furyasına katılsa da değişen bir şey olmadı. Aradan tam 6 yıl çektikten sonra, 1979 yılı Aralık ayı ortasında hükümetin ani kararıyla bir gün içinde tüm müstehcen filmler sinemalardan, yazıhanelerden, depolardan toplanıp imha edildi. Böylece amansız salgın bir gecede bitmiş oldu.

Golyat düğümü tarzı benzer bir çözümün günümüz şartlarında bir karşılığı elbette olamaz. Ama derdi olan yetkililerin sinema piyasasının düzenlenmesi konusunda yapılabilecek onlarca çözüm bulmaları bu kadar zor olmasa gerektir.

S: Sinemaya ve sinemacılık alanına ilgi duyan gençlere neler söylemek istersiniz? Gençler sinemaya nasıl bakmalı, sinema hakkında neler okumalı?

Filmlerin cazibesine kapılıp sinemaya amatör olarak ilgi duyan gençlerin aslında tavsiyeye ihtiyacı yoktur. Neler yapabiliyorsa yapar, kısa film çeker, yarışmaya katılır, tanıdığı varsa setleri ziyaret eder. Sonunda neye gücü yeteceğini kendi gözleriyle görerek işe devam eder veya vazgeçer.

Sinemayı meslek edinme amacı olan gençlerin ise hangi branşında olursa olsun, sinema piyasasında sabit bir gelir garantisi olmadığını bilmesi gerekir. Eğer ikinci bir meslekleri varsa, bu onlara büyük avantaj sağlar. Yönetmen, reji asistanı, senaristlik gibi dallara ilgi duyanlar eğer başarılı olmak istiyorlarsa özellikle geniş yelpazede bir bilgi birikimine, kıvrak bir zekaya, dış gözlem ve üstün hayal gücüne sahip olmalıdırlar. Bu branşlar, ilerde çekmeyi düşündüğü orijinal projeleri olmayan, iyi-kötü bu projelerin bazılarını sekanslayıp yazıya dökemeyenlerin başarılı olabileceği meslek türü değildir.

Sinemanın teknik dallarına veya oyunculuğa ilgi duyanların ihtiyacı ise düşündükleri alanda yeterli kabiliyete ve sınırsız bir sabra sahip olmaktır. Çünkü sabahın köründe başlayıp yeri geldiğinde gece yarılarına kadar çalışılan, bazen aynı hareketi veya işi beş kere tekrar etmek zorunda olduğunuz, hatta iki dakikalık bir sahne için on saat bir kenarda bekletilebildiğiniz bir iş mekanıdır sinema setleri.

Çok film seyretmek, çokça sinema kitabı okumak, ünlü yönetmenlerin biyografilerini araştırmak kişiyi iyi bir sinemacı yapmaz. Olsa olsa iyi bir sinema yazarı ve eleştirmen yapar. Ama toplumun böyle kişilere ihtiyacı olduğunu da unutmamak gerekir.

Batı, kendi tarihi gelişimi itibariyle maddi olanla manevi olanın çatışma alanıdır. Aliya'ya göre bu iki ifrat ve tefrit arasında hangisinin daha tercihe şayan ya da doğru olduğunu akli delillerle açıklamaya çalışmanın hiç bir faydası yoktur. Zira her ikisi de kendi içinde tutarlı, makul ve mantıklı bir sisteme dayanabilir. Gelgelelim, bu sistemlerin böyle mantıklı ya da makul olması hayatla ilgili problemleri çözmeye yetmez.

Kış Işığı: Tereddütte İnanmak

Uzm. Psk. Gökhan ÖZCAN

"Tedirginlik, yaşam karşısındaki, kişisel gerçeğimiz karşısındaki gerçek davranıştır."

Søren Kierkegaard, *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*

İnanç ya da dini literatürdeki karşılığıyla "iman" ile ilgili genel kanaat kabaca şöyledir: Bir kez inanan kişi, hep inanarak yaşamaya devam eder. Bu bakışa göre iman sabit bir edimdir. İnanmak yaşam yolculuğunda biteviye inşa ettiğimiz bir şey değil de; çoğu zaman bize verilenle yetindiğimiz, devinimden arınmış, pasif bir kabul halidir. Böylece çoğu kez şüphe, tereddüt ve kaygı yasaklanarak inanç dairesinden uzaklaştırılır.

Kanaatimce inanca yönelik en insaflı çözümleme şudur: *İnanma edimi, dünyanın belirsizliğine verdiğimiz en temel yanıttır ve içerisinde en başından beri bilinçte henüz açığa çıkmamış şüphe/kaygı barındırır.* Çünkü kesin olan şeye zaten inanmayız; onu biliriz ve kaygı hissetmeyiz. Ama inancın temel motivasyonu belirsizliği gidermek olduğu için, içinde şüpheyi kökensel olarak taşımak zorundadır. O zaman inanmak "dinamik" bir edimdir. Bir tarafında güveni ve öznenin ihtiyacı ve üretimi olan kesinliği; diğer tarafında ise güvensizlik ve şüpheyi barındırır.

İnsan dünyayı yurt kılabilmek için ona inanmak zorundadır. Ancak bazen dünya aksar ve hasarlanır. İşte orada kaygı ve şüphe açığa çıkar: "İnandığımız dünya ya inandığımız gibi değilse?" Bu şüpheyi hesaba katarak bir şeylere gerçekten inanmaya ve ümit etmeye devam edebilir miyiz? Evet, dinamik anlamda bu mümkündür. Mümkün değildir diyenler statik bir zemindedirler: 1 ya da 0; siyah ya da beyaz; inanç ya da inançsızlık. Fakat Tanrı ve dünya ile mekanik bir ilişkimiz yoktur; daha ziyade melez, geometrik olmayan dinamik bir ilişkimiz vardır.

İnancın tereddüt, kaygı ve şüpheyle ilişkisini daha iyi anlamak adına Rollo May'in Yaratma Cesareti kitabındaki bir çözümlemeye başvu-

ralım: *"Kaygı, [dünyanın tekinsizliğiyle] karşılaşmada meydana gelen benlik-dünya ilişkisindeki sarsıntının ayrılmaz bir refekatçisidir."* Dünyada bir yurt edinmek, güvenli alan oluşturmak için inanırız, demiştik. Kaygı, işte benlik (iç) ile dünya (dış) ilişkisinde yaşanan kazalar, aksilikler, aksamalarla meydana gelen sarsıntının eşlikçisi olarak bize dünyada olmanın karşılığını veren bir duygudur. Benlik, sarsıntılardan muaf değildir. Dünyanın tekinsizliği tamir/telafi edilemez. Böylece tereddüt ve kaygı, yaşam devam ettikçe sürecektir. Bu gerçeği kavramak dinamik bakışı gerektirir.

Statik yapılar gelişime açık ve esnek değildirler. Dinamik olan şeyde ise hareketlilik, çelişki, gerilim ve bu sebeple de açılımlar vardır. Dinamik yapıda tüm bu çelişme ve gerilmelere tahammül edilir. Ruhsal gelişimsel olarak anlamı önceden tayin edilmiş kalıpları sorgulamadıkça, gerilimlere katlanmadıkça ve beraberindeki kaygıyı hissetmedikçe daha üst bir kavrayışa ulaşamayız. O yüzden kaygı ve gerilimler insanı geliştirir. Bu sebeple Tillich, şüphenin inancın bir kanıtı olduğunu ve kişiliğimizde her ikisine de yer açabilmenin cesaret gerektirdiğini söyler. Çünkü ne hakkında şüpheleniyorsak onun varlığını dert ediniyoruz demektir. Şüphe imanın içinde doğal bir olgudur o zaman; onun düşmanı değil.

Burada bahsedilen iman, sadece Tanrıya iman değildir. İnanma edimi biz istemesek de iç dünyamızda aktiftir. En basitinden, dünyaya inanırız. Umut etmek bir inanmadır mesela veya bir şeylerin daha iyiye/daha kötüye gideceğine inanmak. Dünyadaki konumumuza inanırız. Anne-babamızın "iyi" ya da "kötü" olduklarına inanırız. Ama umut statik bir umutsa o zaman hayal kırıklığı kaçınılmaz olur. Çünkü her umudun içinde yüzleşilmesi ve tahammül edilmesi gereken kaygı ve şüphe gizlidir.

İnanca, kitaplardaki kurallar ya da bize öğretilen usuller içinden değil de insanın kendisi, iç dünyası esas alınarak bakılırsa inancın sabit değil, dinamik; pasif değil, aktif bir edim olduğu görülür. Paul Tillich birçok kitabında (*bkz. İmanın Dinamikleri* ve *Olmak Cesareti*) ve Ingmar

İnsan dünyayı yurt kılabilmek için ona inanmak zorundadır. Ancak bazen dünya aksar ve hasarlanır. İşte orada kaygı ve şüphe açığa çıkar: "İnandığımız dünya ya inandığımız gibi değilse?" Bu şüpheyi hesaba katarak bir şeylere gerçekten inanmaya ve ümit etmeye devam edebilir miyiz?

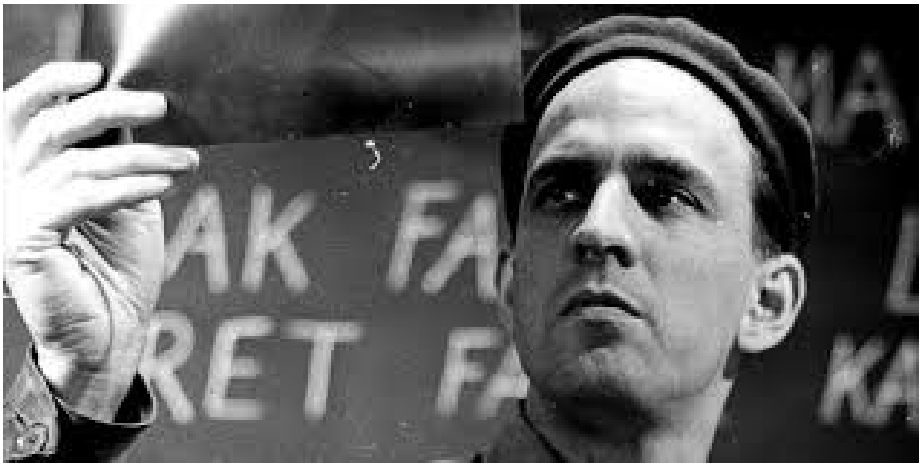

Bergman *Kış Işığı* (1962) başta olmak üzere birçok filminde imanın bu insani, dinamik, aktif, kaygı ve tereddüt içeren doğasına ışık tutar. Kış Işığı filminde dört yıl önce karısı ölmüş bir papaz olan Tomas artık Tanrı'ya inanmamaktadır. Kendisini her şeye rağmen çok seven bir başka kadının (Marta) sevgisine inanmaz. Şüphenin imanın zıttı olduğunu düşünerek, "tanrıtanımaz bir papaz" oluşunun paradoksu içinde acı çeken Tomas duaya da inanmaz. Çünkü dua ümittir. O ise ümitsizdir. Her duanın karşılığını vermek zorunda olan bir Tanrı algılayışı da yine statik imanın belirtisi; Tanrıyı bir "otomat" haline getirme çabasıdır. Oysaki iman ediminde, Tomas'ın sessiz tanrısı gibi, bize karşılık vermeyen Tanrı'nın hissettirdiği yalnızlık duygusuna da yer vardır. Tanrı bize her zaman somut karşılıklar vermek zorunda değildir.

Thomas'a yönettiği bir ayin sonrasında bir adam gelir: Gazete'de Çin'in atom bombası yapabileceği haberini okuyan Jonas. O ana dek her şey yolunda giderken bu haber Jonas'ın hayatını alt üst eder. Tomas Jonas'ı intihar kararından vazgeçiremez. Çünkü umut etmesi ve Tanrı'yı sevip yaşama güvenmesi üzerine yaptığı konuşmayla kendisini bile ikna edemez. Diğer bir sahne: Tomas ile kilise hizmetlisi Algot'un yaptığı sohbette, Algot İsa'nın bedensel acısının abartıldığını, gerçekten yaşadığı acının

Her duanın karşılığını vermek zorunda olan bir Tanrı algılayışı da yine statik imanın belirtisi; Tanrıyı bir "otomat" haline getirme çabasıdır. Oysaki iman ediminde, Tomas'ın sessiz tanrısı gibi, bize karşılık vermeyen Tanrı'nın hissettirdiği yalnızlık duygusuna da yer vardır. Tanrı bize her zaman somut karşılıklar vermek zorunda değildir.

çarmıha gerilmek değil de üç yıldır birlikte olduğu havarilerinin onu anlamaması ve ona inanmaması ve yalnız kalışı olduğunu söyler. Güvenebileceğin birilerini ararken terk edilmek sarsıcıdır. Sonra İsa'nın çarmıhtaki "Tanrım Tanrım beni neden terk ettin?" yakarışı üzerine konuşurlar. Filmde bu kesit bir şüphe anı olarak yorumlanır. Bu şüphe hali, İsa'nın canını havarileri tarafından terk edilmekten daha fazla yakmıştır. Zira en güvendiğimiz kişinin yanıt vermeyişi, ona kırılan güven acı vericidir. Bu, Tillich'in "varoluşsal şüphe" dediği şeydir. Yani ontolojik güvensizlik. Zeminin sallanması.

Tomas papazlığa masum ve inançlı biri olarak başlar. İnancını eşinin ölümüyle neredeyse tamamen kaybeder. Çünkü eşi kendisini en çok destekleyen kişidir. Ölümünden sanki Tanrı'yı sorumlu tutar. Ona güveni sarsılır. Zaten hep orada olan şüphe imanını zayıflatır. Tek sorunu Çin'in atom bombası üretip savaş başlatacağından korkmak olan Jonas da yakın bir dertten muzdariptir. O ana kadar kendini güvende hisseden Jonas, bu dehşetengiz haberle sarsılır. Dünyanın kendisi için güvenli bir yer olduğu inancı sarsılır: Yurtsuzluk deneyimi. Ontolojik güvensizlik. Kaygı. İsa da çarmıha gerilirkenki yalnızlığı ve terk edilmişliğiyle sarsılır. Ama bu sarsılma, imanını yine de tümüyle kaybettiği anlamına gelmez.

Tomas, Jonas ve İsa: İmanlarını esasen kaybetmemişlerdir; sadece imanın içinde tabii olarak bulunan şüphe (sarsıntı) zuhur etmiştir. Tomas ve intihar eden Jonas bunu doğru okuyamamıştır. Tam bir inançsızlığa sürüklendiklerini düşünerek yaşamdan vazgeçmişlerdir.

Yazıyı Rollo May'in şu cümleleriyle noktalayabiliriz: *"Kendini adama şüphe içermediği zaman değil, şüpheye rağmen olduğunda en sağlıklıdır. Tamamıyla inanmak ve aynı zamanda şüpheleri olmak hiç de çelişkili değildir."*

Referanslar

May, R. (2010). Yaratma cesareti. (Çev. A. Oysal). Metis.

Tillich, P. (2000). İmanın dinamikleri. (Çev. F. Terkan ve S. Özer). Ankara Okulu Yayınları.

Tillich, P. (2014). Olmak cesareti. (Çev. F. C. Dansuk). Okuyan Us.

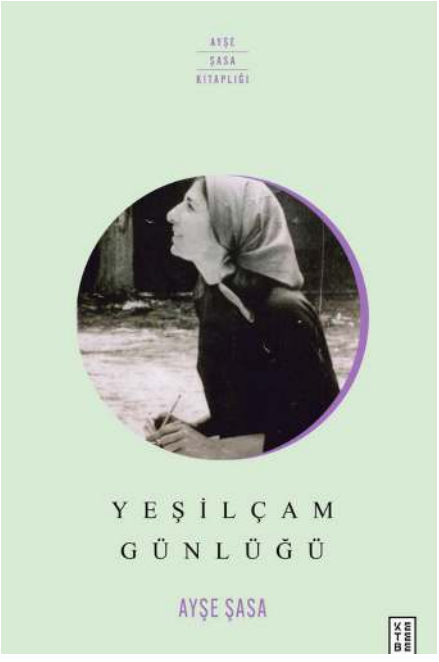
Tomas, Jonas ve İsa: İmanlarını esasen kaybetmemişlerdir; sadece imanın içinde tabii olarak bulunan şüphe (sarsıntı) zuhur etmiştir.

Ayşe Şasa'nın "Yeşilçam Günlüğü" Üzerine

Furkan EMİROĞLU

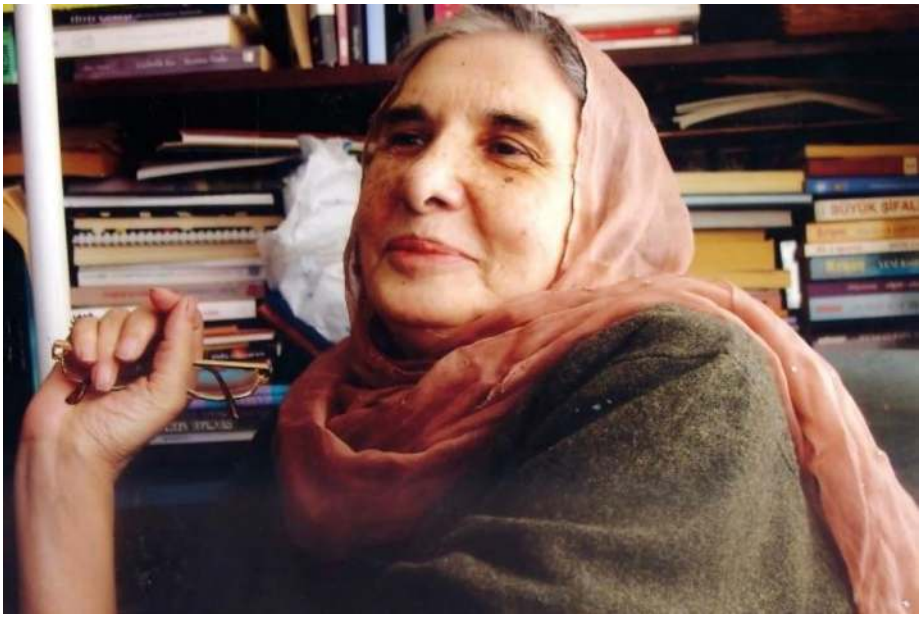
Araştırma Görevlisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

Türkiye'nin, bünyesine tiyatro ve sinemayı almasıyla gerçekleşen siyasi, toplumsal dönüşümünü "kadraj"ın, dolayısıyla senaristin ve yönetmenin tutumları, bunların toplumumuz üzerindeki tezahürleri önemli hale gelmiştir. Bu sanat faaliyetleri, içerdiği estetik ve teknik unsurlar ile ele aldığı dönemlerin incelenmesinde faydalı materyaller olarak görülmektedir. Bu amaçla, Türk sinemasının duayen isimlerinden Merhum Ayşe Şasa'nın Türkiye'nin meselelerinden biri olan sinema alanına yönelik yaklaşımlarını incelemek kıymetli olacaktır. Bu metinde Şasa'nın içine doğduğu zaman ve mekan, onun Türk sinemasının geleneği, mevcut durumu ve geleceğine yönelik düşüncesi ele alınacaktır.

1941 yılında İstanbul'da doğan Şaşa 1960 yılında Arnavutköy Kız Koleji'nden mezun olmuştur. O, dünyaya geldiği evin sosyal yaşantısı, kültürel bakış açısı ve eğitim anlayışı çerçevesinde yer yer gerilimli bir çocukluk ve gençlik dönemi geçirmiştir. Lise yıllarında bir etkinlik çerçevesinde kaleme aldığı senaryonun çokça takdir edilmesi üzerine yeteneğinin keşfine varmış, 1960 yılında Robert Koleji'nde süren eğitimini yarıda bırakıp Türk sinemasında senaristliğe başlamıştır. Belli bir dönem geçirdiği psikolojik sorunlar nedeniyle bu uğraşına ara verse de 1980'li yıllarda yeniden senaryolar yazmaya devam etmiştir. *Ah Güzel İstanbul, Muradın Türküsü, Gramofon Avrat, Dinle Neyden* gibi filmlerin senaryosunda imzası olmuştur. Kendisiyle gerçekleştirilen söyleşilerden oluşan *Bir Ruh Macerası, Yeşilçam Günlüğü, Delilik Ülkesinden Notlar* ve *Şebek Romanı* gibi eserler onun fikirlerinin izinin sürülebileceği çalışmalardır.

Geçirdiği rahatsızlıklar, karşılaştığı kitaplar ve tanıştığı şahsiyetler, tüm bunların sevk ettiği derin muhasebeler etkisiyle Şasa zihni dönüşüm geçirmiştir. Edindiği tasavvufi tecrübe, hep peşinde olduğu hakikate yaklaşımını etkilemiştir. Bu muhasebeler neticesinde İslam'a ve müslümanlığa yaklaşımı, kendisine çocukluğunda ve gençliğinde

Vurun Kahpeye gibi filmlerde aksettirildiği gibi olmadığının farkına varmasıyla değişmiştir. Tüm bu İslami düşünüş gayretleri çerçevesinde Yeşilçam'ı, İslam estetiği ışığında Türk sinemasının sorunlarını yeniden gündeme almıştır.[1]

"Türk sinemasının yüzeyini, dün olduğu gibi bugün de baştan başa kaplayan o kurşun rengi benliksizlik, kendi varoluş yasalarına bilinçsizce ve ahlâksızca sırt çevirmiş bir toplum yönetiminin, Türk toplumunun yakın tarihine ait kolektif bir aldanışın sefil sonucundan başka bir şey değildir."[2]

Şasa, *Yeşilçam Günlüğü* adlı eserinde, yukarıda belirttiği gibi Türk sinemasının kimliğine yönelik bir sorgulama gerçekleştirmektedir.

Şasa, Mustafa Kutlu'nun talebi üzerine sinema, senaryo alanındaki değerli tecrübelerini Dergah dergisinde yayınlaması, *Yeşilçam Günlüğü* adlı eserinin oluşmasının ilk adımı olmuştur. Bu metinler, 1990 yılında derlenen, ilerleyen zamanlarda röportajlarla zenginleştirilmiş ve kitap hüviyetine kavuşmuştur. Kendisinin doğduğu aile ortamı, eğitim süreci, ruhsal gerilimleri ve mütemadi hakikat arayışı dikkate alındığında onun sinemaya yaklaşımının bu deneyimlerden hareketle gerçekleştiği fark edilecektir. Onun eleştirel tutumunun, Türk sinemasının farklı dönemler altında incelenmesine, kendisinin uzun kariyeri boyunca karşılaştığı kısıtlamalar ve zorluklar neticesinde perçinleştiği fark edilmektedir. Bu anlamda Yeşilçam Günlüğü, Türk sinemasının geçirdiği süreçleri derinlemesine ele alan bir metin olmasının yanı sıra ıstıraplı bir arayış öyküsü olarak da kabul edilmektedir.[3]

Yeşilçam Günlüğü'nde, Türk sinemasının 1960'lı yıllardan beri içine zorla itildiği yavan bir gerçekliğe maruz bırakıldığı iddia edilmektedir. Türkiye'deki sinemanın karmaşık durumunu Daryush Shayegan'ın Yaralı Bilinç kavramsallaştırmasıyla izah etmeye çalışmaktadır.[4] Şasa bu

Şasa, Mustafa Kutlu'nun talebi üzerine sinema, senaryo alanındaki değerli tecrübelerini Dergah dergisinde yayınlaması, Yeşilçam Günlüğü adlı eserinin oluşmasının ilk adımı olmuştur.

Türk sinemasında köklü bir bakış açısına sahip olmak için kapsamlı bir düşünüşün gerekliliğine işaret etmektedir. Şasa, medeniyet birikimimizden, geleneğimizden istifade edilmedikçe bir "hikmet sineması" oluşturulamayacağını, zemine sahip olmayan Doğu-Batı sentezi fikrinin geçerli bir kuram oluşturamayacağını vurgulamaktadır.

bilinç zedelenmesinin onarılması ve Türk sinemasında köklü bir bakış açısına sahip olmak için kapsamlı bir düşünüşün gerekliliğine işaret etmektedir. Şasa, medeniyet birikimimizden, geleneğimizden istifade edilmedikçe bir "hikmet sineması" oluşturulamayacağını, zemine sahip olmayan Doğu-Batı sentezi fikrinin geçerli bir kuram oluşturamayacağını vurgulamaktadır.

Şasa, büyük Rus sinemacı Eisenstein'a atıfta bulunarak ülkelerin özgün bir sinematografiye sahip olması gerektiğini vurgular. Düşünür, incelediği dönemler dahilinde mevcut olan Batı taklitçiliğine karşı çıkmış, Batılı olmayan ülkelerin sinemalarının dikkate alınmasının ehemmiyetine değinmiştir. Türk sinemamızın köklü tarihimize ve geleneğimize referans verilerek oluşturulmasının önemi eser boyunca vurgulanmıştır. Düşünür, her toplumun kendi sinematografisini kendi sosyal kültürünün işlevine uygun olarak kurması ve geliştirmesi gerektiğine işaret eder.[5]

Ele aldığımız düşünür, Türk sinemasının Batı sineması ve endüstrisi karşısında kalkınabilmesi için çok yönlü kuramsal bir şuura ve fikri birikime sahip olunması gerektiğine işaret etmektedir.[6] Türk kültürü ve sinemasının nasıl bir kimlik ve konuma sahip olduğuna yönelik düşüncelerini aktaran Şasa, Türk sinemasının ne gereğince Batılı, ne de yeterince Doğulu olduğunu belirtmektedir. Sahteciliği sahiciliğe dönüştürme yolunda çaba gösteren Şasa, Doğu'nun çeşitli sinemalarının, edebiyatının incelenmesinin bu çaba açısından önemli olduğunu belirtmektedir.

Onun ele aldığı sorunları sınıflandırmak gerekirse iki kategori üzerine bazı tespitleri daha görünür yapmak mümkün hale gelecektir; teknik, politik. Bu iki zaviyede Türk sinemasının kendisini aradığı, tutarlılığı arzuladığı görülmektedir. Teknik açıdan Türk sineması dahilinde üretilen filmlerin muhteva ve şekil arasında kopukluklar yaşadığı düşünür tarafından ifade edilmektedir. Ayrıca Türk sinema sektöründeki ticari zorunluluklar, kısıtlamaların da senaryo alanıyla ilgilenen Şasa tarafından engel olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Eseri kaleme aldığı zamana kadar üre-

tilen sinema çalışmalarını değerlendiren Şasa'nın, Batılı sanat biçimlerinin yerli unsurlara giydirilmeye çalışılmasına sorunlu bir eylem olarak yaklaştığı anlaşılmaktadır. Bu çaba neticesinde filmlerde onulmaz sahte ve sakil neticelerin ortaya çıktığını yazar ifade etmektedir.

Yeşilçam Günlüğü, Türk sineması alanında senaryoları ve kritikleri ile alanın duayeni olan Merhum Ayşe Şasa'nın geniş bir zaman dilimi ve tecrübe alanı içerisinde müşahade ettiği meselelerin idrakine vesile olmaktadır. Onun bu bakış açılarının entelektüel birikim elde etmeye, sinemamıza yönelik bilinç ve duyarlılığımızın artmasına, güncel sinema eserlerinin daha nitelikli okunabilmesine, Türk düşünce dünyasının mihenk taşları olan münevverlerin ve sanat insanlarının anı kabilinde değerlendirilebilecek anektodlarının, buradaki vurguların anlaşılmasına büyük katkı sağlamaktadır.

Mütefekkirin dönemin düşünce dünyasının yeniden ele alınması, sonraki meseleler ve sorunlar için de yeni düşünce çabalarına ve çalışmalara kapı aralamaktadır. Bununla beraber sinema-din ilişkisi, siyasi açılım ve kısıtlama dönemlerinde etkilenilen ülkeler ve onların sinema formları, Klasik Türk sineması ve Milli Edebiyat'ımızın izdüşümleri gibi meseleler üzerine düşünme fırsatı vermektedir. Ayrıca, bahislerin Türk sinemasındaki birçok örnekle zenginleştirilmesi dikkatimizi çekmektedir. Son olarak aşina olduğumuz filmlerin perde arkasını öğrenmek, onlara yönelik ustalıkla getirilen eleştirileri okumak okuyuculara farklı perspektifler kazandırmaktadır.

[1] Ayşe Şasa, Bir Ruh Macerası, 2. Baskı, 2010, İstanbul: Timaş Yayınları, s. 136.
[2] Ayşe Şasa, Yeşilçam Günlüğü, Küre Yayınları, 3. Baskı, 2010, s. 64.
[3] Sinema Tarihine Düşülen Bir Not: Yeşilçam Günlüğü | Murat Pay, BİSAV TV, 19 Nisan 2014 tarihli. https://www.youtube.com/watch?v=CYUDsxTXAFU
[4] Ayşe Şasa, Yeşilçam Günlüğü, Küre Yayınları, 3. Baskı, 2010, s.66.
[5] Ayşe Şasa, Yeşilçam Günlüğü, Küre Yayınları, 3. Baskı, 2010, s. 33.
[6] Ayşe Şasa, Yeşilçam Günlüğü, Küre Yayınları, 3. Baskı, 2010, s. 49.

Yeşilçam Günlüğü, Türk sineması alanında senaryoları ve kritikleri ile alanın duayeni olan Merhum Ayşe Şasa'nın geniş bir zaman dilimi ve tecrübe alanı içerisinde müşahade ettiği meselelerin idrakine vesile olmaktadır.

Zorluğun Ardından Gelen Ferahlık

Cemal BALIBEY

Belediyenin tam karşısına gelince bir şeyler çekti beni. Şehzadebaşı Camii'nin duvarının bittiği noktadan Saraçhane Parkı'na girdim. Nice zamandan sonra hasret kalınan bir dosta kavuşur gibi oldum. Kafesten bırakılmış kuşlar gibiydim. Yeniden başlamanın şevki, sevinci sarıp sarmalamıştı ruhumu. Bulutların arasından gülümseyen güneşle dostluğumuzu tazeledik. Ağaçların gövdelerini okşadım. Gönlümün iklimi değişti bir anda. Bahar zorluğun ardından gelen bir ferahlıktı. Kuşların neşesi gelmişti. O kadar çok serçe var ki ağaçlarda, bir ötüşme korosu sanki... Her yerden kuş sesleri yükseliyor, içimi ısıtıyordu. Bu meşakkatli dünya yolculuğunda bizi dinlendirecek seslere ve renklere ihtiyacımız vardı. Ruh halime çok iyi geldi, gönlüm şad oldu.

Tadına doyum olmayan bir yoldan ilerliyordum. Hemen solumda duran, herdem yeşil ağaçların en gösterişlilerinden biri olan Manolya ve ardından yaşlı Sedir ağacıyla selamlaştık. Sedirin tepe tacı yaşından dolayı artık yayvanlaşmış, gençliğinde olduğu gibi bir elif edasıyla gökyüzünde süzülmüyordu. Üst yüzü cilalanmış gibi parlak yeşil, alt yüzü ise pas rengindeki kalın yapraklarıyla Manolya, parktaki diğer ağaçlar arasında saltanat kurmuştu adeta. Sedir ise, toprak seviyesinden itibaren el ayasından çıkan parmaklar gibi beş-altı kalın gövde halinde çatallaşarak ilginç bir görünüm arz ediyordu. Her bir gövde bir sütun gibi dimdik göğe yükseliyordu. Dallarındaki boz renkli, minik fıçı şeklindeki kozalakları yukarı doğru bakıyordu. Gören de onlarca kuş dalların üzerine tünemiş, öylece kımıldamadan duruyor zannederdi.

Dalına Kuşlar Konamayacak

Birkaç adım ilerde, önceki sonbaharda bakıra çalan turuncuya dönmüş yapraklarını topladığım Lale ağaçlarından birini göremedim. Ağaçlar bir mi yoksa iki miydi diye şüpheye düştüm, ama bir sonuca

varamadım. Böyle göz önündeki bir ağacı kesmek de cesaret ister diye düşünmeden edemedim. Yapılan iş "Ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet.." deyimini haklı mı çıkarmıştı yoksa?

Bir an çok düzgün endamı gözümün önüne geldi. Uzun zamandır bu parkın yerlisiydi. Tüm mevsimlerde orada durmuş, parktaki diğer ağaçlarla birlikte bir yeri olmuş, yazı ve kışı, fırtınayı ve sessizliği onlarla birlikte yaşamış bu güzelim ağacın yeri bomboştu şimdi. Halbuki bir iki hafta sonra o açık sarı rengi üzerindeki turuncu lekeleriyle insanı kendine hayran bırakan çiçekleri açmaya başlayacak, uzun dallarını mavi göğe doğru uzatacaktı. Maalesef bir daha dalına kuşlar konamayacak, uzaktan kedi kafasını andıran yapraklarıyla altından gelip geçenlere el sallayamayacaktı. Belki de çoktan odun yapılmıştı bile.

Burmalı Mescid

Saraçhane Parkı'nın içinde, Şehzade Camii'nin kuzey avlu duvarı önünde, şirin bir mescid vardı. Alanın sık ağaçlarla kaplı olması, mescidin görünümünü bir parça engelliyordu. Son derece yüksek sanat değerini haiz bu mescid, İstanbul'un tek burmalı minaresine sahiptir. Burmalı Mescid adı da minaresinin yivli şeklinden gelmektedir. Mescidin en önemli özelliği, tuğladan yapılmış olan yuvarlak gövdeli minaresinin dış yüzünün, helezonik şekilde kıvrılan burmalı çubuklar halinde şerefeye kadar örülmüş olmasıdır. Mescid, komşusu Şehzade Camii'nin muhteşem mimarisi tarafından gölgelenmekteyse de güzel ve ahenkli nisbetleri, değişik biçimli minaresiyle küçük mescid mimarisinin zarif bir örneğiydi.

İlk Renkli Fotoğrafım Erguvanlıydı

Parkta, bu sevimli mescidi gören birkaç erguvan ağacı vardı. Ağaçlarla, yeşil dokuyla ahenk kurmuş taş ve tuğla mimari ne kadar uyumluydu. Hayat veren rengiyle baharın geldiğini hatırlatan bu ağaçlar İstanbul'a ilk geldiğimde de dikkatimi çekmişti. 1980 yılının bahar ayında dört arkadaş fotoğraf çektirmek için Şehzadebaşı Parkı'na gelmiştik. Erguvan ağaçlarının çiçeklenme zamanıymış demek ki; dalları, hatta gövdesi kızıla çalan pembe çiçeklerle bezenmişti. Kalp şeklindeki yuvarlak yaprakları ise henüz çıkmamıştı. Yemyeşil parkın içinde albenili rengi ve bol çiçekleriyle beni büyülemişti. İlk renkli fotoğrafım erguvanlıydı. Arkamızda kırmızı tuğlalı, yivli minare ve erguvan ağaçları, renkli benekler halinde güzel bir fon oluşturmuştu. O günden beri İstanbul ve ağaç deyince Erguvanlar canlanır gözümde... İstanbul'un simgesi bu ağaç, yine ilk gördüğüm kırk yıl öncesindeki gibi baştan ayağa pür çiçek halindeydi. O gün birlikte fotoğraf karesine girdiğimiz Mustafa Kara, Mehmet Özbilen ve Ünal Burkucu bir an mescidin yanından çıkacak, koşup boynuma sarılacakmış hayali canlandı zihnimde. Gözlerim buğulandı.

Güngörmüş Çınarlar

Mescide yaklaşırken kendimi dev ağaçların gölgesinde buldum. Birkaç ulu çınar sükûnetin ve asaletin simgesi olarak göğe yükselmekteydi. Diğer ağaçlara tepeden bakar bir halleri vardı. Eski köşk bahçelerini tek başına bekleyen güngörmüş çınarlar gibiydiler. Bu dev ağaçlar geniş yaprak yelpazelerini büyükçe açarak, insanları altlarında huzurla oturmaya davet ediyordu adeta. Oturduğum banktan yukarı baktığımda gökyüzü, o yaprak yelpazelerinin arasından durmadan oynaşan, yer değiştiren mavi benekler halinde görünüyordu.

Bir de bu şirin mescidin minaresine çok yakın bir ıhlamur vardı ki buranın asaletine ve ruhuna ne de güzel yakışıyordu. Göğe yükselen gövdesi yakınındaki çınarlara meydan okur cesametteydi. Minarenin beyaz küfeki taşından yapılan şerefesini geçmiş, neredeyse alemine yaklaşmış; koyu, dev gölgesi ise mescidin üzerine düşüyor... Ihlamur ağacı, güneşi bakır oklu minareden daha evvel görebilmek için her mevsim biraz daha yükselmeye çabalıyordu. Diğer ağaçların arasında başını göklere doğru uzatmış, rüzgârın hafif esintisiyle tatlı tatlı salınıyordu. Yaz sıcağının ortalığı kavurduğu bir vakitte, namaz öncesi serin gölgesine oturup şöyle bir derin nefes alarak serinlemeyi kim istemez ki?

Şairi Evkaftaki Memuriyetinden İstifa Ettiren O Bahar

Öznur GÖRÜR KISAR

Seni sevmek için herhangi bir bahaneye ihtiyacımızın olmadığını biliyorsun ey bahar. Seni sevmek bizim kaçamadığımız karşı koyamadığımız türden bir mucize. Seni sevmekteki nazlanışımız güzelliğine duyduğumuz tereddütten ibaret değil, bilakis yine, sana aldanışımızdan duyacağımız kederle ilgili.

Tam kara kışa alışıyor gönlümüz. Yağmur, boran, kar, fırtına her yer. Sonra gelip içimize bir kucak umut bırakıyorsun. Ağaçlarında seni şakıyan kuşların, kuru dalların uçlarından fışkıran yemyeşil bir gülşeni andıran tomurcukların. Aydınlık tertemiz, günlü, güneşli günlerin. Senin hangi mucizen, hangi yansıman, hangi tecelline şaşırmadan bakakalsın öyle gözlerimiz hayretle?

Yanağımızı hafifçe okşayıp, esip geçen tatlı rüzgarlarına mı? Fırtınalar henüz dinmişken bir güneşe aldanan çiçeklerine mi? Her seferinde kışa yenilmeyen, gövdesinde tomurcuklar saklayan zümrüt fidanlarına mı? Vaktini belleyip hiç şaşmayan takvimi ile gönlümüzü şen eyleyen erguvanlarına mı? Bir Acem halısı misali ayaklarımıza serdiğin yemyeşil rüyaya mı?

"Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz" sorusuna cevaben sadece baharın tek bir gününde sayabileceğimiz onlarca nimet varken ...

Biz senin güzelliğine meftûn, sen ise onun bize yansıyan cüzî bir yanısın sadece. Her sabah gönlümüzü şükrünle doldurur serçelerin cıvıldayan türküsü. Yasemin ve hanımelinin baş döndüren kokuları bizi mecnun eyler. Senin sevgini içimize yerleştirip kavileştiren onca bahar delilinden hangi birinde karar kılsın bu gözler. Şairleri işlerinden eyleyip, öylece hayran hayran izletecek kadar deli divane eden bir sarhoşluksun. Orhan Veli'nin evkaftaki memuriyetinden istifasına sebeptir baharın. "Beni bu güzel havalar mahvetti" der. "Eve ekmek ve tuz götürmeyi böyle havalarda unuttum" diye devam eder. Aklını alır; mecnun eyler, esaslı, efsunlu hallerin. Öyle bir cennet sedasıdır ki rüzgârın, yaprakların, kuşların.

İnandık, iman ettik. Kalbimiz bu muştuyu nasıl görmezden gelsin? Hâşâ. Aksi mümkün olmaz iki cihan bir araya gelse. Her bahar tekrarladığın bu dersi âmâ olsak, yine ezberden okur dilimiz, gönlümüz. Sadece tehlike şu ki; senin ihtişamlı bahar bayramına hazırlıksız yakalanır kalbimiz. Aldanıverir, sevmeyi dener, yeniden bir fanide arar ısrarla sesinin aksini. Bu akis sanır ki ona yarendir. Sever, koşar, aldanır. Sonra yine dizlerimizin üzerinde senin huzurunda buluruz kendimizi bilirsin. Tevbe, mağfiret ve türlü yakarış ile.

Bahardan korkumuzu bildin mi? Neden temkinli hallerimiz ile meftûnuz ona. Neden hep bir adım geriden gelir ürkek sevdamız. Dokunursak gönül terazimizin şaşmasından korkarız. Uzaktan severiz baharı bundan sebep. Başımız dönse de mecnun olup, içimiz gitse de akıl yitirecek gibi olsak da yolunda. Biz uzaktan sevmelerin sevdalısıyız. Elimize batmasından korktuğumuz, yediveren güllerini uzaktan koklayışımız gibi. İnandık, iman ettik. Amenna ve saddakna. Yalnız Rabbim, baharın aldatıcı hallerinden sana sığınır, senden aman dileriz. Acizliğimizi aşikâr eyler; affımızı dileriz. Niyazımızdır.

Yasemin ve hanımelinin baş döndüren kokuları bizi mecnun eyler. Senin sevgini içimize yerleştirip kavileştiren onca bahar delilinden hangi birinde karar kılsın bu gözler. Şairleri işlerinden eyleyip, öylece hayran hayran izletecek kadar deli divane eden bir sarhoşluksun.

Köln'ün İkircikli Hali

Zübeyir ŞEKERCİ

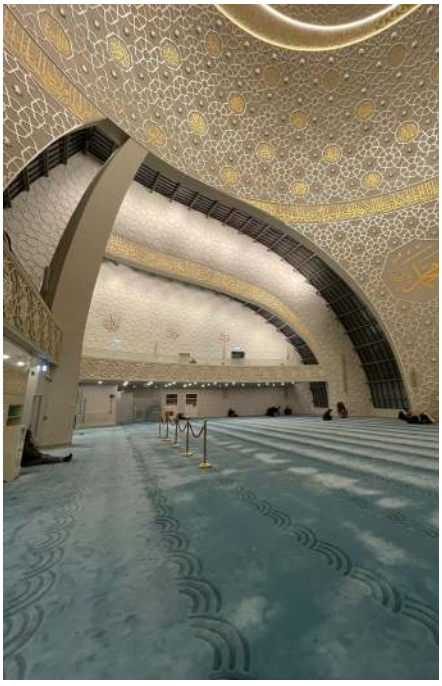
Uçak inmiş, pasaport kontrolünden geçilmiş ve nihayetinde trene binilmişti. Köln ana tren garında indikten sonra henüz konaklama girişi için vakit gelmediğinden eşyaları kilit dolabına koyup doğrudan Dom Katedrali'ne geçmiştik. Merkezi bir konumda olan Dom Katedrali Kuzey Avrupa'nın en büyük ve görkemli ibadethanesi olup aynı zamanda 632 yıllık bir inşa süreci ile de ilginç bir öneme sahip. Gotik mimariye sahip bu yapı dışarıdan içeriye doğru gezdiğimiz vakit zihnimizde birçok insan silüeti, yaratıklar vb. heykeller ile ürkütücü bir tablo çizmişti. İçeriye girdiğimiz vakit gönlümü kasvet basmış ve uzun süre orada kalmak istememiştim. Katedral'den çıktıktan sonra da kiliselerin genel olarak bende bir ürkme güdüsünü tetiklediğini teyit etmiştim.

Katedral'den çıkıp Ren Nehri kıyısına geçmiş ve bir süre nehri ve çevresini seyre dalmıştık. Hafif yağmurlu ve biraz soğuk havasıyla Köln, modern Alman insanının özeti gibiydi. Bir süre sonra konakladığımız yere geçmiş, biraz dinlenmiş ve yemek için tekrar dışarıya çıkmıştık. Müslüman Türk nüfusun yoğun olduğu bu kentte helal yemek bulmak pek zor değil. Biz de bir dönercide karnımızı doyurmuş ve sonrasında kaldığımız yere doğru yürümeye başlamıştık. Tipik bir Alman kenti olan bu beldede akşam yedi sonrası insan sayısı bir hayli düşüktü. Ertesi gün bir festival sebebiyle bu sakinlik yerini tenakuz bir gürültüye bırakacaktı. Karnaval başlangıcına denk gelmemiz bize farklı bir deneyim yaşatmıştı. Yediden yetmişe insanlar ortaçağ kıyafetlerini giymiş, kentin belli bölgelerinde biralarını içip eğleniyorlardı. Eğlencenin ertesinde gördüğümüz manzara bize Alman kültür dinamiklerine dair önemli ipuçları veriyordu. Belirli zamanlarda olabildiğince eğlen ancak bunun dışında monotonluğa devam et.

Gece iyice dinlendikten sonra önceki günden gezemediğimiz yerler için

hareket etmiştik. Önce kentin meşhur köprüsüne gidecek daha sonra uzun uğraşlar sonucu yaklaşık 5-6 sene öncesinde açılan Köln Merkez Camii'ne geçecektik. Hohenzollern köprüsü hakkında hiç bilgi sahibi olmayan biri için iki şey ihtiva eder. Birincisi, büyük ve önemli bir demiryolu oluşu, ikincisi ise köprünün başından sonuna değin yaya kısmındaki korkuluklara asılan asma kilitler. Aşkların ebediyetine dair bir sözün tezahürü olarak gençlerin baş harflerini korkuluklara asması ile zaman içerisinde "aşıklar köprüsü" ismini de almış bu yapı turistler tarafından oldukça yoğun bir ilgiye mazhar oluyor. Seyahatin sonraki günlerinde farklı beldelerde de benzer uygulamanın olduğunu gördüğümüzde ve hatta asma kilit satan işportacılara şahit olduğumuzda aşkta salt tecessümün/gösterişin bir ticari malzeme haline gelebileceğini yakından tetkik etmiştim.

Akşam namazını kıldıktan sonra yola çıkmış ve yaklaşık 40- 50 dakikalık yürüme sonrasında Köln Camii'ne varmıştık. Almanya'daki kubbe ve minareye sahip ender yapılarından olan Köln Merkez Camii buradaki müslümanların varlığını temsil etmesiyle ayrı bir öneme sahip hiç şüphesiz. İnşa sürecinde birçok tartışmanın olması, dönemin yönetimine dair aşırı sağcılar tarafından eleştiriler ve gecikmeli açılış İslam'ın bu topraklardaki hüviyetinin kabullenilemeyeşinin de bir tezahürü aslında. Mimarının Müslüman olmayışı da camiinin klasik İslam mimarisinden uzak olmasında da ayrı bir etkiye sahip. Merhum Akif Emre abinin eleştirisine hak vermenin yanında en azından bir İslam nişanesi olmasından ötürü kıymetli.

Modern bir külliye/kompleks olan caminin içerisi bir hayli ferah. Dom Katedrali'nin kasveti burada yerini ferahlığa bırakmıştı. Müezzin güzel sesiyle ezanı okurken yüreğimizi teskin etmişti. Sünnetler kılınmış, farz namaza durulmuştu. Sonradan Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nden ilahiyatta akademisyen olup tübitak bursu ile bir yıllık eğitime geldiğini öğreneceğimiz imam fevkalade bir ses ile namazı kıldırmıştı. Tesbihat sonrasında kendisiyle tanışmış ve camiinin yapılış süreci ile ilgili bilgi almıştık. Bir süre daha camide kaldıktan sonra ayrılmıştık. Karanlık ve ürkütücü bir ibadethane ile başlayan Köln seyahati, geniş ve esenlik veren bir camide son bulmuştu.

Sürgün Dergisi 5. Sayısı Çıktı

www.surgun.net